

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร
THE MANAGEMENT OF CULTURAL TOURISM OF
PHRA CHETUPHON WIMONMANGKLARARAM
RATCHAWORAMAHAWIHAN TEMPLE

พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนต์สีโล)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนตสีโล)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Management of Cultural Tourism of
Phra Chetuphon Wimonmangklararam
Ratchaworamahawihan Temple

Phrakhruphimonthammaphan (Manop Kantasilo)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E.2020

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์
เรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราช
วรมหาวิหาร” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.อุทัย สติมัน)

กรรมการ

(อ.ดร.สุภัทรชัย สีสะไบ)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ประเสริฐ อีลาว)

กรรมการ

(พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

ผศ.ดร.ประเสริฐ อีลาว

ประธานกรรมการ

พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูพิมลธรรมภาณ กนตสีโล)

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ขออนุโมทนาขอบคุณ รศ.ดร.สุพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และพระเดชพระคุณพระอุดมสิทธินายก, ผศ. ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ที่ได้ทำการเปิดสอนหลักสูตรนี้ขึ้นมา และความเมตตาคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ได้แก่ ผศ. ดร.ประเสริฐ ธิลาว ประธานกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ และ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ. ดร. กรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ที่เมตตาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณประธานการสอบป้องกันสารนิพนธ์ ขอเจริญพรขอบคุณกรรมการสอบป้องกันสารนิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำในการทำสารนิพนธ์ให้สมบูรณ์ลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาที่ได้ให้ความเมตตาชี้แนะแนวทางในการศึกษาตลอดถึงในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอบคุณเพื่อนนิสิตทุกรูปที่ให้ความเมตตาช่วยเหลือในด้านการเรียน พร้อมทั้งคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ตลอดถึงให้กำลังใจในการทำสารนิพนธ์ ในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความกรุณาอนุญาตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และให้สัมภาษณ์ ช่วยเหลือเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป คณาจารย์ทุกท่านและเจ้าหน้าที่ทุกคน ที่ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตา เอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี และขอขอบคุณเพื่อนนิสิตทุกรูปที่ให้ความเมตตาช่วยเหลือในด้านการเรียน พร้อมทั้งคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ตลอดถึงให้กำลังใจในการทำสารนิพนธ์ ในครั้งนี้และที่ขาดไม่ได้กับผู้ที่ให้ความอุปถัมภ์ในด้านการศึกษาในครั้งนี้ ขออนุโมทนาขอบคุณทุกท่านที่ให้ความเมตตาในการตอบแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นรายละเอียดในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ รวมถึงเจ้าของตำราที่ผู้วิจัยใช้เพื่อการศึกษาค้นคว้า

อานิสงส์ใดที่จักพึงบังเกิดจากการทำวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณบิดา คุณมารดา คุณครูอาจารย์ ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณท่านผู้ประสานงานข้อมูลการทำวิทยานิพนธ์ และผู้ใกล้ชิด ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุก ๆ เรื่องจนทำให้ผู้จัดทำสารนิพนธ์ได้รับประโยชน์ ตลอดจนถึงผู้มีอุปการคุณทุกท่านทุกคน

พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนตสีโล)

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๓

ชื่อสารนิพนธ์ : การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

ชื่อผู้วิจัย : พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนต์สีโล)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

: ผศ. ดร.ประเสริฐ ธิลาวัณ, พธ.บ. (บริหารรัฐกิจ), พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์),
พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)

: พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ. ดร., พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา),
ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย ๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ๒ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสำรวจด้วยแบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๓๘ กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร จำนวน ๑๘๕ รูป ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๑ รูป/คน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา สรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

๑ พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.59$, $S.D.=0.369$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยว โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$, $S.D.=0.325$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับปัจจัยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร พบว่า ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับสูงมาก ($r=0.705^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก อยู่ในระดับสูง ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

๓. ปัญหา อุปสรรค ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร พบว่า ด้านบุคลากร (Man) บุคลากรในการจัดการบริหารวัดยังไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว ด้านงบประมาณ (Money) ขาดงบประมาณในการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ป้ายชนิดต่าง ๆ ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) อุปกรณ์ห้องน้ำชำรุดไม่มีการเปลี่ยนให้ใช้ได้ดีเท่าที่ควร ด้านการบริหารจัดการ (Management) ยังไม่มีประสิทธิภาพดีเท่าที่ควร ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริการ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก มีการขีดเขียนฝาผนังทำให้เกิดความเสียหาย ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ไม่มีการเชิญผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยว ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว มีการซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าที่คาดหวังไว้ ข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอในการบริการนักท่องเที่ยว ควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมให้เพียงพอในการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ ควรตรวจสอบอุปกรณ์ห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอเมื่อชำรุดต้องเปลี่ยนทันที ควรมีการแบ่งการบริหารออกเป็นฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อสะดวกในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ควรเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความสนใจ ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว ควรเชิญผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยว ควรจัดหาสินค้าและบริการที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว

Research Paper Title : The Management of Cultural Tourism of Phra Chetuphon Wimonmangklararam Temple.

Researcher : Phrakhruphimondhammaphan (Manop Kantasīlo)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr.Prasert Thilao, B.A. (Public Administration),
M.A. (Public Administration), Ph.D. (Public Administration)
Phrapalad Raphin Buddhiso, Asst. Prof. Dr.
B.A. (Social Studies), M.A. (Asian History),
Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : December 23 2020.

Abstract

Objectives of this research were to: 1. Study the general condition of the management of cultural tourism of Phra Chetuphon Wimonmangklararam Temple. 2. Study the relationship between administrative factors and the management of cultural tourism of Phra Chetuphon Wimonmangklararam Temple. 3 To study problems, obstacles and suggestions the management of cultural tourism of Phra Chetuphon Wimonmangklararam Temple.

Methodology was the mixed methods: The quantitative research collected data with questionnaires from 185 samples at Wat Phra Chettuphon Wimon Mangkhalaram Ratchaworamahawihan. The statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test and one-way analysis of variance, ANOVA and qualitative research collected data from 11 key informants by face-to-face in-depth interviewing and analyzed data by descriptive interpretation.

The research findings were as follows:

1 Buddhist monks with opinions on the management of cultural tourism of Phra Chetuphon Wimonmangklararam Temple. found that the management Overall, it was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.59, S.D.=0.369), when considered on a single side, found that it was at the highest level in all aspects. Overall, the overall tourism management

was at the highest level ($\bar{X}=4.60, S.D.=0.325$), when considered individually, found that it was at the highest level in all aspects.

2. Relationship between administrative factors and the management of cultural tourism of Phra Chetuphon Wimonmangklararam Temple. The Rachawaramahawihan found that overall management had a positive relationship with the overall cultural tourism development. Was at a very high level ($r = .705^{**}$) when considering each side, it was found that the services for tourists Education and awareness raising Is high Tourism activities Local communities are involved in tourism management. The community has income from tourism. Were at a moderate level, respectively

3. Problems and obstacles in the management of cultural tourism of Phra Chetuphon Wimonmangklararam Temple. The Royal Manpower (Man) personnel in temple administration are insufficient for the number of tourists on the budget (Money) Lack of factors in the maintenance of materials such as various kinds of signs, materials, equipment, damaged bathroom accessories Change it to work as well as it should be. Management (Management) is not effective as expected. Service for tourists The staff still lacked knowledge and understanding of the service. Tourism activities There is not enough demand. Education and awareness raising There was also a stealth of graffiti on the wall causing damage. Local communities are involved in tourism management. Local community leaders are not invited to meetings to plan tourism arrangements. The community has income from tourism. Less purchases of goods and services than expected

Suggestions should add enough personnel to serve tourists. Sufficient additional factors should be allocated for the maintenance of equipment. Bathroom equipment should be inspected regularly, when damaged must be replaced immediately. The management should be clearly divided into divisions in order to facilitate the management of tourism pipelines. Staff training should be provided. Should add activities related to culture for tourists to choose according to their interests. Should provide staff to advise tourists Local community leaders should be invited to attend meetings to plan tourism arrangements. Should provide products and services that meet the needs of tourists.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภาพ	ฦ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒. คำถามการวิจัย	๓
๑.๓. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔. ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕. สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๘
๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๑๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	๑๙
๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๖๐
๒.๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๔
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑. รูปแบบการวิจัย	๘๐
๓.๒. การวิจัยเชิงปริมาณ	๘๑
๓.๓. การวิจัยเชิงคุณภาพ	๘๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๑
๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	๙๔
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	๑๑๐
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	๑๒๒
๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	๑๓๑
๔.๖ องค์ความรู้	๑๕๕
๔.๖.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๕๕
๔.๖.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย	๑๕๗
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๖๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๖๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๗๐
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป	๑๗๐
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๗๐
๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๑๗๑
บรรณานุกรม	๑๗๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก	๑๗๘
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือในการวิจัย	๑๗๙
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และผลการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI)	๑๘๕
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๑๙๓
ภาคผนวก ง ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)	๑๙๕
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๙๘
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๑๑
ภาคผนวก ช แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๒๑
ภาคผนวก ซ ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๒๒๕
ประวัติผู้วิจัย	๒๒๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	สรุปแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนา	๑๓
๒.๒	สรุปแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหาร	๑๙
๒.๓	สรุปความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	๒๒
๒.๔	สรุปความหมายเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว	๒๖
๒.๕	สรุปลักษณะและประเภทของการท่องเที่ยว	๓๐
๒.๖	สรุปองค์ประกอบของการท่องเที่ยว	๓๒
๒.๗	สรุปแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ/วิธีพุทธ	๓๘
๒.๘	สรุปแนวคิดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	๔๑
๒.๙	สรุปแนวคิดประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	๔๓
๒.๑๐	สรุปแนวคิดประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	๔๕
๒.๑๑	สรุปแนวคิดประวัติความเป็นมาของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	๕๓
๒.๑๒	สรุปแนวคิดพัฒนาการท่องเที่ยวและรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	๕๖
๒.๑๓	สรุปแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	๕๙
๒.๑๔	สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๗๐
๒.๑๕	สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	๗๗
๔.๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๑
๔.๒	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยภาพรวม	๙๔
๔.๓	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยภาพรวม	๙๕
๔.๔	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบุคลากร	๙๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๕	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านงบประมาณ	๙๗
๔.๖	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์	๙๘
๔.๗	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการวัด	๙๙
๔.๘	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร โดยภาพรวม	๑๐๐
๔.๙	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านการบริการนักท่องเที่ยว	๑๐๑
๔.๑๐	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	๑๐๓
๔.๑๑	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	๑๐๕
๔.๑๒	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว	๑๐๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๓	ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	๑๐๙
๔.๑๔	ผลการศึกษาความสัมพันธ์สัณฐานสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการ บริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	๑๑๐
๔.๑๕	สรุปผลสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการ บริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	๑๑๔
๔.๑๖	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านบุคลากร (Man)	๑๒๒
๔.๑๗	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านงบประมาณ (Money)	๑๒๓
๔.๑๘	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials)	๑๒๔
๔.๑๙	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการ (Management)	๑๒๕
๔.๒๐	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว	๑๒๖
๔.๒๑	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	๑๒๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๒	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	๑๒๘
๔.๒๓	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว	๑๒๙
๔.๒๔	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	๑๓๐
๔.๒๕	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านบุคลากรของ วัดพระเชตุพน (Man)	๑๓๓
๔.๒๖	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านงบประมาณ (Money)	๑๓๕
๔.๒๗	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)	๑๓๘
๔.๒๘	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านการบริหาร จัดการวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (Management)	๑๔๐
๔.๒๙	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านการบริการแก่ นักท่องเที่ยว	๑๔๒
๔.๓๐	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านกิจกรรมการ ท่องเที่ยว	๑๔๔
๔.๓๑	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านการให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก	๑๔๖
๔.๓๒	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านชุมชนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	๑๔๘

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๓๓	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	๑๕๐

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	แผนผังโครงสร้างการบริหารวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร	๖๑
๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๙
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๕๔
๔.๒	องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย	๑๕๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล จากสถานที่ที่อยู่อาศัยเป็นประจำไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เรียนรู้สัมผัสกับความเป็นเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจ ที่สำคัญกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ สามารถดึงดูดบุคคลต่างถิ่นให้เดินทางมาเยือน เพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นของตน จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์และเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยวได้ใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรในการดำเนินกิจการ ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้ การจ้างงานนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์ ท่าเตียน) สร้างตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยายังเป็นราชธานี ในรัชกาลของสมเด็จพระเพทราชา ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๓๑-๒๒๔๖ เป็นวัดที่ราษฎรสร้างขึ้น แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏว่าใครเป็นผู้สร้าง เดิมมีชื่อเรียกว่า “วัดโพธาราม” ตั้งอยู่ที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ตำบลบางกอก เมืองธนบุรี ปัจจุบันมีเนื้อที่ ๕๐ ไร่ ๓๘ ตารางวา แบ่งเป็น ๒ เขต ได้แก่ เขตพุทธาวาส กับเขตสังฆาวาส วัดพระเชตุพนตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระบรมมหาราชวัง ทิศเหนือจรดถนนท้ายวัง ทิศตะวันออกจรดถนนสนามไชย ทิศใต้จรดถนนเศรษฐกิจ ทิศตะวันตกจรดถนนมหาธาตุ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๑ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนาเมืองธนบุรีขึ้นเป็นเมืองหลวง และกำหนดเขตเป็นบริเวณทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา วัดโพธารามตั้งอยู่ในเขตกำแพงพระนครฝั่งตะวันออก จึงได้เป็นพระอารามหลวง และได้มีพระราชอาณัติปกครองพระอารามหลวงตั้งแต่นั้นมา^๑

^๑ คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามและมูลนิธิ “ทุนพระพุทธรูปยอผ้า” ในพระบรมราชูปถัมภ์ (๒๕๒๒), จดหมายเหตุวัดพระเชตุพน สมัยรัชกาลที่ ๑-๔, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕.

เนื่องจากวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามนั้นเปรียบเสมือน “มหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย” จากการที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมองค์ความรู้จากปราชญ์ของไทยและสรรพศิลปะวิทยาการต่าง ๆ เช่น ตำราการแพทย์ โบราณคดี และวรรณกรรม โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนทั้งหลาย ฯลฯ มาจารึกลงบนแผ่นหินอ่อนประดับไว้ตามบริเวณผนัง เสาระเบียงรอบพระอุโบสถ พระวิหารระเบียงคด และศาลารายรอบพระมณฑปภายในวัด ซึ่งทรงมุ่งหวังให้ยั่งยืนและเผยแพร่ให้ประชาชนศึกษาได้อย่างเสรี เป็นแหล่งเล่าเรียนวิชาความรู้ของมหาชน โดยไม่เลือกชนชั้น วรรณะ ยศถาบรรดาศักดิ์ เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีหนังสือ ไม่มีโรงเรียน การเล่าเรียนส่วนใหญ่จะมีสอนให้อยู่ตามวัดต่าง ๆ เท่านั้น ในปัจจุบันวัดโพธิ์เป็นแหล่งเรียนรู้สรรพวิทยาของไทยในระดับสากล

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธิ์ เป็นวัดประจำรัชกาล พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทั้งยังเปรียบเสมือนเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศด้วย นอกจากนั้นยังเป็นที่รวบรวมภูมิปัญญา องค์ความรู้ ศาสตร์และศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ของไทย ซึ่งคนไทยสมัยก่อนค้นคิด ทดลอง ปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต แล้วส่งมอบต่อกันมาเป็นมรดกภูมิปัญญาจนถึงปัจจุบัน มรดกภูมิปัญญาไทยมักไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานหรือเอกสาร แต่ใช้การสืบทอดและสืบสานผ่านการบอกเล่าจากครูไปสู่ศิษย์เกิดเป็นสายสกุลช่างของศิลปะไทยแต่ละแขนงต่าง ๆ กลายเป็นคุณค่าสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของไทย

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) ได้ประกาศขึ้นทะเบียนให้จารึกวัดโพธิ์เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก ทั้งระดับภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (พ.ศ. ๒๕๕๑) และระดับนานาชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๔) โดยกล่าวว่า “จารึกวัดโพธิ์” มีคุณค่าต่อมนุษยชาติคงความเป็นเอกและมีความโดดเด่นทั้งในด้านเวลา เนื้อหาสาระ สถานที่ และบุคคล ฯลฯ อีกทั้งยังมีความหายาก มีความสมบูรณ์ และเป็นของแท้ที่มีมาแต่โบราณอันล้วนเป็นมรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยทั้งสิ้นที่ได้สร้างสรรพวิทยาความรู้ไว้เพื่อเป็น “มรดกความทรงจำแห่งโลก” ของไทยเพียงรายการเดียวที่ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกทั้งสองระดับนับเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของชาวไทยทั้งแผ่นดิน^๒

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวกมาสู่ประเทศชาติเป็นอย่างมากโดยจำแนกได้เป็น ๓ ด้านหลัก ๆ ได้แก่

^๒ สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว, แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว, ๒๕๕๙), หน้า ๕.

๑) ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละของรายได้ประชาชาติ(GDP) และเนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องใช้กำลังคนทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในภาคบริการจำนวนมากเกิดการกระจายรายได้ให้กับประชาชน ในพื้นที่ได้อย่างกว้างขวาง ๒) ด้านสังคม การท่องเที่ยวช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามต่อกัน อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นการนำประเพณีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นมาเผยแพร่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ห่วงแหนในมรดกและศิลปวัฒนธรรมของตน ตลอดจนรักษาสีงามสิ่งแวดล้อมและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป ๓) ด้านการเมือง การท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเมื่อได้มาเยือนและเกิดความประทับใจ จะช่วยสร้างมิตรและความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้โดยง่าย รวมทั้งการท่องเที่ยวยังสามารถสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ชาวต่างประเทศส่งเสริมให้นานาประเทศรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

การที่วัดพระเชตุพน ได้เปิดรับการท่องเที่ยวด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุกตลอดช่วงเวลากว่าสามทศวรรษ รูปแบบดังกล่าวเป็นการทำให้สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การที่วัดเปิดรับนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อคุณค่าทางศิลปกรรมของวัดเห็นได้จากโบราณวัตถุสถานอันเป็นสิ่งของที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจในฐานะของสะสมทางวัฒนธรรมของเศรษฐกิจทั้งในและต่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและการทำลายศิลปะและโบราณวัตถุ อีกทั้งการขาดประสบการณ์ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์แก่นักเรียน นักศึกษา นิสิต และประชาชนทั่วไป และทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ศึกษาเรียนรู้ถึงสรรพวิชาของไทย เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามและนำเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้ดูแล ให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้น เพื่อทำรายได้เข้าสู่ประเทศ

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปของการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ” ครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี งานวิจัยเชิงปริมาณ สํารวจโดยการแจกแบบสอบถาม และงานวิจัยเชิงคุณภาพ สํารวจโดยการสัมภาษณ์ ได้กำหนดขอบข่ายประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยศึกษาจากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยใช้แนวคิดการจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ๒) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ๓) ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ๔) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ๕) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว^๓ และปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ของ Peter F.Drucker (ปีเตอร์ เอฟ ดรักเกอร์) ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) คน (Man) ๒) เงิน (Money) ๓) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) ๔) การจัดการ (Management)^๔

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ” ครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี เป็นงานวิจัยเชิง

^๓ สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, พ.ศ.๒๕๕๗), หน้า ๕๒.

^๔ สุรพล สุยะพรหม และคณะ, พื้นฐานทางการจัดการ, (อยุธยา : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๗.

ปริมาณ สํารวจโดยการแจกแบบสอบถาม และ งานวิจัยเชิงคุณภาพ สํารวจโดยการสัมภาษณ์ ได้กำหนดขอบข่ายประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

ประชากร (Population) ได้แก่พระสงฆ์ที่สังกัดวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๘๕ รูป^๕

กลุ่มตัวอย่าง จากประชากรพระสงฆ์ที่สังกัดวัดเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีจำนวนน้อยผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเจาะจงเลือกทั้งหมดจำนวน ๑๘๕ รูป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร จำนวน ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มพระสังฆาธิการ ๒) กลุ่มเจ้าหน้าที่ดูแลวัด ๓) กลุ่มนักท่องเที่ยว ๔) กลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๑๑ รูปหรือคน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่ เดือนมีนาคม ถึง เดือนสิงหาคม ๒๕๖๓ รวม ๖ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

ในงานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ” ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ดังนี้

การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกัน ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่

๑) คน Man หมายถึง การบริหารกำลังคนจะใช้คนอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับงานให้มากที่สุด

๒) เงิน (Money) หมายถึง การบริหารเงิน จะจัดสรรเงินอย่างไรให้ใช้จ่ายต้นทุนน้อยที่สุดและให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

๓) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) หมายถึง การบริหารวัสดุในการดำเนินงาน ว่าจะทำอย่างไรให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุด หรือเกิดประโยชน์สูงสุด

^๕ สำนักงานเลขาธิการเจ้าอาวาส, บัญชีรายชื่อพระสงฆ์จำพรรษา, (กรุงเทพมหานคร : วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร, ๒๕๖๓), (อัดสำเนา).

๔) การจัดการ (Management) หมายถึง การจัดการ คือกระบวนการจัดการบริหารควบคุมเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบอย่างมีแบบแผน การบริหารจัดการนักท่องเที่ยวให้ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นกลไกในการพัฒนาบริการด้านการท่องเที่ยวและเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวระยะยาว

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร หมายถึง วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธิ์ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร และเป็นวัดประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เดิมเรียกว่า วัดโพธิ์ ท่าเตียน ตั้งอยู่เลขที่ ๒ ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

๑.๖ สมมติฐานการวิจัย

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคคลากร (Man) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ (Money) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการ (Management) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๑.๗.๔ ผลการวิจัยนี้สามารถส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เป็นอย่างไร ๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เป็นอย่างไร ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะมีต่อ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ภายใต้แนวความคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

กระบวนการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่อิงวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นองค์รวม ก็เกี่ยวข้องกับรากฐานทางวัฒนธรรมที่พร้อมด้วยการยึดถือคุณค่าความเป็นมนุษย์และด้วยวิธีการอย่างไรก็ตาม แต่ต้องทำให้เขาตระหนักถึงความสัมพันธ์ของเขากับคนอื่น ๆ รวมทั้งขานรับต่อความต้องการจำเป็น (An Imperative Need) ตามแนวคิดพื้นฐานใหม่ที่จินตนาการไว้ เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวโลกและเพื่อการเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยอันยั่งยืนยาวนานของชีวิตมนุษย์^๑

^๑ ดลพัฒน์ ยศธร, “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๖๕.

การพัฒนาแสดงสถานภาพของความเป็นกระบวนการ (Process) ที่มีความต่อเนื่องดำเนินมาและกำลังดำเนินต่อไปเพื่อไปสู่ขั้นตอนที่ดีกว่าเดิมตลอดกระบวนการพัฒนา และการพัฒนาคือผลลัพธ์ (Outcome) ที่เป็นผลผลิตภาพ (Production) ของการเปลี่ยนแปลง (Change) จากสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งเดิมที่มีอยู่ไปสู่สิ่งใหม่ และสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นต้องดีกว่าเดิม

การพัฒนาไม่มีความหมายที่แน่ชัดแต่มีแนวทางกว้าง ๆ ทางด้านความเจริญ ความงอกงาม ความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และ ปกติมักแยกออกไปในการพัฒนาตามด้านต่างๆ กัน เช่น การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การพัฒนาการปกครอง การพัฒนาทางสังคมและการพัฒนาทางการบริหารนอกจากนี้ คำว่า การพัฒนา ได้นำมาใช้ ในวงการวิชาการระหว่างประเทศ คือ มีการเปรียบเทียบความเจริญของประเทศต่างๆ หรือชุมชนต่างๆ สำหรับศัพท์ หรือ วลี คือ ด้อยพัฒนา และ พัฒนาน้อยกว่าหากประเทศใดหรือสถาบันใดไม่เปลี่ยนแปลงหรือมีอัตราการเปลี่ยนแปลงช้ากว่าประเทศอื่น หรือ สถาบันอื่นได้ชื่อว่า มีสภาพล้าหลังหรือด้อยพัฒนา (Under-developed) และ พัฒนาน้อยกว่าที่ควร (Less developed)^๒

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนา สรุปความได้ว่าการพัฒนาเป็นการทำให้ดีขึ้นกว่าเดิม เปลี่ยนแปลงชาติและความเจริญก้าวหน้าความพยายามอย่างแข็งขันของประเทศสถาบันและบุคคลต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกในการปฏิบัติการใดๆ ให้บังเกิดผลดีในทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวิทยาการ เพื่อให้สังคมนั้นก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งเดิมที่มีอยู่ไปสู่สิ่งใหม่ และสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นต้องดีกว่าเดิม ดังนั้นการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารที่ดีได้นั้นไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตามต้องทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและตรวจสอบความผิดพลาดและคอยแก้ไขปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาต่อไปดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนา และแนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา ได้มีนักวิชาการทางสังคมศาสตร์ได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความต้องการของมนุษย์ที่อยากเห็นสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นในสังคมของตนเอง การเปลี่ยนแปลงของสังคมไปในทางที่ดีขึ้นที่เราเรียกกันว่า “การพัฒนา” (Development) หรืออาจให้คำจำกัดความของการพัฒนาได้ว่า คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนอย่างต่อเนื่อง

^๒ อภิญา รัตนมงคลมาส และวิวัฒน์ คติธรรมนิธย์, คนไทยกับการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : พี.เพรส, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๐.

ภายใต้คำจำกัดความดังกล่าว เนื้อหาสาระสำคัญของการพัฒนาจึงอยู่ที่ความสามารถของคนส่วนใหญ่ ส่วนกลไกหรือกระบวนการนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน นอกจากนั้นการดำเนินงานควรจะต้องให้ผลได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย^๓

กระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องเป็นกระบวนการระยะยาว และจากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายของพัฒนาไว้หลายท่าน ดังนี้ ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญ เติบโต หรือก้าวหน้า^๔ การกระทำให้ดีขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่าง ยุติธรรม และมีประสิทธิภาพ^๕

การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรม เพื่อปรับปรุงความรู้ ความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น^๖ การพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่ง และหลายสาขาวิชาทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ แต่ลักษณะที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้^๗

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่นด้านสุขภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

^๓ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, **หลักการพัฒนาชุมชนและพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔๕.

^๕ ทิตยา สุวรรณชฎ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕๔.

^๖ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, **สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๙.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖-๑๘.

๒) มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนหนึ่งได้

๓) มีลักษณะเป็นพลวัต คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้า ๆ ปริมาณมาก หรือน้อยก็ได้

๔) เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใครด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

๕) เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

๖) การปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

๗) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่าง ๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้ว จะไม่ใช่การพัฒนาแม้ว่าจะมีลักษณะอื่น ๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

๘) ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุข เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

๙) มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้

เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วย การพัฒนาใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ^๔ ได้สรุปแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาไว้ ดังนี้

^๔ สนธยา พลศรี, กระบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๕-๖.

๑) แนวคิดแบบวิวัฒนาการ เป็นการนำการพัฒนาไปใช้เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่เคลื่อนย้ายจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งที่สูงกว่า ทำให้มนุษย์มีความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ มากขึ้น เช่น มีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ขึ้น ร่ำรวยมากขึ้น มีเหตุผลมากขึ้น มีความแตกต่างกันมากขึ้น เป็นต้น การพัฒนาในแนวคิดนี้จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความก้าวหน้ามาก

๒) แนวคิดแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้น ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เนื่องจากมีความเป็นกลางมากกว่าการพัฒนา ไม่เกี่ยวข้องกับอดีตหรืออนาคต อันรุ่งโรจน์ แต่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น การแบ่งชนชั้นทางสังคม เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงอาจมีลักษณะเป็นการปฏิรูป คือ เฉพาะในโครงสร้างใด โครงสร้างหนึ่ง และเป็นการปฏิวัติ คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งหมดของสังคม

๓) แนวความคิดแบบเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์นำการพัฒนาไปใช้จำแนกประเทศต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น รายได้ประชาชาติ การรู้หนังสือ การมีงานทำ เป็นต้น ออกเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศด้อยพัฒนา การพัฒนาในแนวความคิดนี้ จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความเป็นอุตสาหกรรม ความทันสมัย และการเจริญเติบโต

๔) แนวความคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคม เป็นแนวความคิดที่เกิดจากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ พยายามปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมในรูปของการวางแผนปฏิบัติการ เช่น การปฏิรูปที่ดิน การสหกรณ์ การพัฒนาชนบท เป็นต้น และเรียกวิธีการนี้ว่า การพัฒนา

๕) แนวความคิดแบบความขัดแย้งทางสังคม เป็นแนวความคิดของการพัฒนาประเทศด้วยระบอบสังคมนิยม ที่นำทฤษฎีความขัดแย้งมาใช้เป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบสังคม โดยถือว่าการนำระบอบสังคมนิยมเข้ามาใช้แทนระบบที่ใช้อยู่เดิมเป็นการพัฒนา

การพัฒนาที่น่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ^๙

๑) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า “ความเจริญทางเศรษฐกิจ” ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของ “ความมีเหตุผล” ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่า การพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ควรหมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจนั้น

^๙ โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, การพัฒนาประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕.

๒) การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็เช่นกันเราต้องการเห็นความมั่นคงทางสังคม เป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง ความมั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่ และในการพัฒนาที่ต้องคิดถึงเรื่องนี้ด้วย

๓) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคง การพัฒนายังควร หมายถึง ความเป็นธรรม อีกด้วย โดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนในการพัฒนาตามควร ดังนั้น การพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย

กล่าวโดยสรุป การพัฒนา คือ การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าจนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาวะการณ์ของสังคม จากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น และต้องการมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมความก้าวหน้าซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผลตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในกาตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้ได้รับความเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่า การพัฒนานั้น หมายถึงเรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ควรหมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่าง ๆ ได้

ตารางที่ ๒.๑ สรุปแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนา

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ดลพัฒน์ ยศธร, (๒๕๔๒, หน้า ๖๕).	กระบวนการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่อิงวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นองค์รวม
อภิญา รตนมงคลมาศ และวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์ (๒๕๔๗, หน้า ๑๕๐).	การพัฒนาแสดงสถานภาพของความเป็นกระบวนการ เพื่อไปสู่ขั้นตอนที่ดีกว่าเดิมตลอดกระบวนการของการพัฒนา

ตารางที่ ๒.๑ สรุปแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนา (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, (๒๕๔๖, หน้า ๒).	กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่องภายใต้คำจำกัดความดังกล่าว
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖, หน้า ๓๔๕.)	การพัฒนา หมายถึง ความเจริญ เติบโต หรือก้าวหน้า
จิตยา สุวรรณชัย, (๒๕๔๕, หน้า ๑๗๙).	การกระทำที่ดีขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า
สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, (๒๕๔๕, หน้า ๑๗๙).	เพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพให้ดีขึ้น
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๗, หน้า ๑๖-๑๘).	การพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ
สนธยา พลศรี, (๒๕๔๕, หน้า ๕-๖).	การพัฒนามีหลายประการ แต่ลักษณะที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ ๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ๒) มีลักษณะเป็นกระบวนการ ๓) มีลักษณะเป็นพลวัต ๔) เป็นแผนและโครงการ ๕) เป็นวิธีการ ๖) การปฏิบัติการ ๗) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ๘) ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ๙) มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด
โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, (๒๕๔๒, หน้า ๒๕).	การพัฒนาที่น่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ ๑) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ๒) การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ๓) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคง

๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ต้องมีการบริหารจัดการที่ดีเพื่อความยั่งยืน ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องนำมาประยุกต์ใช้ ดังนี้

ความหมายของการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ หมายถึง องค์การต่าง ๆ มักใช้คำสองคำสลับกันไปมา คือ “การบริหาร” (Administration) กับคำว่า “การจัดการ” (Management) ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองคำนี้ มีความหมายเหมือนกันจึงใช้แทนกันได้ โดยมีข้อแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย คือ การบริหาร มักใช้ในวงการสาธารณะหรือราชการ ในขณะที่คำว่า การจัดการ มักใช้ในวงการธุรกิจหรือเอกชนเป็นหลัก^{๑๐}

การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน การปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ ที่เรียกว่า “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แพมส์-โพสดอร์บ (PAMS-POSDCORB) ได้แก่ การบริหารนโยบาย (Policy) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) การบริหารคุณธรรม (Morality) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting)^{๑๑}

นอกจากที่กล่าวมา อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน หรือ การปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารงานทั่วไป (Management) การบริหารการให้บริการประชาชน (Market) การบริหารคุณธรรม (Morality) การบริหารข้อมูลข่าวสาร (Message) การบริหารเวลา (Minute) และการบริหารการวัดผล (Measurement) ซึ่งก็คือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า ๔M

การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะ ทำให้ผู้ปฏิบัติทำงานจนสำเร็จตามจุดหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว^{๑๒} การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมที่สามารถมองเห็นได้ ๓ ทาง คือ

^{๑๐} ตูลา มหาพสุธานนท์, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พีเอ็น เค แอนด์ สกายพริ้นติ้ง, ๒๕๕๔), หน้า ๔๘.

^{๑๑} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารจัดการตามแนวคิดตะวันออก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, ๒๕๕๗), หน้า ๔๖.

^{๑๒} วิเชียร วิทยอดม, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘.

๑. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

๒. ทางหน้าที่เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จเป้าหมาย

๓. ทางปฏิบัติเป็นกระบวนการที่บุคคลและบุคคลต้องการร่วมทำปฏิกริยาซึ่งกันและกัน

ทรัพยากรในการบริหารจัดการ

ทรัพยากรหรือปัจจัยที่บริหารต้องให้ความสนใจเพื่อให้การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์การประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ คือ

คน (Man) คือ ทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจขององค์การ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการจัดการ

เงิน (Money) คือ ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การดำเนินการต่อไปได้

วัสดุ (Materials) คือ วัตถุดิบซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญไม่แพ้ปัจจัยอื่น จำเป็นต้องมีคุณภาพและมีต้นทุนที่ต่ำ เพราะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต

เครื่องจักร (Machine) คือ เครื่องจักรอุปกรณ์ ที่มีศักยภาพที่ดีจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการผลิตเช่นกัน

วิธีการบริหารหรือวิธีการปฏิบัติ (Management Method) การจัดการหรือการบริหารในองค์กรธุรกิจ ประกอบด้วยระบบการผลิตหรือระบบการให้บริการต่าง ๆ หากมีระบบที่ชัดเจนตลอดจนมีระเบียบขั้นตอนวิธีการต่าง ๆ ในการทำงาน ย่อมส่งผลให้องค์การประสบความสำเร็จได้ดี

ในอดีตที่ผ่านมากระบวนการจัดการของการผลิตและกิจกรรมต่าง ๆ ก็ดี ทางเศรษฐกิจ ทางการตลาด มิได้มีความสลับซับซ้อนมากนัก และไม่ต้องอาศัยระบบของการจัดการเช่นในปัจจุบันนี้ กระทั่งเมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในโลก (ประมาณ ปี ค.ศ. 1880 เป็นต้นมา) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก อันมีผลทำให้เศรษฐกิจ สังคมการเมือง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ตลอดจนมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเริ่มเป็นที่ยอมรับและขยายตัวมากขึ้น มีการพัฒนามากขึ้นเป็นลำดับ

สำหรับแนวคิดทางการบริหารจัดการได้วิวัฒนาการเรื่อยมาเป็นลำดับ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ ๔ แนวคิด คือ^{๑๓}

^{๑๓} ถนัด เดชทรัพย์, “การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ตามหลักธรรมาภิบาล”, ภาควิชาบริหารรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑-๒๕.

๑. แนวคิดก่อนยุคการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ (Pre - Scientific Management) ในยุคนี้เป็นยุคก่อนปี ค.ศ. 1880 ซึ่งการบริหารในยุคนี้อาศัยอำนาจหรือการบังคับให้คนงานทำงานซึ่งวิธีการบังคับอาจใช้ การลงโทษ การใช้แส้ การทำงานในยุคนี้เปรียบเสมือนทาส คนในยุคนี้จึงต้องทำงานเพราะกลัวการลงโทษ

๒. แนวคิดการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) แนวคิดนี้เริ่มในช่วงของการปฏิวัติอุตสาหกรรม คือ ประมาณปี ค.ศ. 1880 เป็นต้นมาจนถึงปี 1930 ในยุคนี้ได้ใช้หลักวิธีการจัดการแบบวิทยาศาสตร์มาช่วยในการบริหารจัดการ ทำให้ระบบบริหารจัดการแบบโบราณได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งบุคคลที่มีชื่อเสียงในการบริหารในยุคนี้มี ๒ ท่าน คือ Frederick W. Taylor และ Henri J. Fayol

Frederick W. Taylor ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ หรือบิดาของวิธีการจัดการที่มีหลักเกณฑ์ โดยได้ศึกษาหาวิธีเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม โดย Taylor ได้เข้าทำงานครั้งแรกในโรงงานที่เพนซิลวาเนีย เมื่อปี ค.ศ. 1878 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำมาก การบริหารงานขาดประสิทธิภาพ ไม่มีมาตรฐานในการประเมินผลงานของคนงาน การแบ่งงานไม่เหมาะสม การตัดสินใจขาดหลักการและเหตุผล

Taylor ได้คัดค้านการบริหารงานแบบเก่าที่ใช้อำนาจ (Power) ว่าเป็นการบริหารที่ใช้ไม่ได้และมีความเชื่อว่า การบริหารที่ดีต้องมีหลักเกณฑ์ การทำงานไม่ได้เป็นไปตามยถากรรม Taylor จึงได้ศึกษาและวิเคราะห์เวลาการเคลื่อนไหวในขณะทำงาน (Time and Motion) เพื่อดูการทำงานและการเคลื่อนไหวของคนงานในขณะทำงาน โดยได้คิดค้นและกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างที่ได้มอบหมายให้คนงานทำ ดังนั้นผู้บริหารการจัดการจึงต้องเน้นและปฏิบัติ ดังนี้

๑. กำหนดวิธีการทำงานด้วยหลักเกณฑ์ที่ได้มีการทดลองแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุด
๒. การคัดเลือกบุคลากรและการบริหารบุคลากร ต้องทำอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้บุคลากรที่เหมาะสม
๓. ต้องมีการประสานร่วมมือระหว่างผู้บริหารกับคนงาน
๔. ผู้บริหารต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ในด้านการวางแผน และมีการมอบหมายงานตามความถนัดด้วย

แนวคิดการจัดการยุคการบริหารสมัยใหม่ (Modern Management)

แนวคิดในยุคนี้เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 – ปัจจุบัน ซึ่งในขณะนี้เศรษฐกิจและธุรกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว ความสลับซับซ้อนในการบริหารการจัดการก็มากขึ้น เพราะฉะนั้นการจัดการสมัยใหม่จึงต้องใช้หลักทางคณิตศาสตร์มาช่วยในการตัดสินใจตลอดจนการจัดการเชิงระบบมาช่วย แต่อย่างไร

ก็ตามการบริหารการจัดการสมัยใหม่ก็ยังมิได้ทิ้งหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์และแนวคิดในด้านมนุษยสัมพันธ์เสียทีเดียว

การจัดการเชิงระบบ (System Approach) ความหมายของระบบ (System) “ A Set of Interdependent, Interaction Element ” ตัวอย่าง เช่น คนเป็นระบบ เพราะในร่างกายของคนเรานั้นประกอบด้วย อวัยวะ ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างอัตโนมัติ ระบบจึงถือเป็น Grand Theory เป็นทฤษฎีขนาดใหญ่ เพราะมีระบบย่อยหรือสิ่งต่าง ๆ มากมาย เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ขององค์การไม่ว่าภายในหรือภายนอก ล้วนแต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นการบริหารการจัดการจึงต้องปรับตัวให้มีความสมดุลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวถึงจะทำให้องค์การเติบโต อยู่รอด และสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย^{๑๔}

การจัดการโดยใช้คณิตศาสตร์ หรือเชิงปริมาณมาช่วยในการตัดสินใจ (Quantitative or Decision Making Approach) การศึกษาในแนวนี้นี้จะใช้เครื่องมือสมัยใหม่มาช่วยในการตัดสินใจ เช่น การวิเคราะห์เชิงปริมาณ การวิจัย การใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ทำให้ต้องมีหลักการและเหตุผล มีหลักมีเกณฑ์ และเป็นการบริหารการจัดการที่สามารถลดความเสี่ยงขององค์การได้ในระดับหนึ่ง

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการเป็นการทำงานของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปที่ร่วมปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญ ใช้ทรัพยากรบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐานร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล เพื่อกำหนดกิจกรรมและวิธีการปฏิบัติงานได้ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่และที่ต้องการเพิ่มก็คือการจัดการทรัพยากรทั้ง 4M ประกอบไปด้วย คน (Man), เงิน (Money), วัสดุดิบ (Material) โดยนำ M ที่ ๔ คือกระบวนการบริหาร (Management) ซึ่งมี ๕ ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน, การจัดองค์กร, การจัดหาบุคลากร, การอำนวยการ, การประสานงาน มาใช้เพื่อให้การดำเนินงานของกิจการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑-๒๕.

ตารางที่ ๒.๒ สรุปแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ตุลา มหาพสุธานนท์, (๒๕๕๔, หน้า ๔๘)	การบริหารมักใช้ในวงการสาธารณะหรือ ราชการ การจัดการมักใช้ในวงการธุรกิจหรือ เอกชน
วิรัช วิรัชนิการวรรณ, (๒๕๕๗, หน้า ๔๖)	การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน การปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมใน เรื่องต่างๆ ที่เรียกว่า “กระบวนการบริหาร”
วิเชียร วิทยอุดม, (๒๕๕๐, หน้า ๑๙)	การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ
ถนัด เดชทรัพย์, (๒๕๕๐, หน้า ๒๑-๒๕)	แนวคิดทางการบริหารจัดการแบ่งออกได้ ๒ แนวคิด คือ ๑. แนวคิดก่อนยุคการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ ๒. แนวคิดการจัดการแบบวิทยาศาสตร์

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อ
การศึกษาหาความรู้ หาประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับชีวิต และยังได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น
บ้านเรือนที่อยู่อาศัย อาหารการกิน ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้ง ศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรม
วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นที่น่าศึกษา การท่องเที่ยวจึงนำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด

๒.๓.๑ การท่องเที่ยว

๑. ความหมายของการท่องเที่ยว

องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ
ขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “การท่องเที่ยว” หมายถึง
การเดินทาง (Travel) ที่มีเงื่อนไข ๓ ประการคือ^{๑๕}

^{๑๕} บุญเลิศ จิตตังวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร :
ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวประเทศไทย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

๑. การเดินทาง (Travel) หมายถึงการเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง โดยมีการวางแผนเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และการใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางใกล้หรือระยะทางไกลก็ได้

๒. จุดหมายปลายทาง (Destination) หมายถึง มีจุดหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิม โดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนและใช้ช่วงเวลาหนึ่งอยู่ที่นั่นมีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่เพียงพอสำหรับสนองความต้องการและความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

๓. ความมุ่งหมาย (Purpose) หมายถึงมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางอยู่หลายอย่างด้วยกัน ซึ่งผู้ที่เดินทางคนหนึ่งอาจมีความมุ่งหมายในการเดินทางมากกว่าอย่างหนึ่งก็ได้

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติ ไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้^{๑๖}

การท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจกรงานประจำและเป็นการเดินทางที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งโดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกลและการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่รวมทั้งยังมีการให้คำจำกัดความเพิ่มไว้อีกด้วยว่าจุดมุ่งหมายของการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวต้องมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพและไม่อยู่ประจำแต่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง^{๑๗}

การท่องเที่ยว ซึ่งมีความสำคัญที่หลากหลายมากขึ้น ดังนี้^{๑๘}

๑. การท่องเที่ยวเป็นการใช้เวลาว่างของมนุษย์เพื่อแสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินจากแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือนเป็นการช่วยผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าและความเครียด ทำให้สุขภาพทางกายและจิตใจสดชื่นดีขึ้น พร้อมทั้งจะกลับไปเผชิญกับภารกิจต่าง ๆ และการดำรงชีวิตที่จำเจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^{๑๖} ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓.

^{๑๗} ปรีชา แดงโรจน์, การบริหารจัดการและปฏิบัติงานโรงแรม ศตวรรษที่ ๒๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬา, ๒๕๕๓), หน้า ๔๓.

^{๑๘} สุรเชษฐ์ เชษฐมาส, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://neung.kaengkhoei.ac.th/kks52/webm.3521/page2.html> [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

๒. การท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ความแปลกใหม่ตลอดเวลา การเดินทาง ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตในด้านต่าง ๆ และเข้าใจสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือนดีขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มจิตสำนึกที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

๓. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่ดี จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณโดยรอบได้ ซึ่งเรื่องนี้ในอดีตไม่ได้สนใจกันมากนัก จนกระทั่งกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับโลกได้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทย หลายฝ่ายเริ่มมองเห็นคุณค่าของการท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามลำดับ

๔. การท่องเที่ยวเป็นกลไกธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละฝ่ายดีขึ้น และนำไปสู่ความเข้าใจและมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน

๕. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้การไหลเวียนของเศรษฐกิจและการจ้างงานทั้งในระดับท้องถิ่นภูมิภาคและประเทศโดยรวม

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว คือ เป็นเรื่องราวของการเดินทาง (Travel) แต่ต้องเป็นการเดินทางที่เป็นการชั่วคราว เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน การศึกษา ศาสนา กีฬา เยี่ยมญาติมิตร ติดต่อธุรกิจ การประชุมสัมมนา และการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง โดยความสมัครใจไม่มีการบังคับ การท่องเที่ยวช่วยให้เปิดโอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยได้สัมผัส ทั้งความรู้ในทางภูมิภาพ และประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในสถานที่นั้น ๆ การศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้รู้วิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน หรือแม้กระทั่งการท่องเที่ยวธรรมชาติ การท่องเที่ยวจึงเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเพลิดเพลินใจให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสกับวัฒนธรรม

ตารางที่ ๒.๓ สรุปความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, (๒๕๔๘, หน้า ๑๐).	การท่องเที่ยว คือการเดินทางมี ๓ อย่างคือ ๑. การเดินทาง จากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่ หนึ่ง เป็นระยะทางใกล้หรือไกล ๒. จุดหมายปลายทาง สถานที่ที่นักท่องเที่ยว เลือกเดินทางไปเยือน ๓. ความมุ่งหมาย สิ่งที่นักท่องเที่ยวประสงค์ เดินทางเพื่อความต้องการ
ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, (๒๕๕๖, หน้า ๒๓).	การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางไปอาศัยที่ อื่นเป็นการชั่วคราว มิใช่เพื่อหารายได้
ปรีชา แดงโรจน์, (๒๕๕๓, หน้า ๔๓).	การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมเพื่อผ่อนคลาย ความตึงเครียดจากงานประจำ มีพักค้างแรม ชั่วคราว
สุรเชษฐ์ เชษฐมาต, [ออนไลน์, ๔ เมษายน ๒๕๖๓].	การท่องเที่ยว หมายถึง ๑. การใช้เวลาว่างเพื่อแสวงหาความสุข ๒. มีการศึกษาหาประสบการณ์แปลกใหม่ ๓. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยรอบ เป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ๔. การเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ๕. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ทั้งในระดับ ท้องถิ่นถึงประเทศ

๒. ความหมายของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว (tourist) ตามความหมายของสนธิบัตรชาติที่ได้ให้คำนิยามไว้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ว่านักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางอยู่ในประเทศหนึ่งประเทศใดที่มีใช้บ้านเมืองที่อาศัยอยู่เป็นประจำเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง และได้ขยายความต่อไปอีกว่า บุคคลเช่นใด นับเป็นนักท่องเที่ยว และบุคคลเช่นใดไม่นับเป็นนักท่องเที่ยวดังต่อไปนี้ คือ^{๑๙}

๑. บุคคลที่นับเป็นนักท่องเที่ยว ได้แก่

- ๑.๑ ผู้ที่เดินทางเพื่อพักผ่อนใจหรือเพื่อสุขภาพ
- ๑.๒ ผู้ที่เดินทางไปประชุมหรือประกอบภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง
- ๑.๓ ผู้ที่เดินทางเพื่อทำธุรกิจการค้าบางประการ
- ๑.๔ ผู้ที่เดินทางมากับเรือที่เพลินตากับทิวทัศน์สองฝั่งน้ำ แม้จะแวะพักอยู่น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมงก็ตาม

๒. บุคคลที่ไม่นับเป็นนักท่องเที่ยว ได้แก่

- ๒.๑ ผู้เดินทางมาเพื่อประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งประกอบธุรกิจที่มีรายได้ในประเทศนั้น โดยจะมีสัญญาไว้กับผู้ใดหรือไม่ก็ตาม
- ๒.๒ ผู้เดินทางมาเพื่อตั้งถิ่นฐานที่อยู่อย่างถาวรในประเทศนั้น
- ๒.๓ ผู้เดินทางข้ามพรมแดนไปทำงานนอกประเทศของตน
- ๒.๔ ผู้เดินทางเพื่อเข้าไปเป็นนักเรียน หรือนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในที่ที่จัดไว้เป็นหอพักนักเรียนนักศึกษา
- ๒.๕ ผู้เดินทางผ่านโดยมิได้แวะลงจากยานพาหนะเลย แม้ว่าจะเดินทางอยู่ในอาณาเขตของประเทศใดประเทศหนึ่ง เป็นเวลามากกว่า ๒๔ ชั่วโมง ก็ตาม
- ๒.๖ ผู้สั่กยทางการเมืองหรือผู้สั่กยทางศาสนา ไปอยู่ต่างประเทศหรือผู้สั่กยสงคราม

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization- IUOTO) ได้หยิบยกคำนิยามของนักท่องเที่ยวมาพิจารณาใหม่ และได้ตกลงให้นักเรียน หรือนักศึกษาต่างประเทศ นับเป็นนักท่องเที่ยวด้วย เพราะค่าใช้จ่ายของนักเรียนนักศึกษาเหล่านั้นมาจากต่างประเทศ นอกจากนั้นยังให้เรียกผู้เดินทางที่ตั้งใจมาท่องเที่ยว ณ ประเทศหนึ่ง แต่อยู่ไม่ถึง ๒๔ ชั่วโมง ว่าเป็นนักทัศนาจร (excursionist) ซึ่งรวมถึงผู้โดยสารที่เดินทางผ่านประเทศโดยมิได้ออกจากบริเวณที่จัดไว้สำหรับผู้เดินทางผ่านสนามบินด้วย

^{๑๙} บุญเลิศ จิตตังวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวประเทศไทย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐-๓๐.

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ได้คิดคำขึ้นใหม่แทนคำว่า นักท่องเที่ยว คือ คำว่า “ผู้เยี่ยมเยือนต่างประเทศ” หรือ “Foreign Visitor” ซึ่งหมายถึง บุคคลที่เดินทางไปยังประเทศใดประเทศหนึ่ง ที่มิใช่ที่อยู่อาศัยถาวรของตนด้วยเหตุผลใดก็ตามที่ไม่ใช่ไปเพื่อประกอบอาชีพหารายได้ โดยแบ่งผู้มาเยือนต่างประเทศออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ประเภทที่ ๑ นักท่องเที่ยวต่างประเทศ (foreign tourist) หมายถึง ผู้มาเยือนชั่วคราวที่มาพักอยู่ในประเทศที่มาเยือนอย่างน้อย ๒๔ ชั่วโมง และเป็นการมาเยือนด้วยวัตถุประสงค์อื่น ที่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งหรือไปอยู่ประจำ

๒. ประเภทที่ ๒ นักทัศนาจรต่างประเทศ (foreign tourist) หมายถึง ผู้มาเยือนชั่วคราวที่เข้าไปอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง และได้พักค้างคืน ซึ่งรวมถึงผู้มาเยือนกับเรือที่แล่นตากับทิวทัศน์สองฝั่งน้ำด้วย

สำหรับนักท่องเที่ยวภายในประเทศ (domestic tourist) หมายถึงนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของตน โดยใช้เส้นทางที่มีได้ใช้อยู่เป็นประจำวัน หรือออกไปนอกเขตจังหวัดภูมิลำเนาของตน

ส่วนประเทศไทยได้ให้ความหมายของนักท่องเที่ยวไว้ในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ว่านักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นอันเป็นถิ่นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์ที่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

ประเภทของนักท่องเที่ยวตามลักษณะการท่องเที่ยวมีดังนี้^{๒๐}

๑. นักท่องเที่ยวกลุ่ม MICE นักท่องเที่ยวจากการพบปะสังสรรค์ (Meeting) การท่องเที่ยวแบบเป็นรางวัล (Incentive) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม สัมมนา (Convention) และการแสดงสินค้านิทรรศการ (Exhibition) นักท่องเที่ยวเหล่านี้ ทำรายได้เป็นเงินตราประเทศ จำนวนมาก จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

๒. นักท่องเที่ยวสูงอายุ ผู้สูงอายุซึ่งเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของโลก จะมีศักยภาพในการใช้จ่ายสูง สามารถพำนักระยะยาว โดยเฉพาะผู้เกษียณอายุจากการทำงานจะมีสวัสดิการหรือบำนาญที่รัฐบาลจ่ายให้ อันเป็นรายได้ที่มั่นคง ถึงแม้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันต่ำกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป แต่การพำนักระยะเวลานานวันกว่าก็สามารถทำรายได้เป็นจำนวนมาก

^{๒๐} จิตรานุช รักสัจจา, **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://202.143.168.214/uttvc/newweb/2701_1001/g1c.html [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

๓. นักท่องเที่ยวเยาวชน (Youth travel) มีอายุประมาณ ๑๕ – ๒๖ ปี จะเป็นกลุ่มที่มีการเดินทางท่องเที่ยวบ่อยครั้ง และมีจำนวนสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ กลุ่มเยาวชนจะมีปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดการเดินทาง ได้แก่ ความต้องการที่จะเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์ใหม่ การมีเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวสูงกว่ากลุ่มประชากรอื่น ๆ คือ ช่วงปิดภาคการศึกษา

๔. กลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา เยาวชนหรือผู้ที่สนใจด้านการศึกษาหาความรู้ นักท่องเที่ยวประเภทนี้ จัดเป็นนักท่องเที่ยวแบบ Long Stay เพราะพักนานวันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโปรแกรมหรือหลักสูตรการศึกษา

๕. นักท่องเที่ยวสะพายเป้ (Back packer) เป็นนักท่องเที่ยวที่จัดการเดินทางเองไม่ต้องการความสะดวกสบายมากนัก มักพักอาศัยตามเกสต์เฮาส์ มีการใช้จ่ายต่อวันน้อยกว่า แต่จะมีวันพำนักราวนานกว่า นิยมสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ มุ่งศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

๖. นักท่องเที่ยว Wintering กลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลีกเลี่ยงอากาศหนาวไปสู่อากาศที่อบอุ่น โดยใช้เวลานาน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ นิยมเดินทางในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว (Low season) แหล่งท่องเที่ยวที่นิยม คือ สเปน โปรตุเกส ไชปรัส และมอลต้า

๗. นักท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา กอล์ฟ กีฬาทางน้ำ เช่น ดำน้ำ วินเซิร์ฟ เป็นที่นิยมโดยแพร่หลาย ซึ่งล้วนเป็นกิจกรรมที่ผู้เล่นหรือผู้ชมต้องเดินทางไปยังแหล่งสถานที่ต่าง

๘. นักท่องเที่ยวฮันนีมูน กลุ่ม Honeymooner จะนิยมแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ โดยเฉพาะธรรมชาติทางทะเล เกาะภูเก็ต เกาะสมุย ได้รับความนิยมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวฮันนีมูน และทะเลจังหวัดตรังมีชื่อเสียงไปทั่วโลก ในฐานะสถานที่จัดงานวิวาห์ได้สมมุติ

สรุปได้ว่า ความหมายของนักท่องเที่ยว อาจจะเป็นบุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ เป็นการชั่วคราว ไม่ใช่การพักแบบถาวร และการเดินทางไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้ แต่อาจจะเป็นการเดินทางเพื่อพักผ่อน เยี่ยมญาติเป็นต้น จุดประสงค์ของการเดินทางของนักท่องเที่ยวอาจมีความแตกต่างกันไป บ้างก็เดินทางไปเยี่ยมญาติแล้วถือโอกาสได้ไปท่องเที่ยว บ้างก็ไปทำธุรกิจ บ้างก็ไปดูกีฬา บ้างก็ไปประชุม หรืออาจเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อนโดยตรง และหรือด้วยจุดประสงค์อื่นใดอีกมากมาย แต่ไม่ว่าจะเดินทางไปด้วยวัตถุประสงค์ใดในการเดินทางของคนทุกคนโดยธรรมชาติแล้วก็มักจะหาโอกาสให้ตนเองได้ท่องเที่ยวด้วยทุกครั้งเสมอ

ตารางที่ ๒.๔ สรุปความหมายเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
บุญเลิศ จิตตังวัฒนา, (๒๕๔๘, หน้า ๒๐-๓๐).	นักท่องเที่ยว แบ่งเป็น ๒ ประเภท ๑. บุคคลที่เป็นนักท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้เดินทางพักผ่อน ไปประชุม ทำธุรกิจบางประการ แวะพักผ่อนน้อยกว่า ๒๔ ชม. ๒. บุคคลที่ไม่นับเป็นนักท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้เดินทางมาประกอบธุรกิจ ผู้ย้ายถิ่นฐานถาวร ผู้เดินทางข้ามพรมแดนไปทำงาน นักเรียน นักศึกษา ผู้เดินทางผ่านโดยไม่หยุดพัก ผู้ลี้ภัย ประเภทของนักท่องเที่ยวมีลักษณะดังนี้ ๑. นักท่องเที่ยวกลุ่ม MICE ๒. นักท่องเที่ยวสูงอายุ ๓. นักท่องเที่ยวเยาวชน (Youth travel) ๔. กลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ๕. นักท่องเที่ยวสะพายเป้ (Back packer) ๖. นักท่องเที่ยว Wintering ๗. นักท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา ๘. นักท่องเที่ยวฮันนีมูน
จิตรานุช รักสัจจา, [ออนไลน์, ๔ เมษายน ๒๕๖๓].	

๓. ลักษณะและประเภทของการท่องเที่ยว

๓.๑ ลักษณะของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีหลายลักษณะด้วยกัน โดยขึ้นอยู่กับจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งได้เป็น ๘ ประเภท ดังนี้^{๒๑}

๑. การท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ (Recreational tourism) เป็นการเข้าร่วมในการแข่งขันกีฬา เล่นกีฬา แชน้ำพุแร่รักษาโรค การอาบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจ

๒. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Intensive tourism) เป็นการท่องเที่ยวจัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เป็นสวัสดิการของหน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อดูงาน สันทนาการ โดยหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด

๓. การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ (Historical tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อพิพิธภัณฑสถานและโบสถ์เก่า ๆ ที่เน้นความรุ่งเรืองในอดีต อาจเป็นการเยือนอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร พระราชวังต่าง ๆ

๔. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business tourism) มีลักษณะเด่นคือ การประชุมหรือพบปะกัน หรือการสัมมนา ซึ่งมักจะรวมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ด้วย

๕. การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรม (Culture tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัส และในบางครั้งเข้าร่วมวิถีชีวิตเก่า ๆ ที่หาได้ยาก ท้องถิ่นเก่า ๆ ที่มีความน่าสนใจ เป็นที่ดึงดูดความสนใจ

๖. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic tourism) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่จะสังเกตเห็น แสดงออกทางวัฒนธรรมและแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งรวมทั้งการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่าง ๆ

๗. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental tourism) คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ แต่เน้นสิ่งดึงดูดใจที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าเน้นที่ชาติพันธุ์มนุษย์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติ และการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพื้นพิภพ

๘. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา และเรียนรู้ หาประสบการณ์ที่ไม่สามารถหาได้ในห้องเรียน

๓.๒ ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าของประเทศเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม การแบ่งประเภทของทรัพยากร

^{๒๑} วิมล จิโรจน์พันธุ์, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, (กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๖๒-๖๕.

การท่องเที่ยวมีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งและการนำทรัพยากร การท่องเที่ยวไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีทั้งหมดออกเป็น ๓ ประเภทตามลักษณะ คุณค่าและความสนใจของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย^{๒๒}

๑. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีความสวยงาม และนับว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด โดยแบ่งย่อยออกได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑.๑ ทิวทัศน์ (Scenery) ทิวทัศน์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติทั้งที่สวยงามและแปลกประหลาดจะเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยี่ยมชม เช่น แกรนด์แคนยอนในประเทศสหรัฐอเมริกา ภูเขาไฟฟูจิในญี่ปุ่น ประเทศอิตาลีหรือสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล เช่น ในฤดูหนาวดอกทิวลิป หรือดอกซากุระจะบาน เป็นต้น

๑.๒ สัตว์ป่าและพรรณไม้ (Wildlife and Flora) สัตว์ป่าและพรรณไม้เป็นส่วนหนึ่งของความงามตามธรรมชาติที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก เพราะชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์ป่าเป็นสิ่งที่น่าศึกษาหาความรู้ รวมทั้งความหลากหลายของพรรณไม้ในป่าประเภทต่าง ๆ ซึ่งนับวันจะหมดไป แต่ยังคงมีที่ให้ท่องเที่ยวได้ เช่น อุทยานแห่งชาติ แหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์เปิด สวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ เป็นต้น

๑.๓ สภาพภูมิอากาศ (Climate) สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป เช่น แสงแดด สายลม อากาศอบอุ่น หรือหิมะตกในฤดูหนาว ตลอดจนลักษณะอากาศที่แตกต่างไปจากถิ่นเดิมของตน จะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นมาได้ เช่น ฤดูร้อนนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปยังชายฝั่งทะเล หรือฤดูหนาวชาวยุโรปนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศแถบตะวันออกซึ่งมีอากาศที่อบอุ่นกว่า เป็นต้น

๑.๔ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ (Natural Phenomenon) เป็นลักษณะของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น พระอาทิตย์เที่ยงคืน การเกิดสุริยุปราคา การเกิดฝนดาวตก เป็นต้น

๒. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา ซึ่งได้แก่

^{๒๒} โอเค เนชั่น, ทรัพยากรการท่องเที่ยว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog/alohaz/2008/09/06/entry-1> [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

๒.๑ โบราณสถาน หมายถึง สิ่งของโบราณที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง โดยมีอายุเก่าแก่กว่า ๑๐๐ ปีขึ้นไป เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย วัดไชยวัฒนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

๒.๒ โบราณวัตถุ หมายถึง สิ่งของโบราณที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป ศิลารึก มีอายุเก่าแก่กว่า ๑๐๐ ปีขึ้นไป

๒.๓ ศาสนสถานหรือปูชนียสถาน หมายถึง สถานที่ควรแก่การนับถือหรือควรแก่การบูชา เช่น พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร และวัดพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เป็นต้น

๒.๔ ศาสนวัตถุหรือปูชนียวัตถุ หมายถึง วัตถุที่ควรแก่การบูชา เคารพนับถือ เช่น พระพุทธรูป เทพเจ้า เป็นต้น

๒.๕ แหล่งประวัติศาสตร์ หมายถึง สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น สถานที่กระทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดสุพรรณบุรี สุสานสัมพันธมิตร จังหวัดกาญจนบุรี ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑสถาน กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน เป็นต้น

๓. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วยงานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ขนเผ่าต่าง ๆ สวนสนุก สวนสัตว์ กิจกรรม เช่น การพายเรือ ขี่จักรยานภูเขา และล่องแก่ง เป็นต้น

จากประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะประกอบไปด้วย ทิวทัศน์ สัตว์ป่าและพรรณไม้ สภาพภูมิอากาศและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา ๓) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง

ตารางที่ ๒.๕ สรุปลักษณะและประเภทของการท่องเที่ยว

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
วิมล จิโรจพันธุ์, (๒๕๔๘, หน้า ๖๓-๖๕).	ลักษณะการท่องเที่ยวแบ่งได้เป็น ๘ ประเภท ๑. การท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ ๒. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ๓. การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ ๔. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ ๕. การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรม ๖. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ ๗. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม ๘. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา
โอเค เนชั่น, [ออนไลน์, ๔ เมษายน ๒๕๖๓]	ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีทั้งหมด ๓ ประเภท ๑. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ นักท่องเที่ยวสูงอายุ ๒. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ๓. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี

๔. องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวว่าจัดเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุดที่มีองค์ประกอบเป็นอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมจำนวนมาก ซึ่งแบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวออกเป็น ๕ องค์ประกอบและมีการปรับปรุงเพิ่มเติมให้มีความครบถ้วนมากขึ้นเป็น ๖ องค์ประกอบดังนี้^{๒๓}

๑. แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความโดดเด่น เช่น ดอยอินทนนท์ ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพของเทือกเขาหิมาลัย หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทพนมรุ้งซึ่งแสดงถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรขอม ตลอดจนการท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานยุคเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ เช่น วัฒนธรรมบ้านเชียง เป็นต้น

^{๒๓} พยอมน ธรรมบุตร, เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.

(กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๔.

๒. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เช่น สนามบิน ระบบคมนาคม ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมขนส่ง เช่น การขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทาง (Destination) หรือ แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) ได้อย่างสะดวกรวดเร็วและปลอดภัย

๓. ที่พักแรมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการต้อนรับ (Accommodation) ได้แก่ โรงแรม รีสอร์ท Bed & Breakfast เกสต์เฮ้าส์ โฮมสเตย์ ที่พักแรม ประเภทต่าง ๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ในระดับต่าง ๆ กัน ซึ่งจะทำให้มีราคาและบริการในระดับต่างกัน เช่น ภัตตาคาร สระว่ายน้ำ บาร์ ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ซาวนา และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

๔. กิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการ (Tourist activities and Recreational activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เช่นกัน ในยุคปัจจุบันซึ่งการท่องเที่ยวได้หมายเพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติ หากความสำคัญสำหรับผู้มาเยือนคือการได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเดินป่าศึกษาระบบนิเวศเขตเส้นศูนย์สูตรในป่าดิบชื้น (Rainforest) การล่องแก่งในแม่น้ำท่องเที่ยว การปีนหน้าผา การดำน้ำรูปแบบ Scuba Diving หรือ Snorkeling การพายเรือแคนูในบริเวณป่าชายเลน การตกปลาหมึกในทะเลลึก ตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การดำน้ำ การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าว มักก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

๕. ส่วนประกอบอื่น ๆ บริการเบ็ดเสร็จ (Ancillary) ได้แก่ ทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว อาทิ เช่น บริการด้านร้านอาหาร สถานบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น

๖. บริการเสริมให้ตรงกับความต้องการ (Amenities) คือ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น โรงพยาบาล ไปรษณีย์ ห้องน้ำ บริเวณที่จอดรถสาธารณะ การมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวที่เป็นส่วนสำคัญในการท่องเที่ยว โดยประกอบไปด้วย แหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งต้องอยู่ในระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมสะดวกและปลอดภัย ที่พักแรมเหมาะสม กิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น บริเวณที่จอดรถสาธารณะ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จากที่กล่าวมาข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของระบบการจัดการการท่องเที่ยวที่จะทำให้การท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จอันเนื่องมาจากระบบการจัดการที่ดี แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาระบบการจัดการที่ดี เพื่อใช้เป็นกลไกในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

ตารางที่ ๒.๖ สรุปองค์ประกอบของการท่องเที่ยว

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พยอม ธรรมบุตร, (๒๕๔๙, หน้า ๑๗๔).	องค์ประกอบของการท่องเที่ยวออกเป็น ๖ องค์ประกอบ ดังนี้ ๑. แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) ๒. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ๓. ที่พักแรมและสิ่งอำนวยความสะดวก ๔. กิจกรรมการท่องเที่ยว ๕. ส่วนประกอบอื่น ๆ บริการเบ็ดเสร็จ (Ancillary) ๖. บริการเสริมให้ตรงกับความต้องการ (Amenities)

๒.๓.๒ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ/วิถีพุทธ

๑. คุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติว่า เป็นประเพณีที่สืบทอดมา โดยถูกต้องตามสมควรแก่เหตุ คือ การที่พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยได้มีความสัมพันธ์แนบแน่น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยในทางประวัติศาสตร์ ว่าความเป็นมาของชนชาติไทยเกี่ยวเนื่องมาด้วยกัน กับการเป็นมาของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจน ชาวไทยก็ได้นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดมา จนกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ของประเทศไทย เป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนาส่วนในด้านวัฒนธรรม ก็กล่าวต่ออีกว่า วิถีชีวิต ของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ตลอดเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน และสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมคลุกเคล้ากับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่น ๆ ที่มีมาในหมู่ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้ เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะ อันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเอง ที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษ แยกออกได้จาก

พระพุทธศาสนาอย่างทั่ว ๆ ไป ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นพระพุทธศาสนาแบบไทย หรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย แบ่งความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่ถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติไว้ ๑๐ ประการดังนี้^{๒๔}

๑. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย ในจำนวนของประชากรในประเทศไทยกว่า ๙๕% นับถือศาสนาพุทธ

๒. พระพุทธศาสนาเป็นแกนนำและเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เพราะวิถีชีวิตของคนไทยผูกแน่นพระพุทธศาสนา ความเชื่อถือและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ซึมแทรกผสมผสานอยู่ในแนวความคิดจิตใจและกิจกรรมแทบทุกด้านของชีวิตไทยตลอดเวลายาวนาน

๓. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชนชาวไทย เพราะคนทั้งหลายจะอยู่ร่วมกันได้ดี มีความพร้อมเพรียง ต่อเมื่อมีหลักความเชื่อหรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน ที่เป็นเหมือนสายหรือเชือกที่ร้อยประสานกันไว้

๔. พระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่ช่วยดำรงรักษาเสรีภาพในการนับถือศาสนา ในสังคมไทย ตลอดประวัติศาสตร์ของการนับถือพระพุทธศาสนา เสรีภาพทางศาสนาเป็นสิ่งที่มีความเป็นลักษณะของสังคมที่ถ่ายทอดกันมาโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากหลักการของพระพุทธศาสนา ที่เชิดชูเสรีภาพในการใช้ปัญญา โดยไม่มีการบังคับศรัทธา

๕. พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่ชาติไทย ดังคำกล่าวที่ว่า ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซึ่งทั้งสามทั้งเป็นสถาบันหลักที่ดำรงอยู่คู่เคียงกัน

๖. พระพุทธศาสนาสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทย ที่รักความเป็นอิสระเสรี ในแง่ส่วนรวมของชาติ ก็หมายถึงความเป็นเอกราช ซึ่งชนชาติไทยก็รักษามาได้ตลอด

๗. พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งสำคัญที่หล่อหลอมเอกลักษณ์ของชาติ เพราะคุณลักษณะที่มีความสำคัญและโดดเด่น ในด้านของเอกลักษณ์ที่ค่อนข้างชัดเจนคือ การมีน้ำใจเมตตาอย่างเป็นสากล ความรู้สึกผ่อนคลาย สบาย ๆ เรื่อย ๆ ปลงใจได้ ไม่ชอบความรุนแรงและความรู้จักประสานประโยชน์

๘. พระพุทธศาสนาเป็นมรดกและเป็นคลังสมบัติอันล้ำค่าของชนชาติไทย เนื่องจากโบราณสถานและโบราณวัตถุทั้งหลาย เป็นมรดกและเป็นสมบัติที่สำคัญยิ่งของชาติ นอกจากเป็นหลักฐานสำหรับการสืบค้นแล้วและยืนยันว่าความเป็นมาในประวัติศาสตร์ของชาติแล้ว ยังเป็นความมีค่าอย่างสูงในด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านเศรษฐกิจ

๙. พระพุทธศาสนาเป็นหลักนำทางในการพัฒนาชาติไทย การที่จะพัฒนาประเทศให้สำเร็จผลบรรลุจุดหมายที่ต้องการได้อย่างแท้จริงนั้น จะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียวเท่านั้น

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), เจาะหาความจริง เรื่องศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

ไม่เพียงพอ โดยจะต้องมีการพัฒนาบุคคลซึ่งเป็นผู้ร่วมในการพัฒนาประเทศโดยการนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาเกี่ยวข้อง

๑๐. พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งของดีมีค่าที่ชนชาติไทยมอบให้แก่อารยธรรมโลก ชนชาติไทยเป็นชนชาติที่เก่าแก่มาชนชาติหนึ่ง มีวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าอย่างสูงมาตลอดเวลายาวนาน จึงมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมอารยธรรมของโลก

พระพุทธศาสนาได้เจริญควบคู่มากับชาติไทยตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันและเป็นศาสนาประจำชาติไทย ด้วยเหตุผล ดังนี้^{๒๕}

๑. ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และศิลาจารึกพบว่า เมื่อเริ่มก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยทั้งพระมหากษัตริย์และประชาชนก็นับถือมาตั้งแต่เมื่อใดไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจน

๒. พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ทรงนับถือพระพุทธศาสนา แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันก็ทรงนับถือพระพุทธศาสนาและได้ทรงผนวชด้วย

๓. วัฒนธรรมความเป็นอยู่ วิธีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศิลปกรรม และวรรณกรรมไทย ล้วนอิงพระพุทธศาสนาหรือเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

๔. ประชาชนชาวไทยประมาณร้อยละ ๙๕ นับถือพระพุทธศาสนา จึงถือได้ว่าเป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่

๕. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับบัญญัติว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ คือ ทรงนับถือพระพุทธศาสนา จึงเท่ากับว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยนั่นเอง

๖. เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนธงชาติมาใช้ธงไตรรงค์ก็ทรงอธิบายความหมายของสีธงไว้ว่า สีแดง หมายถึง ชาติ สีขาว หมายถึง ศาสนา สีน้ำเงิน หมายถึง พระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะสีขาวที่หมายถึงศาสนา ก็คือ พระพุทธศาสนานั่นเอง

๗. ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในโลกที่นับศรัทธาโดยใช้พุทธศักราชอย่างเป็นทางการ จึงเป็นหลักฐานที่สำคัญที่แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

นอกจากนี้ยังกล่าวต่ออีกว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย มีความสำคัญต่อสังคมไทย หลายประการ ดังนี้

๑. พระพุทธศาสนาสอนให้มีจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต จุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ทั้งปวง จุดมุ่งหมายสูงสุดนี้ จะบรรลุได้ด้วยการปฏิบัติทางจิตใจ

^{๒๕} ประภาศรี วิชาสุวรรณ, **พระพุทธศาสนา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.thaigoodview.com/library/teachershow/lopburiprapasri-wila/phudhasadsana.php> [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

อย่างยิ่งยวด แม้จะไม่บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดในทันที แต่การปฏิบัติเพื่อให้ใกล้จุดหมายเท่าใดก็เป็นความดีเท่านั้น

๒. พระพุทธศาสนาสอนให้เป็นคนมีเหตุผล คือ ไม่เชื่ออย่างงมงาย เช่น ไม่ให้เชื่อฟังตามๆ กันมา ไม่ให้เชื่อโดยนิกเดาเอาเอง ไม่ให้เชื่อโดยอ้างตำรา แต่ให้ไตร่ตรองด้วยตนเองตามหลักเหตุผล แล้วจึงเชื่อ ความเชื่อนี้สอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์

๓. พระพุทธศาสนาส่งเสริมการศึกษา ก่อนมีพระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ การศึกษาของไทยจะจัดอยู่ในวังและในวัด การศึกษาในวัดจะมีพระเป็นผู้สอน ส่วนการศึกษาในวังก็มีพระและราชบัณฑิต (รับการศึกษามาจากวัด) เป็นผู้สอน ต่อมาแม้จะโอนให้รัฐเป็นผู้จัดการ แต่ก็ยังจะมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาอยู่

๔. พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย การดำเนินชีวิตของคนไทยในช่วงของชีวิตจะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตลอด ทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ หลายอย่าง เช่น พิธีทำบุญวันเกิด พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ พิธีแต่งงาน พิธีทำบุญงานศพ เป็นต้น

๕. พระพุทธศาสนาสร้างความสงบสุขในสังคม โดยสอนหลักปฏิบัติต่อกันระหว่างบิดามารดากับบุตร สามีกับภรรยา ครูกับศิษย์ เพื่อนกับเพื่อน ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา นักบวชกับประชาชน ถ้าคนในสังคมปฏิบัติตามหลักปฏิบัติดังกล่าว สังคมจะมีแต่ความสงบสุขและความเจริญ

๖. พระพุทธศาสนาสร้างเสริมเอกลักษณ์ความเป็นไทย ลักษณะเฉพาะของคนไทย เช่น ความยิ้มแย้มแจ่มใส ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีเมตตากรุณา การแสดงความเคารพ มารยาททางสังคม การพูดจาสุภาพถูกกาลเทศะ เป็นต้น ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนในพระพุทธศาสนา

๗. พระพุทธศาสนาส่งเสริมงานด้านศิลปกรรม ศิลปกรรมของไทย ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

๘. พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมและวรรณคดี ภาษาไทยและวรรณคดีไทยส่วนใหญ่มีกำเนิดมาจากพระพุทธศาสนาหรือมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง มหาชาติคำหลวง พระมาลัยคำหลวง เป็นต้น

กล่าวว่า พระพุทธศาสนาที่ถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทย นั้นพอจะสรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาได้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนไทยจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งยังให้คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุที่ล้ำค่า ที่สามารถสร้างมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถดึงดูดความสนใจจากคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสและเที่ยวชม นอกจากนั้นพระพุทธศาสนายังเป็นเหมือนเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนให้มีความสามัคคี อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

๒. การท่องเที่ยวเชิงพุทธ/วิถีพุทธ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ/วิถีพุทธ ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงและให้ความหมายในรูปแบบที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงพุทธในแต่ละนิยามล้วนมีความหมายเพื่อการแสวงหาความรู้ ศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นซึ่งหมายถึง เป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้ที่เดินทางและเจ้าของท้องถิ่นผู้ให้การต้อนรับอันจะนำมาซึ่งความสงบสุขสันติภาพแก่มวลมนุษย์ทุกหมู่เหล่าได้เป็นการเดินทางเพื่อบังเบียดผู้อื่นหรือเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียวแต่เป็นการเดินทางที่ควบคู่กับการศึกษา การพัฒนาจิตใจของผู้เดินทางและการปฏิบัติในหนทางที่ถูกต้องเพื่อมนุษย์ หมู่สัตว์ และสิ่งแวดล้อม อาจกล่าวโดยสรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือการเดินทางเพื่อการศึกษา พัฒนาจิตใจ และปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมในลักษณะก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสิ่ง^{๒๖}

การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ถือเป็นการปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ยุคแรกๆ ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันการเดินทางลักษณะนี้ จะรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอยู่ด้วย ผู้ที่นับถือศาสนาต่าง ๆ มักจะมีความเชื่อในกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบพิธีกรรม อย่างไรก็ตามกิจกรรมบางอย่างได้ลดความนิยมไปเนื่องจากจำนวนผู้ที่นับถือศาสนาหรือความเชื่อนั้นลดลง สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนามีได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่นักท่องเที่ยวอื่น ๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงามหรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตใจ โดยเฉพาอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบัน ผู้คนนิยมสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมาก^{๒๗}

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือเชิงพุทธ หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังศาสนสถานหรือสถานที่ที่มีความสำคัญทางศาสนา เพื่อเยี่ยมชมการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนมัสการเกจิอาจารย์ รวมไปถึงการทำกิจกรรมด้านศาสนา เช่น การนั่งวิปัสสนากรรมฐาน การนั่งสมาธิตามสถานที่ที่จัดไว้สำหรับปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ประวัติความเป็นมาของศาสนสถานต่าง ๆ พร้อมกับสามารถนำหลักธรรมคำสอน ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันโดยกิจกรรมการท่องเที่ยวทางศาสนา ได้แก่ การเยี่ยมชมวัดวาอารามต่าง ๆ การไปนมัสการ

^{๒๖} พระมหาสุทิตย์ อาภาภิโร (อบอูน), “การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๖๒), หน้า ๘๓.

^{๒๗} ศุภลักษณ์ อัครางกูร, พฤติกรรมนักท่องเที่ยว, (ขอนแก่น : คลังนาโนวิทยา, ๒๕๕๒), หน้า ๘๕.

พระเกจิอาจารย์และบูชาศาสนสถาน และปฏิบัติกิจกรรมหรือนั่งวิปัสสนากรรมฐานและได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาออกเป็น ๒ ประเภทได้แก่^{๒๘}

๑. แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนา หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ ที่ประดิษฐานรูปเคารพสถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนาตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้น โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ ตามกิจกรรมการใช้ที่แตกต่างกัน สำสนสถานบางแห่งที่ไม่มีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์ ก็จะไม่เน้นบรรจุเข้าอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ ประเภทของศาสนสถานแบ่งตามแต่ละศาสนา ดังนี้

- ศาสนสถานของศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจดีย์ พระธาตุ ปรางค์
- ศาสนสถานของศาสนาอิสลาม ได้แก่ มัสยิดหรือสุเหร่า หมายถึง สถานที่ซึ่งอิสลามิกชนใช้เป็นที่พักประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
- ศาสนสถานของศาสนาคริสต์ ได้แก่ โบสถ์คริสต์ หมายถึง สถานที่ที่คริสต์ศาสนิกชนใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือพิธีมิสซา
- ศาสนสถานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ โบสถ์พราหมณ์ และศาลเทพเจ้าของพราหมณ์ หมายถึง สถานที่ซึ่งศาสนิกชนในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูใช้เป็นที่พักประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

๒. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับบำบัตจิตใจโดยการเข้าฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้แก่ การนั่งสมาธิ และทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อฝึกฝนจิตใจให้สงบ

๒. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

๒.๑ เป็นการเดินทางเพื่อการศึกษาเรียนรู้ และปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

๒.๒ เป็นการเดินทางเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้เดินทางให้มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง

๒.๓ เป็นการเดินทางเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ หมูสัตว์สังคม และสิ่งแวดล้อม

๒.๔ เป็นการเดินทางเพื่อสร้างประโยชน์ ความสงบสุข และสันติภาพ ต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล

^{๒๘} ธนกฤต สังข์เฉย, **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (เพชรบุรี : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๔.

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธมิใช่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสถานที่เพียงเท่านั้น แต่หากเป็นการมองสรรพสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ต่อ คน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น ๆ การท่องเที่ยวเชิงพุทธมีคุณประโยชน์มากมาย การท่องเที่ยวเชิงพุทธสามารถสืบสานอนุรักษ์คุณค่าของศิลปะไทยให้คงอยู่ไปกับพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวเชิงพุทธถือเป็นการเรียนรู้ในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนามีหลากหลายขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเอง และขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม

ตารางที่ ๒.๗ สรุปแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ/วิถีพุทธ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), (๒๕๕๐, หน้า ๑๕).	พระพุทธศาสนา กับชนชาติไทย ได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนานที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะอันมีรูปลักษณะ และเนื้อหาของตนเองเป็นพระพุทธศาสนาแบบไทย หรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย จึงที่ถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ
ประภาศรี วิลาสุวรรณ, [ออนไลน์, ๔ เมษายน ๒๕๖๓].	พระพุทธศาสนาได้เจริญควบคู่มากับชาติไทย ตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันและเป็นศาสนาประจำชาติไทย ด้วยเหตุผลคือ พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนับถือพระพุทธศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ประชากรชาวไทย ๙๕% นับถือพระพุทธศาสนา
พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), (๒๕๖๒, หน้า ๘๓).	การท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือการเดินทางเพื่อการศึกษา พัฒนาจิตใจ และปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมในลักษณะก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสิ่ง

ตารางที่ ๒.๗ สรุปแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ/วิถีพุทธ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ศุภลักษณ์ อัครางกูร, (๒๕๕๒, หน้า ๘๕).	การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมี เหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก มีความเชื่อใน กิจกรรมทางศาสนาเป็นที่พึงพิงทางจิตใจ
ธนกฤต สังข์เนย, (๒๕๕๐, หน้า ๑๓๔).	การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังศาสนสถานหรือ สถานที่ที่มีความสำคัญทางศาสนา เพื่อ การศึกษาเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อ พัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ เพื่อสร้าง ประโยชน์ ความสงบสุข และสันติภาพ ต่อมวล มนุษย์

๒.๓.๓ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๑. ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อประโยชน์แห่งการดำรงชีวิตและการสืบทอดเผ่าพันธุ์ใน
เมื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นเรื่องที่กว้างใหญ่และมีแง่มุมต่าง ๆ ให้พิจารณาอย่างซับซ้อน เรื่อง
ของวัฒนธรรมจึงสามารถมองได้หลายแง่มุมไปด้วย มีผู้ให้ความหมายคำว่า “วัฒนธรรม” แตกต่างกัน
ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้นิยามความหมายของ
วัฒนธรรม ไว้ ๔ นัย ดังนี้ คือ

๑. สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ

๒. วิถีชีวิตของหมู่คณะ

๓. ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย
ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน

๔. พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน
และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มี
คุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคม
และมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่า
ของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็น
ถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต

ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือ วัฒนธรรมนิยมประเพณี^{๒๙}

การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมหรือเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย อาทิจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งงานประเพณีพิธีกรรม เทศกาล และการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์ ตัวอย่างกิจกรรม เช่น การเยี่ยมชมการทำศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน การชมดนตรีไทย การท่องเที่ยวไหว้พระตามความเชื่อ เป็นต้น^{๓๐}

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งให้ความรู้ หรือความภูมิใจที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของสังคม^{๓๑}

การท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม หมายถึง การแสดงรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และได้ประยุกต์ปฏิบัติยึดถือสืบเนื่องมาตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เช่น สภาพชีวิตริมแม่น้ำลำคลอง ตลาดน้ำเรือกสวน หมู่บ้านชาวเขา ศูนย์วัฒนธรรม สวนสนุก งานเทศกาลประเพณี ศิลปะการแสดง^{๓๒}

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึงความสนใจไปที่แรงดึงดูดในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวดังนั้นจึงมีความรวมถึงการเดินทางเพื่อการเรียนรู้ชมการแสดงศิลปะการเดินทางเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมงานเทศกาลการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีท่องเที่ยวที่มุ่งเสนอลักษณะทางวัฒนธรรมประวัติศาสตร์โบราณคดีและสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและรวมถึงสภาพความเป็นอยู่ของสังคมที่เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้ และความภาคภูมิใจชื่นชมและศึกษาวัฒนธรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น^{๓๓} การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหมายถึง กลไกที่แยกนักท่องเที่ยวออกจากนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน เพราะนักท่องเที่ยวจะมีความ

^{๒๙} กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, วัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๙), หน้า ๑๗๘.

^{๓๐} จรินทร์ อาสาทรงธรรม, การจัดการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำอย่างยั่งยืน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.bu.ac.th/executive/retrieved> [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

^{๓๑} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : เพรส แอนด์ ดีไซน์, ๒๕๕๘), หน้า ๘๙.

^{๓๒} สันติ เอื้อจงประสิทธิ์, การบริหารท่องเที่ยวเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : นวตสาร, ๒๕๕๙), หน้า ๕๓.

^{๓๓} นรินทร์ สังข์รักษา, การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓๖.

สนใจในวัฒนธรรมของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยว ตั้งแต่อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจโลกทัศน์ รสนิยม รวมถึงความสนใจที่เป็นในแนวของการศึกษา ทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นเพื่อเปรียบกับ วัฒนธรรมของตน นักท่องเที่ยวจะเอาความพึงพอใจของตนเป็นที่ตั้ง โดยที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบอย่าง หนึ่งอย่างใดต่อชุมชนหรือประเทศที่ตนไปท่องเที่ยว^{๓๔}

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายความว่า เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารูปแบบของวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี และประวัติศาสตร์ของในแต่ละท้องถิ่น โดย นักท่องเที่ยวมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะเดินทางไปเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างเพื่อความเข้าใจและ เข้าถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยจะมาในรูปแบบของสถานที่ทางประวัติศาสตร์ เช่น วัด พิพิธภัณฑสถาน อนุสาวรีย์ รวมถึงงานเทศกาลต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นโดยการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ได้มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการ รักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการ ท่องเที่ยว

ตารางที่ ๒.๘ สรุปแนวคิดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, (๒๕๕๙, หน้า ๑๗๙)	การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มี คุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรม
จรินทร์ อาสาทรงธรรม, [ออนไลน์, ๔ เมษายน ๒๕๖๓]	การท่องเที่ยวเพื่อชมหรือเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ที่หลากหลายรวมทั้งงานประเพณีพิธีกรรม เทศกาล
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒน, (๒๕๔๘, หน้า ๘๙)	การท่องเที่ยวเพื่อมุ่งให้ความรู้ หรือความภูมิใจ ที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี
สันติ เอื้อจงประสิทธิ์, (๒๕๔๙, หน้า ๕๓)	การแสดงรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คน ในสังคม และได้ประยุกต์ปฏิบัติยึดถือสืบเนื่อง มาตลอด

^{๓๔} อ้างแล้ว, หน้า ๑๗.

ตารางที่ ๒.๘ สรุปแนวคิดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
นิรทน์ สังข์รักษา, (๒๕๕๖. หน้า ๒๓๖)	การเดินทางเพื่อการเรียนรู้ชมการแสดงศิลปะ การเดินทางเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมงานเทศกาล ทางวัฒนธรรมประวัติศาสตร์โบราณคดีและ สถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น

๒. ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางท่องเที่ยวโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินอีกทั้งยังมีการศึกษาความเชื่อถือ พิธีกรรมต่าง ๆ และมีความเข้าใจวัฒนธรรม ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันก็มีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวด้วย สามารถแบ่ง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็นประเภทย่อย ๆ ได้อีก ๕ ประเภท คือ ^{๓๔}

๑. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว ไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความ รับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

๒. การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์ และศึกษาความเชื่อการยอมรับนับ ถือ การเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ อีกทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรม มี ประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทาง วัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

๓. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) หมายถึง การ เดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษโดดเด่น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้านอีกทั้งมีความ

^{๓๔} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*, (กรุงเทพมหานคร : เพรส แอนด์ ดีไซน์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๒.

เข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

๔. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือแข่งขันการกีฬา โดยมีกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดรายการกีฬาดำเนินทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

๕. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่น การนวดตัว การนวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร การฝึกกายบริหาร การฝึกสมาธิ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นการเดินทางท่องเที่ยวโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบ่งเป็น ๕ ประเภท เชิงประวัติศาสตร์ โดยได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น เชิงวัฒนธรรมประเพณี มีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม เชิงวิถีชีวิตชนบท มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น เชิงกีฬา เชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม แต่ละอย่างล้วนแต่ให้ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่นักท่องเที่ยวอยากไปสัมผัสถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ขึ้นอยู่กับการท่องเที่ยวได้พิจารณาจากความต้องการหรือพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพิ่มเติมทำให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีแนวคิดใหม่ขึ้นมา

ตารางที่ ๒.๙ สรุปแนวคิดประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒน, (๒๕๔๘, หน้า ๑๐๒)	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นการเดินทางท่องเที่ยวโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ สามารถแบ่งออกเป็นประเภทย่อย ๆ ได้อีก ๕ ประเภท คือ ๑. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) ๒. การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) ๓. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) ๔. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) ๕. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism)

๓. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ประกอบไปด้วย การเรียนรู้ การสัมผัสเอกลักษณ์ของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิตทั้งศิลปะสถาปัตยกรรม โบราณสถาน เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ต้องรับผิดชอบต่อปัจจัยพื้นฐานทางวัฒนธรรมอยู่ ๔ ประการ คือ^{๓๖}

๑. เพื่อมุ่งเน้นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น
๒. เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น
๓. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยวและในขณะเดียวกันก็ต้องมีความเคารพในวัฒนธรรมด้วย และ

๔. เพื่อให้ชุมชนได้ปรับปรุงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีอยู่ด้วยกัน ๔ ประการคือ ประการแรกเป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญคุณค่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อเป็นข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยว ประการต่อมา เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างการปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการร่วมกันรักษาและมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารทรัพยากรของตน ประการต่อมา เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรม และประการสุดท้ายคือ การเคารพในวัฒนธรรมของตนเองและเพื่อนบ้าน

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับงานศึกษานี้ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยที่จะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรไว้ให้แก่คนรุ่นหลังต่อมาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีลักษณะการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและการท่องเที่ยววัฒนธรรมจะต้องทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอยากกลับมาเที่ยวอีกครั้ง ซึ่งจากลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับรูปแบบของการจัดการของวัดพระเชตุพน ในแง่ของการจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมซึ่งมีการบริหารจัดการให้การท่องเที่ยวในวัดมีความยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ให้เกิดความ^{๓๗} ห่วงแหนในความเป็นวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้เห็นถึงชุดองค์ความรู้ของแหล่งเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ของ

^{๓๖} นรินทร์ สังข์รักษา, การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓๗.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๕-๒๔๐.

ฝ่ายจัดทัศนศึกษา ได้มีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการเดินพาชมรอบ ๆ วัดขณะเดียวกันก็มีการบรรยายให้เห็นถึงประวัติโดยสังเขปของแต่ละสิ่ง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ต่างจากของตนและนอกจากนี้ยังมีการสร้างสรรค์กิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวให้เห็นถึงวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษารูปแบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างระหว่างวัฒนธรรมของตัวนักท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยว ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสิ่งใหม่ๆ โดยผ่านการท่องเที่ยวศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เช่น พิพิธภัณฑ์ วัด เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจรู้สึกอยากกลับมาเที่ยวอีกครั้ง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ต่างจากของตนและนอกจากนี้ยังมีการสร้างสรรค์กิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวให้เห็นถึงวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปแนวคิดประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
นรินทร์ สังข์รักษา, (๒๕๕๖, หน้า ๒๓๗).	วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ต้องรับผิดชอบต่อปัจจัยพื้นฐานทางวัฒนธรรมอยู่ ๔ ประการ คือ ๑. เพื่อมุ่งเน้นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรม ๒. เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมกันดูแลรักษา ๓. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจ ๔. เพื่อให้ชุมชนได้ปรับปรุงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

๔. ประวัติความเป็นมาและสิ่งน่าสนใจของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

การท่องเที่ยววัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ได้มีการพัฒนาอย่างเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อองค์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้ามามีบทบาทส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ จนถึงช่วงกลาง พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้เริ่มมีการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยววัดโพธิ์ขึ้น หลังจากนั้นมาเราจะเห็นรูปแบบการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยววัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจากแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถนำมาอธิบายในเรื่องของการจัดให้

วัดพระเชตุพน ได้พยายามพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน การเผยแพร่ความรู้ของแหล่งเรียนรู้วัดนี้ว่าเป็นการสร้างความเชื่อและความเข้าใจในวัฒนธรรม ที่จะเห็นได้จากองค์ความรู้ต่าง ๆ โดยผ่านการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ในด้านต่าง ๆ เพราะนอกจากการที่จะอนุรักษ์ให้วัดนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสมบูรณ์ของพื้นที่แล้ว ยังรวมถึงการใช้แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่แหล่งเรียนรู้

ประวัติของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหารเดิมชื่อว่า “วัดโพธาราม” หรือที่เรียกอย่างคุ้นเคยว่า “วัดโพธิ์” เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดราชวรมหาวิหาร และเป็นวัดโบราณที่มีมาก่อนการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้าง แต่สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นหลังจากปี พ.ศ. ๒๒๓๑ ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี วัดโพธิ์เป็นวัดที่อยู่ในกำแพงพระนครฝั่งตะวันออก จึงโปรดฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์ และยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงมีพระราชคณะปกครองโดยตลอด ตั้งแต่นั้นมาในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ทรงย้ายพระนครมาตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกเพียงฝั่งเดียว และโปรดฯ ให้สร้างพระบรมมหาราชวังขึ้น ทรงเห็นว่ามิวัดอยู่ใกล้เขตพระบรมมหาราชวังถึง ๒ วัด คือ วัดสลักและวัดโพธาราม จึงโปรดฯ ให้สถาปนาวัดโพธารามเป็นวัดวังหลวง และให้สร้างใหม่ทั้งอารามและพระราชทานนามวัดที่สร้างใหม่นี้ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม”^{๓๘}

วัดโพธิ์แต่เดิมมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพของวัดเป็นทะเลโคลน เพราะอยู่ชิดติดวังหลวงทางด้านใต้ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเชื่อมต่อกับวังหน้าที่อยู่ทางเหนือ เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงของวัดโพธิ์ จึงขึ้นอยู่กับการขยายขอบเขตของวังหลวงในระยะแรกอย่างมาก เขตเศรษฐกิจของกรุงรัตนโกสินทร์สมัยนั้นก็จะเป็บริเวณนี้ เพราะมีท่าเรือข้ามฟากที่สำคัญ เช่น ท่าโรงไม้ ท่าเตียน ท่าวัดโพธิ์ บริเวณท้ายวังอยู่ใกล้ย่านพักอาศัยของชนต่างชาติสมัยนั้นอีกด้วย ตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๔ มีการขยายถนนใหม่ ช่วยส่งเสริมให้บริเวณท่าเตียนเป็นท่าเลธุรกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเป็นแหล่งที่การคมนาคมทางบกทางน้ำมาสัมพันธ์กันซึ่งส่งผลให้เขตวัดโพธิ์-ท่าเตียนยังคงสำคัญสืบเนื่องมาถึงรัชกาลที่ ๕

ต่อมาจะเป็นในส่วนของการเปลี่ยนแปลงของวัดพระเชตุพน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมของกรุงเทพฯ วัดโพธิ์ที่ตั้งอยู่ในทำเลที่ทำให้กลายเป็นวัดของชุมชนในสังคมเมืองยิ่งขึ้นทุกที การทำนุบำรุงวัดซึ่งเดิมเคยอยู่ในพระราชูปถัมภ์ ต้องเปลี่ยนสถานะธรรมเนียม แต่อดีตหลังจากสร้างวัดและผู้สร้างผู้ประกอบกรบุญ นิยมอุทิศพระสงฆ์ ให้มีหน้าที่ดูแลบริกรวัดตามหลักฐานปรากฏว่าวัดโพธิ์ได้รับการอุปถัมภ์ค้ำจุนจากอุบาสกอุบาสิกา มรรคนายก และพระในวัด

^{๓๘} พันธลักษณ์, เรื่องเล่าขานตำนานวัดไทย, (กรุงเทพมหานคร : บ้านหนังสือ, ๒๕๔๗), หน้า ๙๙-๑๐๐.

ไม่น้อยนับเป็นการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับราชภูมามากยิ่งกว่า แต่ก่อนดังปรากฏว่าบางสมัยบุคคลต่างฐานะหน้าที่และอาชีพ ล้วนมีส่วนในการบำรุงรักษาอารามมีการบอกบุญให้ทายกทายิกา ช่วยกันออกเงินปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในวัดบ่อยครั้ง ทำให้การคงอยู่ในสภาพสมบูรณ์ของวัดผูกพันอยู่กับการบุญของราชภูมามากยิ่งขึ้น^{๓๙}

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและการเข้ามาของชาวต่างประเทศ ทำให้คนไทยมีความสัมพันธ์กับคนต่างชาติที่เข้ามาในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวจีนนั้นมีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา และมีการติดต่อกันก็เพื่อธุรกิจการค้าเป็นส่วนใหญ่ เมื่อคนจีนเข้ามาสู่เมืองไทยก็มีการนำเอาศิลปวัฒนธรรมของตนติดตัวมาเผยแพร่แก่คนไทยไม่มากก็น้อย สถาปัตยกรรมจีนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วงรัชกาลที่ ๓ ที่พระองค์ทรงโปรดศิลปกรรมแบบจีน และทรงเห็นชอบในการนำศิลปกรรมแบบจีนมาประยุกต์ หรือปรับปรุงใช้ให้เป็นประโยชน์กับสถาปัตยกรรมแบบไทย เนื่องจากพระองค์ได้ทรงทำการค้าขายกับเมืองจีนมาตั้งแต่ครั้งยังทรงว่าราชการกรมท่า พระองค์ย่อมจะต้องทรงพบเห็นสินค้าประเภทศิลปะจากเมืองจีน กอปรกับได้มีพ่อค้าจีนหลั่งไหลนำ ถวายศิลปวัตถุ ที่ได้นำมาจากเมืองจีนอยู่เนือง ๆ นำมาใช้ประกอบกับงานสถาปัตยกรรมได้ ซึ่งสอดคล้องกับการรับงานศิลปะจากจีนเข้ามาในการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ ๓ นี้ได้มีการสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในวัดใหม่หลายอย่างซึ่งรวมทั้งมีการนำ “ศิลปะแบบพระราชานิยมรัชกาลที่ ๓” คือ ศิลปะจีนมาผสมผสานในการสร้างพระอารามครั้งนี้ด้วยภายในวัดพระเชตุพน มีศิลปกรรมจีนหรืองานช่างของจีนให้เป็นที่สังเกตอยู่มากมายหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นแก่งจีนในสวนมัสสกว้น ซึ่งมีจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง สามก๊กตอนโจโฉแตกทัพเรือ หรือลวดลายประดับตามซุ้มประตู ลวดลายต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากลวดลายสัญลักษณ์สิริมงคลของจีนและลวดลายที่มีที่มาจากวรรณกรรมจีนเป็นส่วนใหญ่^{๔๐}

ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงบทบาทของวัดพระเชตุพน กล่าวไว้ในรัชกาลที่ ๓ ทรงทำให้วัดพระเชตุพนนั้น มีส่วนสัมพันธ์กับสังคมมากขึ้นในแง่ของการเปลี่ยนแปลงให้วัดพระเชตุพนเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐและราษฎรวัดโพธิ์จึงกลายเป็นเสมือน “อาศรมทางปัญญา” ซึ่งรัฐได้ปลูกฝังความรู้ด้านต่าง ๆ ให้แก่สังคมของสยามประเทศที่กำลังเปิดประตูการค้ากับต่างชาติต่างภาษา

รายได้ทางการค้าเป็นเศรษฐกิจหลักแก่บ้านเมือง ในขณะนั้นบทบาทของวัดพระเชตุพนในฐานะแหล่งความรู้อันจำเป็นของคนสมัยนั้น ได้ให้ความรู้ทางโลกทางธรรมวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นการวางรากฐานและเผยแพร่ความรู้แก่ราษฎรทั่วไป ความรู้เหล่านี้

^{๓๙} จิตา สาระยา, สมบัติวัดโพธิ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๓๓), ๔๙-๕๐.

^{๔๐} ศานติ ภักดีคำ, เสริมสิริมงคลยลศิลปะจีน ๙ วัดไทยในกรุงเทพฯ, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๕๓), หน้า ๒-๓.

มีทั้งส่วนที่จารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และในส่วนที่แสดงไว้ด้วยคือ ศิลปวัตถุต่าง ๆ วิชาการสาขาต่าง ๆ ที่รัชกาลที่ ๓ โปรดให้ทรงบันทึกไว้ที่วัดโพธิ์นั้นแยกออกได้เป็นแขนงวิชาการ ๖ แขนง คือ พุทธศาสตร์อักษรศาสตร์ แพทย์ศาสตร์สถาปัตยกรรมศาสตร์ วิจารณ์ศิลป์ และจารึกเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากมายของวัดพระเชตุพน ไม่ว่าจะเรื่องของศิลปะสถาปัตยกรรม ที่มีการรับวัฒนธรรมจากจีนเข้ามาหรือในแง่ของการเปลี่ยนแปลงบทบาทของวัดที่จากเดิมวัดเป็นของกษัตริย์ประชาชนยังไม่สามารถเข้าถึงได้ จึงมีการปรับเปลี่ยนให้ประชาชนสามารถเข้ามาหาความรู้ที่เป็นสิ่งที่ต้องการของคนรุ่นก่อน

เมื่อเริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของวัดพระเชตุพน ขึ้น รูปแบบบทบาทของวัดในสมัยปัจจุบันที่เมื่อความเจริญแบบตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ทำให้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นผลให้บทบาทของวัดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้าง โดยบทบาทที่สืบเนื่องมาแต่อดีต ได้แก่ เป็นสถาบันสืบอายุพระพุทธศาสนาแสดงความเป็นปึกแผ่นของบ้านเมือง เป็นสถาบันการศึกษา และเป็นศูนย์ของศิลปวัฒนธรรมและพิธีกรรมนั้น ยังคงมีอยู่สืบมาจนทุกวันนี้ ซึ่งจากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลของกรมศาสนาเกี่ยวกับวัดในกรุงเทพฯ พบว่าบทบาทของวัดที่เพิ่มเติมจากเดิม ได้แก่ บทบาททางด้านการศึกษา ซึ่งเป็นการให้บริการทางการศึกษาโดยตรงในรูปของโรงเรียนและสำนักปฏิบัติธรรมลักษณะหนึ่ง^{๔๑}

ส่วนของจารึกตามรัชกาลที่ ๓ มีพระราชประสงค์จะให้วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นมหาวิทยาลัยของปวงชน จึงมีการแบ่งแยกความรู้ต่าง ๆ ไว้เป็นหมวดหมู่คือหมวดประวัติว่าด้วยการสร้างวัดพระเชตุพน ได้จารึกไว้บนผนังของพระวิหารทิศด้านตะวันตก หมวดพระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องของพระพุทธเจ้า และสาวกสาวิกา ตลอดทั้งอุบาสกอุบาสิกา หมวดตำรายาว่าด้วยสมุญฐานของโรค และยารักษาโรค หมวดวรรณคดีว่าด้วย วรรณคดีเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องรามเกียรติ์ รวมถึงหลักเกณฑ์การประพันธ์ร้อยกรองประเภทต่าง ๆ หมวดสุภาษิตว่าด้วยสุภาษิตต่าง ๆ เช่น สุภาษิตพระร่วง หมวดทำเนียบว่าด้วยเรื่องหัวเมืองต่างประเทศที่ขึ้นอยู่กับการเมืองไทย หมวดประเพณี และหมวดอนามัยว่าด้วยการบริหารร่างกายรูปปั้นฤๅษีดัดตนท่าต่าง ๆ^{๔๒}

เพราะฉะนั้นจารึกวัดโพธิ์จึงเป็นหลักฐานการบันทึกที่รวบรวมองค์ความรู้ ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี อักษรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ เวชศาสตร์ และ

^{๔๑} เนตรนภิศ นาควัชร, วัดในกรุงเทพ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๒๘๙-๒๙๐.

^{๔๒} พิน ดอกบัว, วัดและพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปบรรณาการ, ๒๕๕๐), หน้า ๖๖-๖๗.

สุภาชิตในการนี้คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลกซึ่งมีศาสตราจารย์พิเศษ คุณหญิงแม้นมาส ชวลิตได้พิจารณาถึงคุณค่าและความสำคัญของจาริกวัดโพธิ์จึงมีมติเสนอจาริกวัดโพธิ์เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกใน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่ง UNESCO ได้ประกาศขึ้นทะเบียนจาริกวัดโพธิ์ เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และต่อมาได้รับการประกาศให้เป็นระดับนานาชาติเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔ เพราะมีคุณสมบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร โดยเป็นการรวบรวมหลักฐานลายลักษณ์อักษรที่มีคุณค่าต่อมนุษยชาติ คงความเป็นเอกและมีความโดดเด่น ทั้งด้านเวลาเนื้อหาสาระสถานที่บุคคลซึ่งล้วนแต่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย^{๔๓}

จากการที่จาริกวัดโพธิ์ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนกับ UNESCO ยิ่งเป็นตัวส่งเสริมให้วัดโพธิ์มีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นตัวส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญของวัดสิ่งหนึ่งที่ถือว่าเป็นจุดเด่นของวัดโพธิ์คือ ๙ สิ่งมหัศจรรย์วัดโพธิ์

๙ สิ่งมหัศจรรย์วัดโพธิ์ เป็นความร่วมมือระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและสถาบันศาสนาและสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทยอีกทั้งอนุรักษ์วิถีความเป็นอยู่และศิลปวัฒนธรรมไทยรวมทั้งสร้างกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในยามค่ำคืนในเขตโบราณสถานในกรุงเทพมหานคร

- **มหัศจรรย์พระไสยาสน์** พระพุทธรูปขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของประเทศโดยมีลักษณะพิเศษคือมีประดับมุกภาพมงคล ๑๐๘ ประการที่พระบาท

- **มหัศจรรย์ตำราเวชเชตุพน** ศาลาจาริกตำรานวดแผนโบราณมีจิตรกรรมลายเส้นบอกตำแหน่งนวดนับเป็นบันทึกที่รวบรวมสรรพวิชาทั้งการแพทย์การเมืองการปกครองประวัติการสร้างวัดและวรรณคดี

- **มหัศจรรย์มหาเจดีย์สี่รัชกาล** เป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ ๔ องค์องค์พระเจดีย์นั้นเป็นแบบเจดีย์ย่อไม้สิบสองประดับด้วยกระเบื้องเคลือบอันประกอบด้วยพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๑ - ๔

- **มหัศจรรย์ตำนานานสงกรานต์ไทย** คติความเชื่อด้านานสงกรานต์ซึ่งรัชกาลที่ ๓ ให้จารึกลงในแผ่นศิลาติดไว้ที่วัดโพธิ์เป็นเรื่องเล่าถึงความเป็นมาของประเพณีดังกล่าวโดยสมมุติผ่านเรื่องราวธรรมบาลกุมารและนางสงกรานต์ทั้งเจ็ดเทียบกับแต่ละวันในสัปดาห์

^{๔๓} อรวรรณ ทรัพย์พลอย, จาริกวัดโพธิ์ : มรดกความทรงจำแห่งโลก, (กรุงเทพมหานคร : วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

- **มหัศจรรย์มรดกโลกวัดโพธิ์** รัชกาลที่ ๓ ทรงให้นำองค์ความรู้จากปราชญ์ของไทยเช่น ตำราการแพทย์โบราณคดีวรรณกรรมโคลงฉันทกาพย์กลอน ฯลฯ จารึกลงบนแผ่นหินอ่อนประดับไว้ตามบริเวณผนังภายในวัดซึ่งความรู้ที่จารึกไว้บนแผ่นศิลาในปัจจุบันรวมเรียกว่าประชุมจารึกวัดพระเชตุพน โดยองค์การยูเนสโกมีมติรับรองขึ้นทะเบียนศิลาจารึกพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นเอกสารมรดกความทรงจำแห่งโลก

- **มหัศจรรย์ตำนานยักษ์วัดโพธิ์** บอกเล่าเรื่องราวตำนานเกี่ยวกับยักษ์วัดโพธิ์และยักษ์วัดแจ้งซึ่งทำให้เกิดท่าเตียนในปัจจุบัน

- **มหัศจรรย์ผ่านภพรัตนโกสินทร์** พระอุโบสถหลังเก่าของวัดโพธารามตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแต่ภายหลังการสถาปนาพระอุโบสถหลังใหม่ของวัดพระเชตุพนแล้วจึงได้ลดฐานะเป็นศาลาการเปรียญโดยภายในมี “พระพุทธรูปศาสดา” ประดิษฐานเป็นพระประธาน

- **มหัศจรรย์วิจิตรพระพุทธรูปงาม** ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปงามเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิซึ่งรัชกาลที่ ๑ ทรงอัญเชิญมาจากวัดศาลาสีหะเนาด้วยประสงค์ตั้งมั่นแน่วแน่ว่าจะเป็นพระนครอย่างถาวร

- **มหัศจรรย์ต้นตำรับนวดแผนไทย** รัชกาลที่ ๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้รวบรวมการแพทย์แผนโบราณและศิลปวิทยาการครั้งกรุงศรีอยุธยาไว้ทรงพระราชดำรินำเอาทำดัดตนอันเป็นการพักผ่อนอิริยาบถแก้เมื่อยตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและประยุกต์กับคติไทยที่ยกย่องฤษีเป็นครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิทยาท่าง ๆ เป็นรูปฤษีดัดตนแสดงท่าไว้ที่วัดเพื่อให้ราษฎรทั่วไปได้ศึกษาเล่าเรียนและรักษาโรคได้อย่างกว้างขวาง^{๔๔}

นอกจากนี้แล้วยังมีวรรณกรรมที่ทำให้เราเห็นถึงจุดเด่นของวัดพระเชตุพน เกี่ยวกับสิ่งที่น่าสนใจบริเวณวัดพระเชตุพน คือ นวดวัดโพธิ์ ที่ศูนย์นวดไทยแผนโบราณศาสตร์วัดโพธิ์ มีให้เลือกทั้งโปรแกรมนวดไทย นวดสมุนไพรประคบ หรือนวดฝ่าเท้า เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีเรียนนวดแผนไทยที่โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามวัดโพธิ์ ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ที่นี้เปิดสอนมายาวนาน มีทั้งหลักสูตรระยะสั้น สำหรับผู้ที่ต้องการเพียงความรู้เบื้องต้นไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และหลักสูตรเพิ่มเติมสำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาทักษะการนวดแบบมืออาชีพ มีประกาศนียบัตรให้เมื่อจบหลักสูตร ซึ่งปัจจุบันประกาศนียบัตรจากวัดโพธิ์ถือว่าเป็นใบเบิกทางสำคัญในวงการสปาชั้นนำทั่วโลก นอกจากเรื่องของนวดวัดโพธิ์ที่มีชื่อเสียงของวัดแล้ว ก็จะมีกิจกรรมที่ทำในวันอื่น ๆ อีก เช่น บวชนกขัมมจารีในวันแม่ เพื่อเชิญชวนเหล่าญาติโยมที่เป็นอุบาสิกาทั้งหลายให้เข้ามาศึกษาธรรมะในแบบเข้มข้นโดยรับเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น อีกทั้งยังมีการรักษาอุโบสถศิลาวันพระ

^{๔๔} นักเที่ยวเที่ยวทาง, ๙ สิ่งมหัศจรรย์วัดโพธิ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://travel.mthai.com/blog/4504.html> [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

ในช่วงวันพระก็จะมีคนมานั่งสมาธิภาวนาหรือเดินจงกรมรับศีล สวดมนต์ฟังเทศน์และปฏิบัติธรรม และมีการศึกษาธรรมที่สำนักเรียนวัดพระเชตุพน สำหรับทั้งพระภิกษุสงฆ์และประชาชนทั่วไปอยู่เสมอ

จากงานวรรณกรรมที่กล่าวมาทำให้เห็นว่าวัดพระเชตุพน เป็นวัดที่มีกิจกรรมมากมายอยู่ภายใน จากศิลปวัตถุต่าง ๆ ที่รัชกาลที่ ๓ ได้ทรงสร้างองค์ความรู้ไว้ให้แก่คนรุ่นหลังนั้น ยังส่งผลประโยชน์สำคัญต่อคนรุ่นต่อมาเป็นอย่างมาก สืบเนื่องจากการที่วัดโพธิ์ถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทรงคุณค่า แล้วยังทำให้ผู้ที่สนใจนำไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้ อย่างเช่น การนวดแผนไทย ที่มีการเปิดอบรมเพื่อให้ผู้ที่สนใจเล่าเรียนนำไปประกอบอาชีพของตนเองได้ สร้างมูลค่าเม็ดเงินให้กับทั้งตัวผู้ที่นำไปประกอบอาชีพเองและทางโรงเรียนด้วยเพราะนอกจากการที่เป็นการสร้างรายได้แล้ว ยังเป็นการสร้างคุณค่าและความภาคภูมิใจในศิลปะความรู้ ที่ยังมีผู้ที่สนใจอยู่เสมอ นอกจากการที่วัดโพธิ์จะมีชื่อเสียงในแง่ของเป็นแหล่งเรียนรู้แล้ว กิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ทางพุทธศาสนายังนับว่าได้รับความสนใจจากผู้แสวงบุญต่าง ๆ เช่น การไหว้พระประจำวันเกิด การนั่งสมาธิ สวดมนต์ ทั้งวันสำคัญทางศาสนาและวันปกติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวัดพระเชตุพน นอกจากจะมีความสำคัญในแง่ของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังเป็นวัดที่ดำรงซึ่งความเป็นพุทธศาสนาที่ดีให้แก่พุทธศาสนิกชน

นอกจากนี้การทำความเข้าใจถึงบทบาทของวัดที่มีความเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ ทั้งในแง่ของพื้นที่ตัวอย่างเช่น วัดพระแก้ว ที่ในอดีตนั้นวัดพระแก้วมีบทบาทหน้าที่เป็นพื้นที่ของพระมหากษัตริย์ แต่ในปัจจุบันยังมีบทบาทหน้าที่เป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะในเชิงท่องเที่ยว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคมและการเมืองการปกครอง การรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยในหลายด้าน เห็นได้ชัดในรัชกาลที่ ๓ ที่มีการติดต่อค้าขายกับคนจีนโดยเฉพาะทางด้านสถาปัตยกรรม

เมื่อสมัยรัชกาลที่ ๗ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครองครั้งยิ่งใหญ่ บทบาทของกษัตริย์ถูกลดทอนความสำคัญลง และหันมาเน้นให้ความสำคัญกับประชาชนมากขึ้น นำมาซึ่งความต้องการความเสมอภาคทางสังคม ในกรณีวัดพระแก้วก็เช่นกัน วัดพระแก้วเริ่มถูกลดทอนความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ลงคนทั่วไปก็เริ่มเข้าไปใช้พื้นที่วัดพระแก้วได้^{๔๕}

จากงานดังกล่าวทำให้เห็นว่าบทบาทของวัดที่นอกจากจะเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนแล้ว การรู้ที่มาที่ไปของวัดที่ถูกสร้างขึ้นมามีจุดประสงค์อย่างไร มีการใช้พื้นที่ในแง่ของการสร้างเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจบารมีของกษัตริย์ มีส่วนช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจได้ดีมากยิ่งขึ้น

^{๔๕} ศิริพร บัวพันธุ์ชั้น, “ความหมายและการใช้พื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมการศึกษา : วัดพระแก้ว”, สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙), หน้า ๓.

วัดในสมัยปัจจุบัน นอกจากจะเป็นที่พึ่งทางจิตใจ หรือเป็นศูนย์กลางทางศาสนาให้กับคนในแต่ละท้องถิ่นแล้ว วัดยังมีบทบาทสำคัญด้านการศึกษาซึ่งจะสอดคล้องกับวัดพระเชตุพน ในแง่ของการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชื่อเสียงของไทย วัดพระเชตุพนจัดเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรก และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะนอกจากจะเป็นแหล่งรวมขององค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ มากมายหลายสาขาวิชาแล้ว ยังมีการนำความรู้ทางธรรมสอดแทรกควบคู่ไปกับองค์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างกลมกลืนอีกด้วย อีกทั้งวิธีการในการเรียนรู้นั้นยังมีลักษณะเป็น “กระบวนการเรียนรู้” ที่ครบถ้วนสมบูรณ์

รูปแบบการจัดการให้ความรู้ของวัดพระเชตุพน ได้มีการนำชมวัดซึ่งดำเนินการโดยพระวิทยากรเป็นผู้นำชมเพื่อเผยแผ่หลักธรรมความรู้และเกร็ดประวัติของวัด โดยจัดให้มีแผนกทัศนศึกษาเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดของฝ่ายเผยแผ่ทำหน้าที่ดังกล่าว สำหรับการวางแผนการจัดองค์กรและการกำกับควบคุมแหล่งการเรียนรู้ของวัดพระเชตุพน ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการบริหารแผนกทัศนศึกษามีภูมิลำเนาอยู่ภายใต้ระเบียบวัดพระเชตุพน ว่าด้วยการบริหารงานแผนกทัศนศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งประกอบไปด้วย พระวิทยากรทั้งหมดเป็นกรรมการควบคุมอำนาจหน้าที่ในเรื่องการควบคุมกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของพระวิทยากรและมัคคุเทศก์ของวัดพระเชตุพน ส่วนพระวิทยากรมีหน้าที่ในการบรรยายให้ความรู้และนำชมวัดแก่นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจที่ต้องการเข้ามาศึกษาหาความรู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อและผู้มาเที่ยวชมตลอดจนนักท่องเที่ยวทั่วไปการนำชมของพระวิทยากรจะใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การตั้งคำถาม การเล่านิทาน การใช้โคลงกลอนและตัวเลขเข้ามาช่วยในการจดจำสำหรับบริเวณที่จัดนำชม ได้แก่ บริเวณพระอุโบสถ บริเวณพระพุทธรูปไสยาสน์ และบริเวณเขตสังฆาวาสที่คณะ^{๔๖}

สรุปได้ว่า ประวัติความเป็นมาของวัดพระเชตุพน และพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ของโครงสร้างการจัดการวัด และการเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายของพื้นที่ ที่ช่วยให้งานศึกษานี้มีความชัดได้มากยิ่งขึ้น ความโดดเด่นของวัดพระเชตุพนอันเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่ทำให้เราเห็นภูมิปัญญาที่มีการพัฒนาให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนส่งผลให้วัดมีความสำคัญของประเทศอีกด้วย อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจเพราะวัดเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ได้รับการขึ้นทะเบียนจากองค์การ UNESCO ให้เป็นมรดกโลก จึงเป็นความภาคภูมิใจของคนชาวไทยทั่วประเทศที่ควรจะอนุรักษ์และหวงแหนเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้

^{๔๖} ดวงศักดิ์ ชื่นสินธุ, พระสุธีธรรมานุวัตร มัคคุเทศก์มือ ๑ รับโอปามา เยือนวัดโพธิ์. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1353813035. [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปแนวคิดประวัติความเป็นมาของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พันธุลักษณะ, (๒๕๔๗, หน้า ๑๐๐),	วัดพระเชตุพน หรือ วัดโพธิ์ สร้างขึ้นปี ๒๒๓๑ มีพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ให้การอุปถัมภ์บูรณะปฏิสังขรณ์ลงมา จนสมัย ร.๑ โปรดให้สถาปนาวัดโพธิ์เป็นวัดวังหลวงแลพระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม”
ธิดา สาระยา, (๒๕๓๓, หน้า ๔๙-๕๒).	วัดโพธิ์เป็นวัดในชุมชนเมือง การทำนุบำรุงวัดอยู่ในพระราชูปถัมภ์และจากประชาชนทุกสาขาอาชีพให้การทำนุบำรุง
ศานติ ภัคดีคำ, (๒๕๕๓, หน้า ๒-๓).	สมัย ร.๓ ได้ติดต่อค้าขายสินค้ากับชาวจีน มีการนำศิลปจีนมาผสมผสานในการสร้างวัดโพธิ์มากมาย มีกิจกรรมฝานั่งจากวรรณกรรมจีนเป็นส่วนใหญ่
เนตรนภิศ นาควัชร, (๒๕๖๖ หน้า ๒๘๙-๒๙๐).	ยุคสมัยปัจจุบัน วัดพระเชตุพน มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม เนื่องด้วยความเจริญแบบตะวันตกเข้ามา แต่ยังคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมอยู่ และเพิ่มบทบาทด้านการศึกษาและสำนักปฏิบัติธรรม
พิน ดอกบัว, (๒๕๕๐, หน้า ๖๖-๖๗).	ร.๓ ทรงให้วัดพระเชตุพนเป็นศูนย์การเรียนรู้ จึงได้จารึกศาสตร์ต่าง ๆ ไว้ตามฝาผนังวัด เช่น หมวดยศานา หมวดตำรายา เป็นต้น
อรรณณ ทรัพย์พลอย, (๒๕๕๔, หน้า ๕).	จารึกหลักฐานที่บันทึก ในวัดพระเชตุพน มีคุณค่าและความสำคัญ องค์การยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในปี ๒๕๕๔
นักเที่ยวเที่ยวทาง, [ออนไลน์, ๔ เมษายน ๒๕๖๓].	๙ สิ่งมหัศจรรย์วัดโพธิ์ - มหัศจรรย์พระไสยาสน์ - มหัศจรรย์ตำราเวชเชตุพน - มหัศจรรย์มหาเจดีย์สี่รัชกาล - มหัศจรรย์ต้นตานาน สงกรานต์ไทย - มหัศจรรย์มรดกโลกวัดโพธิ์ - มหัศจรรย์ตานานยักษ์วัดโพธิ์ - มหัศจรรย์ผ่านภพ รัตนโกสินทร์ - มหัศจรรย์วิถีตรพระพุทธเทวปฏิมากร - มหัศจรรย์ต้นตำรับนวดแผนไทย

๕. พัฒนาการการท่องเที่ยวและรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่นำไปสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ส่งผลให้มีการเจริญเติบโตและพัฒนาผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวที่มีผลทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้เป็นที่ยอมรับ รูปแบบวิวัฒนาการของการท่องเที่ยว วิวัฒนาการของการท่องเที่ยวในประเทศไทยเริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ อาจถือได้ว่าเริ่มเป็นยุคของการท่องเที่ยวไทย ด้วยพระองค์ทรงเป็นนักท่องเที่ยวยิ่งใหญ่และหนังสือเรื่อง “ไกลบ้าน” ก็คือพระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่องจดหมายเหตุประพาสต้นก็ดี ก็เป็นหนังสือ “คู่มือการท่องเที่ยว” ในประเทศไทยอย่างแท้จริงกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ รัฐบาลไทยมีการติดต่อทางการค้าและความสัมพันธ์กับต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น จึงมองเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว มีการให้กรมโฆษณา รับโอนมาจากกระทรวงพาณิชย์และคมนาคมแล้วเปลี่ยนชื่อเป็น “สำนักงานการท่องเที่ยว” และในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้ตั้งเป็นองค์การอิสระเรียกชื่อว่า “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” ต่อมาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางรวดเร็ว จำเป็นต้องปรับปรุงอำนาจหน้าที่ขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้มีขอบเขตการปฏิบัติงานกว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการพัฒนาอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และการส่งเสริมเผยแพร่ จึงได้มีการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว^{๔๗}

เมื่อเริ่มมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นการรับวัฒนธรรม หรือการพัฒนาประเทศ ให้มีความเจริญทัดเทียมกับตะวันตก ที่เราเริ่มได้รับอิทธิพลมาอยู่เนื่อง ๆ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งหนึ่งที่เริ่มมีบทบาทมากขึ้นมา กล่าวคือ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศมากที่สุด ทั้งเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมากขึ้น มนุษย์ที่มีความต้องการอยากพบเห็นสิ่งใหม่ๆ และต้องการศึกษาหาความรู้ประสบการณ์ต่างถิ่นการท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยตอบโจทย์ให้กับผู้คนได้ ธุรกิจการท่องเที่ยวจึงเป็นส่วนหนึ่งในอุตสาหกรรมบริการที่มีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ และยังเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงหมายถึงธุรกิจท่องเที่ยวขนาดใหญ่ที่ต้องอาศัยแรงงานและการลงทุนสูงใช้เทคนิควิชาการเฉพาะ มีการวางแผนการจัดองค์การการควบคุมและการตลาด^{๔๘}

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งรายได้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องที่ ซึ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นแหล่งรายได้สำคัญที่จะสร้างความมั่งคั่งให้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ใน

^{๔๗} กุลวรา สุวรรณพิมล, **หลักการมัคคุเทศก์**, (กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๕๖), หน้า ๒๘-๒๙.

^{๔๘} นิศา ชัชกุล, **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๗.

แต่ละปีจะพบว่ามือนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาเที่ยวที่ประเทศไทยถึง ๕๔๗,๗๘๒ ล้านบาทต่อปี นอกจากนี้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีอัตราการใช้จ่ายโดยเฉลี่ยถึง ๔,๑๒๐ บาทต่อคนต่อวัน ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงกว่าอัตราการใช้จ่ายของคนไทยถึงกว่าสองเท่า เมื่อเกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขึ้น จึงทำให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวขึ้น โดยองค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์เป็นธุรกิจโดยตรงประกอบด้วยผู้ประกอบการธุรกิจจํานําเที่ยว หรือบริษัทนำเที่ยวและตัวแทนจําหน่ายการท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยวทำหน้าที่จัดรายการนำเที่ยวประเภทต่าง ๆ ส่งไปให้ตัวแทนจําหน่าย รวมทั้งการบริการนำเที่ยวตามประเภทของรายการท่องเที่ยวหน้าโดยมัคคุเทศก์ประจำบริษัท หรือมัคคุเทศก์อิสระ^{๔๙}

รูปแบบความสัมพันธ์ของธุรกิจนำเที่ยวกับธุรกิจที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว อย่างการขายของที่ระลึกความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจนำเที่ยวกับธุรกิจจําหน่าย สินค้าที่ระลึก นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวยังประเทศต่าง ๆ มักจะซื้อสินค้าที่เป็นของที่ระลึกเพื่อนำไปฝากญาติ ทำให้ประเทศต่าง ๆ มีรายได้จากการจําหน่าย สินค้าที่ระลึกเป็นเงินจํานวนมาก ธุรกิจนำเที่ยวจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับธุรกิจจําหน่าย สินค้าที่ระลึก เพื่อพานักท่องเที่ยวไปซื้อสินค้าที่ระลึกตามที่ต้องการ และยังทำให้ธุรกิจนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์มีรายได้เป็นค่านายหน้าจากการซื้อสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยวที่ตนพาไปอีกด้วย สินค้าที่ระลึกนั้นหมายถึงสินค้าใด ๆ ที่นักท่องเที่ยวซื้อและนำกลับไปยังภูมิลำเนาของตนไม่ว่าจะด้วยความมุ่งหมายเพื่อใช้สอยเองในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อเป็นของที่ระลึกเก็บไว้เตือนใจถึงถิ่นที่เคยไปเยือน หรือเพื่อเป็นของฝากญาติมิตรก็ตาม^{๕๐}

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายรูปแบบนั้น ในปัจจุบันเราจะเห็นว่าการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมาสม่าเสมอ คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เป็นการท่องเที่ยวแบบให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสและเข้าถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละชุมชนท้องถิ่น โดยศึกษาเรียนรู้ผ่านทางแหล่งที่อยู่อาศัยของคนทั้ง ชุมชนบ้านเมือง วัดวาอาราม พิพิธภัณฑ์ ที่ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในอดีตได้ดีอีกด้วย การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น จะกล่าวในส่วนถัดไป

^{๔๙} สาวิตรี พิสนุพงศ์, **โบราณสถานกับการท่องเที่ยว**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓), หน้า ๗๒.

^{๕๐} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, **อุตสาหกรรมธุรกิจนำเที่ยว (TOURISM INDUSTRY)**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๘๓-๘๔.

ตารางที่ ๒.๑๒ สรุปแนวคิดพัฒนาการท่องเที่ยวและรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
กุลวรา สุวรรณพิมล, (๒๕๕๖, หน้า ๒๘-๒๙)	การท่องเที่ยวที่นำไปสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ส่งผลให้มีการเจริญเติบโตและพัฒนาผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวที่มีผลทางด้านเศรษฐกิจของประเทศรวมถึงการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จัก
นิตา ชัชกุล, (๒๕๕๔, หน้า ๑-๗).	อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เริ่มมีบทบาทมากขึ้นมา และยังเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ การวางแผนการจัดองค์การการควบคุมและการตลาด
สำวิตรี พิสนุพงศ์, (๒๕๔๓, หน้า ๗๒).	นักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นแหล่งรายได้สำคัญทำให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวขึ้น
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒน, (๒๕๕๖, หน้า ๘๓-๘๔).	รูปแบบความสัมพันธ์ของธุรกิจนำเที่ยวกับธุรกิจที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว อย่างการขายของที่ระลึกเพื่อเป็นของที่ระลึกเก็บไว้เตือนใจถึงถิ่นที่เคยไปเยือน หรือเพื่อเป็นของฝากญาติมิตรก็ตาม

๖. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นอาจจะปรากฏในรูปแบบของสิ่งก่อสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตประเพณีวัฒนธรรม การจัดระเบียบสังคมศิลปะ หรือประวัติศาสตร์ เป็นต้น สิ่งดึงดูดใจเหล่านี้อาจจะมีอยู่อย่างจำกัดเฉพาะพื้นที่ เช่น สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ โบราณสถาน หรือสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ รูปแบบของสิ่งที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงทรัพยากรวัฒนธรรมสังคมและประวัติศาสตร์ จำเป็นที่จะต้องทำนุบำรุงปกป้องทรัพยากรดั้งเดิมไว้ โดยที่ในสถานที่นั้น ๆ อาจแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในอดีต ลักษณะพิเศษของอาคารและสิ่งก่อสร้าง ในแต่ละกรณีกระบวนการจัดการและการปฏิบัติต้องให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่ได้

เพียงแต่สร้างความเพลิดเพลินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเชิงความสำคัญ
ของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมด้วย^{๕๑}

ความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่สนใจในการท่องเที่ยวชมวัดสำคัญใน
กรุงเทพฯ เนื่องจากมีเวลาไม่มากพอที่จะเดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในต่างจังหวัด
การเที่ยวชมวัดในกรุงเทพฯ จึงเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในพื้นที่ของ
เขตพระนคร เริ่มต้นที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่เป็นศูนย์รวมแห่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของ
ประเทศ การเข้าชมพระบรมมหาราชวังบริเวณใกล้เคียงกันอย่างวัดบวรนิเวศวิหาร วัดพระเชตุพน
วิมลมังคลารามเป็นจุดท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องมาจากการเข้าชมพระบรมมหาราชวัง แต่มีความโดดเด่น
ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทั้งศิลปกรรมยุคสมัยรัตนโกสินทร์ รวมถึงเป็นที่รวมเผยแพร่ความรู้และ
บริการด้านการสุขภาพแบบไทย ๆ ด้วยการนวดแผนโบราณ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางโดยไม่ยาก
เพราะ บริเวณนี้มีที่พักโรงแรมพร้อมให้บริการ การเดินทางคมนาคมขนส่งสะดวก ไม่ว่าจะเป็นรถ
โดยสารสาธารณะเรือข้ามฟาก เรือด่วน แท็กซี่ และรถสามล้อ ซึ่งการท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุน
จากภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดี กองการท่องเที่ยวได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นมากมายเช่น
การท่องเที่ยวด้วยเส้นทางจักรยานตามจุด อย่างการจัดให้มีการปั่นจักรยานเที่ยวชมรอบเกาะ
รัตนโกสินทร์ การจัดงานสีลันบางลำพู จัดงานถนนคนเดิน เป็นต้น^{๕๒}

แนวทางการจัดการ เช่น ข้อมูลของโบราณสถาน โดยจัดออกมาในรูปของหนังสือแผ่นพับ
แผ่นป้าย โดยใช้ข้อความที่เข้าใจง่ายและควรแปลเป็นภาษาต่างประเทศเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
ชาวต่างชาติ การจัดให้มีศูนย์ข้อมูลที่แหล่งโบราณสถาน เช่น พระราชวัง วัดหรือแหล่งที่อยู่อาศัย โดย
จัดแสดงในลักษณะภาพถ่ายแผ่นผังคำอธิบายที่นักท่องเที่ยวสามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเองหรืออาจ
มีวิทยากรอธิบายศูนย์ข้อมูล อาจมีหนังสือนำชมโบราณสถาน และการจัดให้มีวิทยากรนำชมที่จะต้อง
มีความรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ อย่างดีเยี่ยม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีอันเป็นพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งในการ
ให้ความเชื่อถือ^{๕๓}

^{๕๑} ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, “รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนแม่บทพัฒนาการ
ท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖),
หน้า ๓๕.

^{๕๒} ชนัญ วงษ์วิภาค และอมรชัย คหกิจโกศล, การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

^{๕๓} นรินทร์ สังข์รักษา, การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร,
๒๕๕๖), หน้า ๑๑๐.

แนวคิดจากศึกษาวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ประกอบด้วยแนวคิด ๕ ประการ ที่สามารถนำมาปรับใช้กับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่^{๕๔}

แนวคิดแรก คือ การมองการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และทรัพยากรวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่มีความหยุดนิ่ง โดยเป็นการปรับตัวของชุมชนที่สัมพันธ์กับเงื่อนไขภายนอกในระดับมหภาค การมองการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างระดับมหภาค จะช่วยให้สามารถเชื่อมโยงปรากฏการณ์ในท้องถิ่นกับเงื่อนไขภายนอก และยังช่วยชี้ให้เห็นทิศทางของการพัฒนาประเทศที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด

แนวคิดที่สอง คือ การมองการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจากมิติของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบเดียวกัน คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีส่วนในการสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนทำการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม กล่าวคือทำให้มนุษย์รู้จักการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยจะต้องเน้นการรักษาความสมบูรณ์ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ให้นักท่องเที่ยวได้ประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว

แนวคิดที่สาม คือ การมองการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจากมิติทางวัฒนธรรม โดยจะเป็นการให้ความเคารพแก่อัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีรูปแบบวิถีชีวิตที่แตกต่างกันออกไป การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะทำให้ชุมชนมีความสำนึกและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน และยังสร้างความรับรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นว่ามีคุณค่ามากเพียงใด เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และนำไปสู่ความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของมนุษย์

แนวคิดที่สี่ คือ การมองการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นขบวนการทางสังคมคือความพยายามในการสร้างสรรค์ความเป็นธรรมภายในสังคม และการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้กับการเอารัดเอาเปรียบจากบริษัทนำเที่ยวจากภายนอก การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเกิดจากการรวมตัวกันของคนหลาย ๆ ภาคส่วน เพื่อร่วมกันจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมร่วมกัน

แนวคิดสุดท้ายคือ การมองการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในบริบทของการพัฒนาชนบทและอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เป็นกระบวนการเพื่อแสวงหาทางเลือกในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเอง โดยอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชุมชน

^{๕๔} ฤกษ์พงษ์ ภูกลาง, “การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมย่านคลองอ้อม จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการวัฒนธรรม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔), หน้า ๗๕.

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากการท่องเที่ยววัดวาอารามใน กรุงเทพฯ ได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจนั้นมีความเจริญเติบโตไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นเกิดความตระหนักที่จะต้องมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน การจัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้โดยทั่วไปแล้วนักท่องเที่ยวที่สนใจแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานคาดหวังว่าจะได้รับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวตามสมควร เพื่อเปรียบเทียบระยะทางประวัติศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจในวัฒนธรรมและความคิดของคนในสมัยเดียวกัน ซึ่งการจัดการเรื่องของการให้ความรู้จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (๒๕๔๖, หน้า ๓๕.).	แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบของการดำเนินชีวิตประเพณีวัฒนธรรมหรือสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์
ชนัญ วงษ์วิภาค และอมรชัย คหกิจโกศล (๒๕๔๗, หน้า ๖๘).	ท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่สนใจในการท่องเที่ยวชมวัดสำคัญๆ มีความโดดเด่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทั้งศิลปกรรมยุคสมัยรัตนโกสินทร์ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยเส้นทางท่องเที่ยวรอบเกาะรัตนโกสินทร์
นรินทร์ สังข์รักษา (๒๕๕๖, หน้า ๑๑๐).	แนวทางการจัดทำข้อมูลในรูปแบบของหนังสือแผ่นพับ แผ่นป้ายเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จัดให้มีวิทยากรนำชม
กฤษฎพงศ์ ภู่งกลาง (๒๕๕๔, หน้า ๗๕).	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ประกอบด้วยแนวคิด ๕ ประการ ได้แก่ แนวคิดแรกการมองการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างระดับมหภาค แนวคิดที่สองการมองการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจากมิติของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบเดียวกัน

๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

๒.๔.๑ รูปแบบการจัดการบริหารในวัดพระเชตุพน

ในการบริหารจัดการวัดพระเชตุพน มีการสร้างระเบียบการบริหารวัดพระเชตุพน ขึ้นมาครั้งแรก คือ ในสมัยการปกครองของพระธรรมปัญญาบดี พ.ศ. ๒๕๔๕ และได้มีการปรับปรุงระเบียบในบางข้อในภายหลังเพื่อให้การบริหารทางานเป็นไปด้วยความมีระเบียบเรียบร้อย ได้แก่ การส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ วัดพระเชตุพน จึงวางระเบียบแผนไว้ ซึ่งในที่นี้จะยกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวตามระเบียบวัดพระเชตุพน ที่สัมพันธ์กับข้อมูลของทางการจัดการการท่องเที่ยว โดยพระธรรมปัญญาบดีเป็นผู้บัญญัติขึ้นดังนี้

เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระเทพวิราภรณ์ ขึ้นตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสของวัดพระเชตุพน องค์ที่ ๑๕ เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ สืบต่อมาจาก พระธรรมปัญญาบดี ที่มรณภาพไปเมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ส่วนผู้ช่วยเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระเทพมงคลวิเทศ

ส่วนแรกจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับระเบียบทั่วไปที่พึงปฏิบัติของบุคลากรของวัดพระเชตุพน ที่จัดทำขึ้นเมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ เพื่อใช้ในการจัดระเบียบโครงสร้างและมาตรการต่าง ๆ รวมถึงอำนาจบทบาทของเจ้าอาวาสในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร อันกำหนดขึ้นโดยพระธรรมปัญญาบดี และในภายหลังมีการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบวัดพระเชตุพน ฉบับปรับปรุงแก้ไขในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ และ พ.ศ. ๒๕๕๔ เพื่อให้ระเบียบการบริหารมีความเหมาะสมและเป็นระเบียบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น โดยจะมีเนื้อหาดังนี้

หมวด ๑ บททั่วไป

๑. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบวัดพระเชตุพนว่าด้วยการบริหารวัดพระเชตุพน พ.ศ. ๒๕๔๕”

๒. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับเมื่อกำหนด ๖๐ วัน นับแต่วันที่ประกาศเป็นต้นไป

๓. ให้ยกเลิกบรรดา กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ หรือประกาศอื่นใดของวัดพระเชตุพนที่กำหนดไว้แล้ว ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

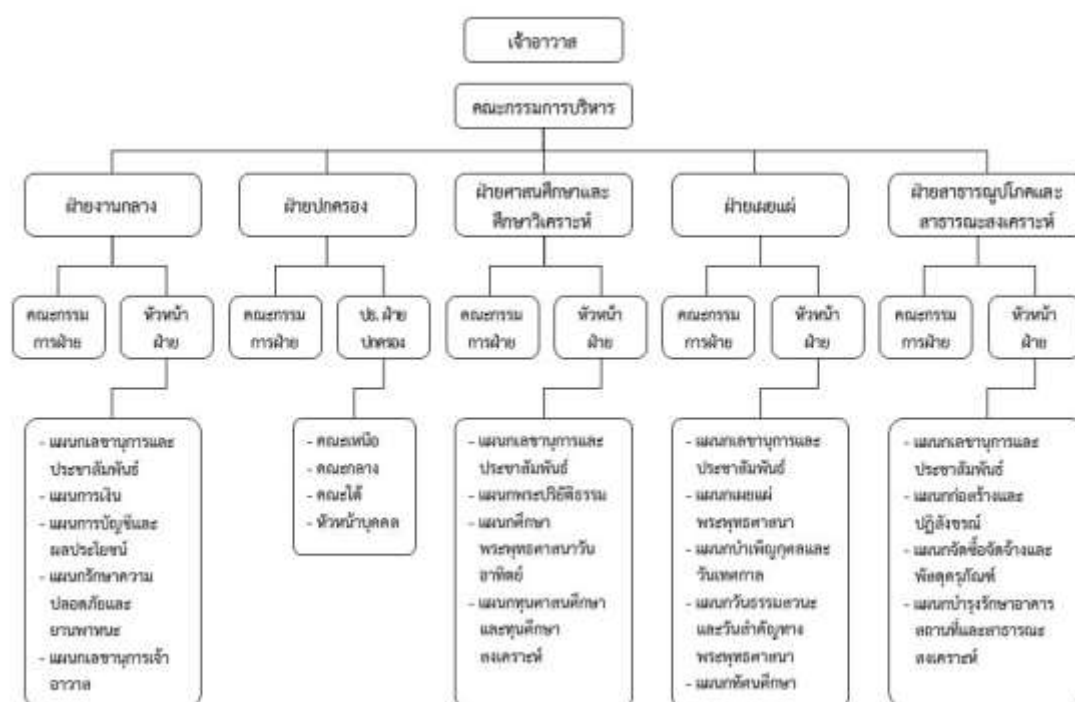
หมวด ๒ การบริหาร

๔. ให้มีคณะกรรมการบริหารคณะหนึ่ง ประกอบด้วย เจ้าอาวาสหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นประธานกรรมการ เจ้าคณะเหนือ เจ้าคณะกลาง เจ้าคณะใต้ หัวหน้าฝ่ายทุกฝ่าย และไวยาวัจกรทุกท่าน เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งจากผู้ช่วยเจ้าอาวาสไม่เกิน ๔ ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน ๕ ท่าน (ได้รับการแก้ไขเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔)

๖. กรรมการบริหารที่เจ้าอาวาสแต่งตั้ง มีวาระการดำรงตำแหน่ง คราวละ ๒ ปี นับแต่วันได้รับการแต่งตั้ง และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ เมื่อกรรมการบริหารพ้นจากตำแหน่งตามวาระ เจ้าอาวาสต้องแต่งตั้งกรรมการบริหารใหม่ ภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ให้กรรมการบริหารซึ่งพ้นจากตำแหน่งปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการบริหารใหม่จะเข้ารับหน้าที่

๗. เพื่อประโยชน์แห่งการบริหาร ให้แบ่งการบริหารงานวัด ออกเป็น ๕ ฝ่าย ดังนี้

- ๑) ฝ่ายงานกลาง
- ๒) ฝ่ายปกครอง
- ๓) ฝ่ายศาสนศึกษาและศึกษาสงเคราะห์
- ๔) ฝ่ายเผยแผ่
- ๕) ฝ่ายสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์

แผนภาพที่ ๒.๑ แผนผังโครงสร้างการบริหารวัดพระเชตุพน

๘. **แผนกทัศนศึกษา** ในปัจจุบันผู้ที่ป็นหัวหน้าแผนก คือ พระสุธีธรรมานุวัตรที่เจ้าอาวาสเป็นผู้ลงนามเลือกขึ้นมาบริหาร ในส่วนของเลขานุการจะเป็นการคัดเลือกจากภายในแผนกเอง เลขานุการองค์ปัจจุบันคือ พระมหาอุดม ปัญญาโก ส่วนผู้ช่วยคือ พระมหานพรัตน์ คูเลเกี่ยวกับต่างประเทศ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเที่ยววัด
๒. เสนอแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเป็นการเฉพาะตามความจำเป็น

๓. จัดอบรมพระวิทยากร และมัคคุเทศก์ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่

๔. จัดพระวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่ผู้มาชมวัด

๕. จัดทำทะเบียนพัสดุครุภัณฑ์

๖. จัดพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับการทัศนศึกษาเพื่อเผยแผ่

๗. ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย

๘. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่หัวหน้าฝ่ายหรือคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่มอบหมาย

๙. รายงานผลการปฏิบัติงานให้หัวหน้าฝ่ายเผยแผ่ทราบตามความเหมาะสม

ตามระเบียบวัดพระเชตุพนที่ได้กล่าวไปข้างต้น ทำให้เห็นถึงวิธีการจัดระเบียบให้แก่ฝ่ายงานทางานอย่างถูกต้องและเป็นระบบ จะเห็นได้ว่าแผนกทัศนศึกษาตามที่ถูกวิจัยสนใจศึกษานั้นเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายเผยแผ่ที่คอยสนับสนุนส่งเสริมในการเผยแผ่ความรู้ของวัดให้กับผู้คนที่ทั่วไปที่มีความสนใจที่จะศึกษา^{๕๕}

๒.๔.๒ ประเพณีวัฒนธรรมวัดพระเชตุพน

นิทรรศการ ๙ สิ่งมหัศจรรย์วัดโพธิ์ เป็นความร่วมมือระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม(วัดโพธิ์) มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและสถาบันศาสนา และสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย อีกทั้งอนุรักษ์วิถีความเป็นอยู่และศิลปวัฒนธรรมไทยรวมทั้งสร้างกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในยามค่ำคืนในเขตโบราณสถานในกรุงเทพมหานคร ๙ สิ่ง ได้แก่^{๕๖}

๑) พระไสยาสน์ พระพุทธรูปขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของประเทศ โดยมีลักษณะพิเศษ คือ มีประดับมุกภาพมงคล ๑๐๘ ประการที่พระบาท

๒) ตำราเวชเชตุพน ศาลาจารึกตำราขนาดแผนโบราณ มีจิตรกรรมลายเส้นบอกตำแหน่งนวด นับเป็นบันทึกที่รวบรวมสรรพวิชาทั้งการแพทย์ การเมือง การปกครอง ประวัติการสร้างวัด และวรรณคดี นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศ

๓) มหาเจดีย์ สี่รัชกาล เป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ ๔ องค์ องค์พระเจดีย์นั้นเป็นแบบเจดีย์ย่อไม้สิบสอง ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ อันประกอบด้วย พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๑-๔

^{๕๕} สำนักงานเลขาธิการเจ้าอาวาส, **กฎระเบียบและข้อบังคับวัด**, (กรุงเทพมหานคร : วัดเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร, ๒๕๖๓), (อิตสำเนา).

^{๕๖} ท่องเที่ยวสะดุดตา, **นิทรรศการ ๙ สิ่งมหัศจรรย์วัดโพธิ์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://2017.sadoodta.com/info/นิทรรศการ-๙-สิ่งมหัศจรรย์วัดโพธิ์> [๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒].

๔) ต้นตำนานสงกรานต์ไทย คติความเชื่อด้านสงกรานต์ ซึ่งรัชกาลที่ ๓ ให้จารึกลงในแผ่นศิลาติดไว้ที่วัดโพธิ์ เป็นเรื่องเล่าถึงความเป็นมาของประเพณีดังกล่าว โดยสมมุติผ่านเรื่องราวธรรมบาลกุมารและนางสงกรานต์ทั้งเจ็ดเทียบกับแต่ละวันในสัปดาห์

๕) มรดกโลกวัดโพธิ์ ซึ่งรัชกาลที่ ๓ ทรงให้นำองค์ความรู้จากปราชญ์ของไทยเช่น ตำราการแพทย์ โบราณคดี วรรณกรรม โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ฯลฯ จารึกลงบนแผ่นหินอ่อนประดับไว้ตามบริเวณผนังภายในวัดซึ่งความรู้ที่จารึกไว้บนแผ่นศิลาในปัจจุบันรวมเรียกว่า ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน โดยองค์การยูเนสโกมีมติรับรองขึ้นทะเบียนศิลาจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นเอกสารมรดกความทรงจำแห่งโลก

๖) ตำนานยักษ์วัดโพธิ์ บอกเล่าเรื่องราวตำนานเกี่ยวกับยักษ์วัดโพธิ์และยักษ์วัดแจ้งซึ่งทำให้เกิดท่าเตียนในปัจจุบัน

๗) ผ่านภพรัตนโกสินทร์ พระอุโบสถหลังเก่าของวัดโพธารามตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ภายหลังการสถาปนาพระอุโบสถหลังใหม่ของวัดพระเชตุพนแล้ว จึงได้ลดฐานะเป็นศาลาการเปรียญ โดยภายในมี "พระพุทธศาสนา ประดิษฐานเป็นพระประธาน

๘) วิจิตรพระพุทธเทวปฏิมากร ภายในพระอุโบสถ ประดิษฐานพระพุทธเทวปฏิมากร เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ซึ่งรัชกาลที่ ๑ ทรงอัญเชิญมาจากวัดศาลาสีหะเนาด้วยประสงค์ตั้งมั่นแน่วแน่ว่า นี่จะเป็นพระนครอย่างถาวร

๙) ต้นตำรับนวดแผนไทย รัชกาลที่ ๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมการแพทย์แผนโบราณและศิลปะวิทยาการครั้งกรุงศรีอยุธยาไว้ ทรงพระราชดำรินำเอาท่าดัดตนอันเป็นการพักผ่อนอิริยาบถแก้เมื่อยตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย และประยุกต์กับคติไทยที่ยกย่องฤษีเป็นครู ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิทยายการต่างๆ เป็นรูปฤๅษีดัดตน แสดงท่าไว้ที่วัดเพื่อให้ราษฎรทั่วไปได้ศึกษาเล่าเรียนและรักษาโรคได้อย่างกว้างขวาง

จัดแสดงทุกวัน รอบละไม่เกิน ๕๐ คน จำนวน ๖ รอบ /วัน ดังนี้ รอบที่ ๑ เวลา ๑๙.๐๐ น. (ภาษาไทย) รอบที่ ๒ เวลา ๑๙.๓๐ น. (ภาษาอังกฤษ) รอบที่ ๓ เวลา ๒๐.๐๐ น. (ภาษาไทย) รอบที่ ๔ เวลา ๒๐.๓๐ น. (ภาษาอังกฤษ) รอบที่ ๕ เวลา ๒๑.๐๐ น. (ภาษาอังกฤษ) รอบที่ ๖ เวลา ๒๑.๓๐ น. (ภาษาอังกฤษ)

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้

๒.๕.๑. งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

พระมุนินทร์ มุนินทร (กองจันทร์ดี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ”^{๕๗} ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๕$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านการอำนวยความสะดวก ($\bar{X}=๔.๓๒$) ด้านการวางแผน ($\bar{X}=๔.๒๕$) ด้านบุคลากร ($\bar{X}=๔.๐๓$) ด้านการจัดองค์กร ($\bar{X}=๔.๐๓$) และด้านการกำกับดูแล ($\bar{X}=๔.๐๓$) ตามลำดับ

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ด้านการวางแผน พบปัญหาและอุปสรรค คือ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวไม่ต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยมีข้อเสนอแนะให้ มีการวางแผนการทางานอย่างต่อเนื่องทุกปี ด้านการจัดองค์กร พบปัญหาและอุปสรรค คือ มีแผนผังแสดงเส้นทางบางจุด โดยมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการบริหารจัดการองค์การการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในแต่ละฤดูกาล ด้านบุคลากร พบปัญหาและอุปสรรค คือ บุคลากรบางท่านขาดความรู้ความเข้าใจและบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้าน โดยเสนอแนะให้ เจ้าหน้าที่ควรมีความรู้เพื่อการให้คำแนะนำที่ถูกต้อง

๒. ควรอบรมให้ความรู้แก่แม่คหะเทศกในการให้ความรู้ผู้แสวงบุญ ด้านการอำนวยความสะดวก พบปัญหาและอุปสรรค คือ ๑. ไม่ค่อยมีรถในการเดินทางตลอดการเดินทางเหมือนการทำบุญ ๙ วัด ไม่จำเป็นต้องเป็นเทศบาลที่จัดรถ ๒. ขาดนักประชาสัมพันธ์มืออาชีพด้านศาสนา โดยเสนอแนะว่า

^{๕๗} พระมุนินทร์ มุนินทร (กองจันทร์ดี), “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

๑. ควรมีผู้ประสานงานและเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ ๒. มอบหมายงานให้ทั่วถึงและครอบคลุม
ด้านการกำกับดูแล พบปัญหาและอุปสรรค คือ ๑.การแบ่งหน้าที่ระหว่างเทศบาลและวัด ยังแยกกัน
ไม่ออก ๒. มีบุคลากรที่หลากหลายในการดูแลจึงมีความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมีข้อเสนอแนะว่า
๑. ควรมอบหมายผู้กำกับดูแลและมีการประเมินอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำผลนี้ไปพัฒนาหรือปรับปรุง
แก้ไขต่อไป ๒. อบรมบุคลากรที่หลากหลายให้มีแนวทางการกำกับดูแลให้เหมือนกัน

พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวใน
ชุมชน ผ่านมิติศาสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”^{๕๘} ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาการท่องเที่ยวในชุมชน ผ่านมิติศาสนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้แก่ ปัญหา
ในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากพื้นที่ใช้สอยสาธารณะมีน้อย คนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือใน
การพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองคาพยพ ทำให้เกิดปัญหาสถานที่คับแคบ ไม่สามารถขยายพื้นที่ออกไปได้
ทำให้จำกัดในการจอดรถ การแย่งพื้นที่ทำมาหากินของคนในชุมชน ชุมชนควรมีการวางแผนในการ
พัฒนาชุมชน สถานที่ท่องเที่ยว โบราณสถาน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มีแผนปฏิบัติการประจำปี
๒.กลไกการท่องเที่ยวในชุมชน ผ่านมิติศาสนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ PDCA และหลักธรรม
ในพระพุทธศาสนา หมวดอิทธิบาทธรรม ดังนี้ด้านการวางแผน ประกอบด้วย เปิดโอกาสให้คนใน
ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
แต่งตั้งคนในชุมชนที่มีความรู้มาช่วยงานหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ด้านการปฏิบัติ ประกอบด้วยคนใน
ชุมชนทำงานอย่างเสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนรวมและชุมชนดำเนินทุกกิจกรรมตามแผนที่ได้วางไว้อย่าง
รัดกุม คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและเกิดเป็นความภาคภูมิใจในชุมชนให้ทุกฝ่ายได้
ตรวจสอบผลการทำงานของแต่ละฝ่ายอย่างตรงไปตรงมาและต่อเนื่องด้านการตรวจสอบ
ประกอบด้วย ยอมรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนและยินดีที่จะให้ผู้อื่นตรวจสอบผลการ
ดำเนินงานของชุมชนของตนได้แต่งตั้งคณะกรรมการในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลงานอย่าง
ต่อเนื่อง พัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องนำข้อบกพร่องไปปรับปรุงแก้ไข เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย
ด้านการปรับปรุงประกอบด้วย มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนหมั่น
พิจารณาปรับปรุงแผนงานที่ดำเนินการไปแล้วมีข้อบกพร่อง มีการบันทึกจุดเด่น จุดด้อย ของชุมชน
แล้วนำมาพัฒนา เน้นการทำประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน ๓.กลไกการบริหาร
จัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ผ่านมิติศาสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๑) กลไกการ
การจัดสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน ตามหลัก ๕ ส ได้แก่ สะอาด ไม่มีขยะ ไม่สกปรก สว่าง ไฟฟ้าสว่าง

^{๕๘} พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, “กลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ผ่านมิติศาสนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, รายงานการวิจัย, (คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๖๐), หน้า ๒๕.

ทั่วถึง ไม่มีมุมอับ และปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยว สงบ เงียบ ไม่พลุกพล่านมีมุมสงบ เย็นสบาย สุขลักษณะ ปราศจากสิ่งปฏิกูล ปลอดภัย และคนในชุมชนสุภาพดี มีระเบียบวินัย ๒) กลไกการจัดกิจกรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชน ผ่านมิติศาสนาในชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย กิจกรรมที่ออกแบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสความรู้สึกผ่านประสาททั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ๓) กลไกการพัฒนาสมรรถนะของคนในชุมชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยหลัก ๔ ส คือ สร้างแรงจูงใจ สร้างอุปนิสัย สร้างบทบาท และสร้างความรู้ความเข้าใจ ๔) กลไกการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยว เช่น จัดสถานที่ท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม จำนวนนักท่องเที่ยวไม่เยอะเกินไป รับเท่าที่สามารถบริหารจัดการได้ ไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน การสัญจรไปมาสะดวก มีป้ายบอกทางชัดเจน การต้อนรับดี มีแผนกต้อนรับชัดเจน ให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการมาท่องเที่ยว คนในชุมชนเป็นกันเอง มีอาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึก เพียงพอ อากาศสบาย ไม่ร้อนหรือเย็นเกินไป มีที่พักผ่อน การเดินชมสถานที่สะดวก

วินี เชียงเถียร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการวัดในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”^{๕๙} ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการบุคลากร เป็นไปในหลายลักษณะ เนื่องจากขนาดของวัดทั้งในเรื่องงบประมาณรายรับจากนักท่องเที่ยว และสถานที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว ในส่วนวัดที่มีรายรับไม่มากการบริหารจัดการมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ดำเนินการ ถ้าเป็นวัดที่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์เป็นหน้าที่ของกรมศิลปากร และในส่วนวิหารพระมงคลบพิตรจัดการด้วยรูปแบบมูลนิธิ การดูแลสถานที่ในส่วนโบราณสถานกรมศิลปากรเป็นผู้ดูแล นอกเขตเป็นสิทธิ์ขาดของวัด ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ในวัดที่มีขนาดใหญ่จะมีศักยภาพเพียงพอทั้งในเรื่องที่จอดรถและห้องน้ำ ส่วนวัดที่มีขนาดเล็กหรือรายรับไม่มากศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในเรื่องที่จอดรถและห้องน้ำยังไม่เพียงพอ ในส่วนความสอดคล้องระหว่างสิ่งปลูกสร้างเก่าและสิ่งปลูกสร้างใหม่ยังคงมีความสอดคล้องกันน้อย ยังเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ส่วนผลการศึกษารูปแบบตลาดแบบครบวงจร วัดส่วนใหญ่จะใช้ป้ายบอกทางเป็นหลัก ซึ่งจำนวนของป้ายขึ้นกับขนาดของวัด นอกจากนี้หากเป็นวัดที่มีรายรับมากรูปแบบการตลาดจะมีมากกว่า ส่วนการสื่อสาร ในการสื่อสาร มีการใช้สื่อบุคคลเป็นหลักในการโน้มน้าวใจ และมีการใช้บุคลากรพูดกระจายเสียงภายในวัดและมีการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวใจนักท่องเที่ยวบริจาคเงิน ซึ่งมีการใช้สัญญาประเภทนายหน้าเป็นส่วนใหญ่ และมีการใช้ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในสารเพื่อโน้มน้าวใจด้วย

^{๕๙} วินี เชียงเถียร, “การจัดการวัดในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานวัฒนธรรม, (วิทยาลัยนวัตกรรม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑).

อาภาพรรณ แสงเทียน, ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการหุ่นละครเล็กสืบปธรรม คำนายเพื่อการท่องเที่ยววัฒนธรรม”^{๖๐} ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ที่สำคัญของการแสดงหุ่นละครเล็กสืบปธรรม คำนาย คือทรงคุณค่าความจริงแท้แห่งมรดกทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจระดับมากต่อประเด็นด้านสถานที่ที่ตั้ง ศิลปะการแสดง ตลอดจนการจัดการของคณะหุ่นละครเล็กสืบปธรรม คำนาย อย่างไรก็ตาม หุ่นละครคณะนี้ยังคงประสบปัญหาค่าใช้จ่ายมากกว่าเงินที่ได้รับบริจาค ผลการศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาเพื่อให้คลองบางหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่ยั่งยืน ศักยภาพการจัดการหุ่นละครเล็กคณะสืบปธรรม คำนาย จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน ในลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ มีการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่ให้รายละเอียดและชัดเจนข้อมูลข่าวสารสำหรับคนต่างชาติ ตลอดจนความช่วยเหลือด้านงบประมาณและการประสานงานจากภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ อย่างจริงจังต่อเนื่อง

พระมหาอิสรภานต์ ฐิตปัญโญ, ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการแหล่งโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี”^{๖๑} ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเตรียมแผนการพัฒนาเส้นทางเพื่อรองรับการพัฒนาแหล่งโบราณสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนความสัมพันธ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเครือข่ายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า มีจำนวน ๖ ด้าน ได้แก่ มิติความสัมพันธ์ทางด้านสังคม มิติความสัมพันธ์ด้านศาสนาและวัฒนธรรม มิติความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ มิติความสัมพันธ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม มิติความสัมพันธ์ทางด้านกฎหมาย และมิติความสัมพันธ์ทางด้านอัตลักษณ์ท้องถิ่น และการบริหารจัดการแหล่งโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีผ่านการดำเนินกิจกรรม ๘ ประการ ๑. การศึกษาวิจัยหรือการสร้างความรู้ที่ส่งเสริมร่วมมือกับสถาบันทางการศึกษา ๒. การประเมินคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากรทางโบราณคดีเพื่อสร้างจุดดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยว ๓. การจัดการความรู้เรื่องทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณ บุคลากรความรู้และเทคโนโลยี ๔. การบริหารจำเป็นต้องอาศัยความรู้จากกรมศิลปากร ๕. การสร้างเครือข่ายขยายความร่วมมือในระดับท้องถิ่น หน่วยงานรัฐและภาคประชาชน ๖. การฟื้นฟูผลิตซ้ำและสร้างใหม่อาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ

^{๖๐} อาภาพรรณ แสงเทียน, “การจัดการหุ่นละครเล็กสืบปธรรม คำนายเพื่อการท่องเที่ยววัฒนธรรม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานวัฒนธรรม**, (วิทยาลัยนวัตกรรม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑).

^{๖๑} พระมหาอิสรภานต์ ฐิตปัญโญ, “การบริหารจัดการแหล่งโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี” **รายงานวิจัย**, (ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี : วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๘๙.

๗. การใช้กฎเกณฑ์ ข้อปฏิบัติ ข้อบัญญัติในการควบคุมและป้องกันโดยการออกข้อบังคับหรือเทศบัญญัติของท้องถิ่นนั้น ๆ และ๘. การดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางโบราณคดีเฉพาะการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ให้มากขึ้น

พระมหามานพ มานโว (อาจน้อย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม”^{๖๒} ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมนั้นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกด้าน

๒. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามด้าน เพศ วุฒิการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามนั้นมีความเห็นเกี่ยวกับการจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกันด้านอายุ อาชีพ และรายได้ จำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามนั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับ การจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม พบว่า การจัดการศาสนสถาน มีแผนผังของวัดที่แสดงภายในวัดบอกสถานที่ไม่ชัดเจนไม่มีเจ้าหน้าที่ของวัดให้คำแนะนำเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดและขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการเพิ่มรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อเป็นแรงจูงใจภายในวัด สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ทางวัดควรมีการจัดทำแผนผังในวัดให้บอกสถานที่ให้ชัดเจน ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ต้อนรับและประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยว และติดตั้งป้ายประกาศกำหนดวันเวลาล่องหนอย่างชัดเจน เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทราบกิจกรรมของวัดมากขึ้น

^{๖๒} พระมหามานพ มานโว (อาจน้อย), “การจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).

ฐิติรัตน์ พุฒิเอกเจริญ, ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า^{๖๓}

๑. การท่องเที่ยวชุมชนซึ่งก็คือการจัดการท่องเที่ยวโดยคนของชุมชนและใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก เพื่อประโยชน์สุขแก่นักท่องเที่ยว นั้น มีประโยชน์และเป็นความจำเป็นเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืน ดังนั้นรัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีนโยบายร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เรื่องการท่องเที่ยวชุมชนนี้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาความรู้ความสามารถให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเนื่องจากผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจึงขาดการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน

๓. ความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่มประชาชนเจ้าหน้าที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรงนั้น ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน แต่ประชาชนยังไม่เข้าใจ จึงยังไม่ให้ความร่วมมือ ควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลเพิ่มมากขึ้น

๔. ความคิดเห็นเกี่ยวกับงบประมาณที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนนั้นพบว่า งบประมาณไม่เพียงพอ ต้องมีการสรรหางบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเพิ่มเติม

สรุปความได้ว่า ดังนั้นความคาดหวังในการบริหารวัดที่ควรจะเป็นไปในปัจจุบันและอนาคตคือวัดควรเป็นต้นแบบทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้และเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัย และวัดควรเป็นแหล่งการเรียนรู้โดยเฉพาะด้านศีลธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียม ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและเป็นที่พึ่งทางใจของบุคคลในชุมชน สร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

^{๖๓} ฐิติรัตน์ พุฒิเอกเจริญ, “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี”, **ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยของแก่น, ๒๕๕๔).

ตารางที่ ๒.๑๔ สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

นักวิชาการ	ศึกษาวิจัยเรื่อง
พระมุนินทร์ มุนินทร์โร (กองจันทร์ดี), (๒๕๖๑).	การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, (๒๕๖๐, หน้า ๒๕).	กลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ผ่านมิติศาสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วินี เชียงเถียร, (๒๕๕๑).	การจัดการวัดในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม
อาภาพรณ แสงเทียน, (๒๕๕๑).	การจัดการหุ้่นละครเล็กศิลปกรรม คำนาย เพื่อ การท่องเที่ยววัฒนธรรม
พระมหาอิสรภานต์ ฐิตปัญโญ, (๒๕๕๙, หน้า ๘๙).	การบริหารจัดการแหล่งโบราณสถานเพื่อการ ท่องเที่ยวเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี
พระมหามานพ มาณโว (อาจน้อย), (๒๕๖๐).	การจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม
ฐิติรัตน์ พุฒิเอกเจริญ, (๒๕๕๔).	การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีองค์การ บริหารส่วนตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

๒.๔.๒. งานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ชานนท์ นัยนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบางกะเจ้า”^{๖๔} ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการมีความสอดคล้องต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน การจัดการในพื้นที่บางกะเจ้า หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในพื้นที่เป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยมีประชาชน และเครือข่ายภาคีต่าง ๆ เข้ามาเป็นผู้สนับสนุน และประสานงาน การวางแผน ประชุมหารือร่วมกัน โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่อยู่ ๓ ด้าน คือด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีการพัฒนาไปรอบด้าน แต่ก็มีช่องว่างในการจัดการ ซึ่งเป็นผลกระทบจากอิทธิพลการขยายตัวของเมืองและคนรุ่นใหม่ออกไปใช้ชีวิตนอกพื้นที่มากขึ้น ทำให้การจัดการทางด้านวัฒนธรรมมีช่องว่างที่หากไม่มีการดำเนินการใด ๆ รุ่นลูกหลานจะมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต ภูมิปัญญาได้น้อยลง โดยมีการวางแผนในการที่จะปิดช่องว่างในประเด็นนี้อยู่แต่ก็เป็นเรื่องของการดำเนินการในอนาคตว่าจะประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน การดำเนินการของผู้มีส่วนรับผิดชอบทุกฝ่าย มีความร่วมมือกันในการวางแผนพัฒนาพื้นที่อย่างรอบด้าน เช่น การสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรม การสนับสนุนการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่บางกะเจ้า มาตรการในการควบคุมการทิ้งขยะ ในสถานที่ท่องเที่ยว การเพิ่มพื้นที่สีเขียว เป็นต้น เป็นการสร้างความยั่งยืนในทั้ง ๓ ด้านดังที่กล่าวมา โดยข้อเสนอแนะของการจัดการอย่างยั่งยืนของพื้นที่บางกะเจ้า คือจะต้องสร้างความต่อเนื่องของการจัดการอย่างยั่งยืนให้ได้ หากเครือข่ายภาคีไม่ได้มีการสนับสนุนหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่แล้ว องค์กรส่วนท้องถิ่นและคนในพื้นที่บางกะเจ้า จะต้องร่วมมือกันในการสร้างความยั่งยืนให้กับพื้นที่ต่อไป

ประเมษฐ์ พิชญ์พันธ์เดชา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของเกาะฮองกงที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทย”^{๖๕} ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะฮองกงในแนวคิด ๒๐ สุดยอดสถานที่มงคลในฮองกงมี ๕ องค์ประกอบ คือ สิ่งดึงดูดใจ กิจกรรม การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก และที่พัก ในด้านพฤติกรรมพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ไม่เคยเดินทางมายังพุทธสถานบนเกาะฮองกง ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นระยะเวลา ๓ วัน ๒ คืน ส่วนใหญ่เดินทางมายังเกาะฮองกงในวันหยุดนักขัตฤกษ์/เทศกาลต่าง ๆ

^{๖๔} ชานนท์ นัยนา, “การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบางกะเจ้า”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๑).

^{๖๕} ประเมษฐ์ พิชญ์พันธ์เดชา, “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของเกาะฮองกงที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์, (วิทยาลัยนวัตกรรม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๑).

และเดินทางมากับเพื่อน กลุ่มตัวอย่างเดินทางมากับรถของบริษัทนำเที่ยวมากที่สุด ส่วนใหญ่เดินทางมาวัดหวังต้าเซียน และส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวกว่า ๕๐๐ บาทต่อหนึ่งวัน นอกจากนี้ยังพบว่านักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวพุทธสถานที่ฮ่องกงมีแรงจูงใจในระดับมากทุกด้านโดยด้านที่มีระดับแรงจูงใจสูงสุดคือ แรงจูงใจทางกายภาพรองลงมาคือ แรงจูงใจทางศาสนา แรงจูงใจทางด้านสถานภาพหรือชื่อเสียงและ แรงจูงใจระหว่างบุคคลตามลำดับ

สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี”^{๖๖} ผลการวิจัยพบว่า ๑. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ วัดสังกัสรัตนคีรี (วัดเขาสะแกกรัง), วัดจันทาราม (วัดท่าซุง), วัดอุโปสถาราม (วัดโบสถ์), แม่น้ำสะแกกรัง วิถีชีวิตชาวแพลุ่มแม่น้ำสะแกกรัง, แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เกาะเทโพ, กิจกรรมถนนคนเดินตรอกโรงยา คงความเป็นเอกลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถดำรงรักษาความดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี ๒. ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี เกิดจากการที่เศรษฐกิจเติบโตอย่างช้า ๆ เนื่องจากรายได้ในชุมชนน้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือในการสร้างจุดสนใจ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและจริงจัง ขาดการสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนด้านการให้ความรู้ที่ถูกต้องในการใช้เทคโนโลยี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่ม อยู่ติดแม่น้ำสายหลักๆ มีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติคนรุ่นใหม่ไม่มาสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น ๓. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี พัฒนาให้เป็นเมืองที่รักษาความเป็นมรดกของท้องถิ่นไว้ ส่งเสริมงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอจนถึงจังหวัดเพื่อสร้างจุดสนใจ ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมให้มีความโดดเด่นเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายเข้าถึงง่ายโดยการร่วมมือทั้งภาครัฐองค์กรภาคเอกชนและคนในท้องถิ่น ส่งเสริมสินค้า OTOP เป็นสินค้าหลักเพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และยั่งยืน

สุเทพ, สุกเอี่ยม และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”^{๖๗} ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

^{๖๖} สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล, “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๑).

^{๖๗} สุเทพ, สุกเอี่ยม และคณะ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” รายงานการวิจัย, (ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๖๗.

ด้านสิ่งแวดล้อมมีความสะดวก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก รองลงมาคือด้านความประทับใจ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ส่วนด้านการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ ด้านการสร้างสรรค์จุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน คือ ๑. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว ๒. วางแผนการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว ๓. สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว และการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ๔. ร่างเส้นทางการท่องเที่ยว ๕. การยืนยันเส้นทางการท่องเที่ยว และ ๖. ปรับปรุงแก้ไขเส้นทางการท่องเที่ยว ผลจากการนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เส้นทางการท่องเที่ยว ๔ เส้นทาง คือ เส้นทาง นวัตวิถีของดีรอบอ่าวบ้านดอน เส้นทางขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เส้นทางคีนซีพรวิชัย (อาณาจักรศรีวิชัย) และเส้นทางสายหลุดพ้น ในแต่ละเส้นทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย แผนที่ท่องเที่ยว และรายละเอียดของเส้นทางท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว จุดพักรับประทานอาหาร และจุดพักรถ

พระปลัดคำนวน อนงฺคโณ (เรืองรัตนอนามโย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี”^{๖๘} ผลการวิจัยพบว่า

๑. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ การจัดการด้านการบริการ การจัดการด้านการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ การจัดการรักษาสภาพธรรมชาติ อนุรักษ์ธรรมชาติ การจัดการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ การจัดการด้านบริการ การจัดการสถานที่เพื่อการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ การจัดการส่งเสริมอาชีพ การจัดการด้านเส้นทางท่องเที่ยว การจัดการการประชาสัมพันธ์ การจัดการโดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรการจัดการด้านกลุ่มแรงงานและช่างฝีมือ ผลการจัดการนำไปสู่ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒. การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรีเป็น การจัดการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยหน่วยงานภาครัฐได้จัดทำระบบสารสนเทศในภาพรวมของจังหวัดจันทบุรี แนะนำเส้นทาง แนะนำสถานที่เชื่อมโยงเส้นทางกับแหล่งท่องเที่ยว เครือข่ายและนักวิจัยได้พัฒนาระบบภูมิสารสนเทศโดยการจัดทำเว็บไซต์ จัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว จัดทำระบบสื่อสาร การจัดการและพัฒนาโดยเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว จัดทำกิจกรรม

^{๖๘} พระปลัดคำนวน อนงฺคโณ (เรืองรัตนอนามโย), “การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี”, **ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

ท่องเที่ยวของจังหวัด จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว จัดทำองค์ความรู้และการจัดการและพัฒนาโดยภาครัฐจัดทำฐานข้อมูล จัดการพัฒนากีฬา การจัดการประชาสัมพันธ์

๓. การกำหนดแนวทางพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี จัดทำเว็บไซต์ <http://www.chanthaburi.info> และนำเสนอ ข้อมูลสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยกำหนดประเด็นเว็บไซต์สารสนเทศ กำหนดพิภพของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ การนำทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การวัดความเร็วระยะทางของแหล่งท่องเที่ยว บันทึกเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว การวางแผนการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวข้อมูลทางภูมิศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว กำหนดระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว การคำนวณเส้นทางท่องเที่ยว การนำข้อมูล GPS มาประกอบกับภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อการท่องเที่ยว

พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรธมโม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”^{๖๔} ผลการวิจัยพบว่า

๑) องค์ประกอบของการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ๒) ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด ๓) ด้านการพัฒนางานกิจกรรมภายในวัด และ ๔) ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม จากการสอบถามพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป พบว่า มีความคิดเห็นต่อทั้ง ๔ องค์ประกอบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการพัฒนางานกิจกรรมภายในวัด ถัดมาคือ ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสุดท้ายตามลำดับ

๒) สภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีโบราณสถาน โบราณวัตถุ จำนวนมาก ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุให้อยู่ในสภาพที่ดี มีการพัฒนาบุคลากรและบุคลากรภายในวัดให้สอดคล้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก มีการแต่งตั้งพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดและมีการพัฒนาวัดไปแนวทางเดียวกัน โดยมีหน่วยงานราชการคอยให้ความรู้ผ่านโครงการต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุแก่พระสงฆ์ และได้รับงบประมาณจากสำนักงาน

^{๖๔} พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรธมโม), “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **พุทธศาสนคณาภิธาน** สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมศิลปากร และอื่นๆ ในการสนับสนุน กิจกรรมและการปรับปรุงทัศนียภาพให้สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ และส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้น การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม เชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์

๓) รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ รูปแบบที่ ๑ การอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุให้มีความ มั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทยอย่างแท้จริง รูปแบบที่ ๒ การพัฒนาทักษะ ทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบที่ ๓ จัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวลักษณะเชิงปฏิบัติธรรม บูรณาการกับการอนุรักษ์โบราณสถาน และศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมา รูปแบบที่ ๔ บูรณาการวิถีชีวิตความเป็นไทย ร่วมกับศาสนาอื่นอย่างสันติสุข ด้วยกลยุทธ์ ๙ ประการ ๓๔ กิจกรรม ทั้งหมดนี้จะช่วยให้การพัฒนาวัดจะมีความเจริญรุ่งเรือง และกลายเป็นแหล่ง การเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้นแบบที่ดีด้วย

พระมหาจรรยา อภิธมมจิตโต (กิมชุนฮวด) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”^{๗๐} ผลการวิจัยพบว่า

๑. การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ ด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ ด้านวัสดุอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔ และด้านการจัดการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ตำแหน่ง มีผลให้ความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน การวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่เหลือ ไม่พบความแตกต่าง

๓. ปัญหา และอุปสรรคต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม พระสงฆ์ไม่ควรทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ งบประมาณมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ไม่

^{๗๐} พระมหาจรรยา อภิธมมจิตโต (กิมชุนฮวด), “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

สามารถใช้งานวัสดุอุปกรณ์ได้อย่างคุ้มค่า ขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างฝ่ายศาสนากับหน่วยงานของรัฐ ขาดการจัดทำแผนพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ควรพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่พระภิกษุและสามเณรยิ่งขึ้น ในส่วนของการห้ามพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบของการดำเนินกิจกรรม โดยอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนเพื่อพัฒนาให้เยาวชนสามารถทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ประจำวัดหรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ในพื้นที่วัด ควรจัดทำแผนงบประมาณ ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ควรส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ด้วยความคุ้มค่าตามหลักการของธรรมาภิบาล ควรจัดส่งพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัด เข้าประชุมร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐหรือองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อวางแผนดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ และควรจัดทำแผนพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมระยะยาว อาทิ แผน ๓ ปี หรือ แผน ๕ ปี

พระครูโสภณธำรงกิตติ์ (กิตติศักดิ์ สุทฺธจิตฺโต) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”^{๗๑} ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓) ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรของวัดในการให้บริการ (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔) ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๒)

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าเพศ มีผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในส่วนของอายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชน

๓. ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า สิ่งก่อสร้าง สาธารณูปการ บางอย่างมีความสวยงามแต่มองดูแล้วไม่เข้ากับบริบทของวัดที่ต้องอนุรักษ์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมไทยแต่เดิมไว้ และมัคคุเทศก์นำเที่ยวหรือวิทยากรในวัดมีน้อยไม่เพียงพอ อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวไม่ทั่วถึง ไม่ทันสมัยเท่าที่ควร ในส่วนของข้อเสนอแนะ พบว่าควรนำดำเนินนโยบาย ๕ ส. (สะอาด สะดวก สบาย สัมพันธ์ สุขภาพดี)

^{๗๑} พระครูโสภณธำรงกิตติ์ (กิตติศักดิ์ สุทฺธจิตฺโต), “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

สัญลักษณ์ และสร้างนิสัย) มาปรับใช้ ส่วนพระและมัคคุเทศก์ต้องมีทักษะภาษาที่สาม เช่น อังกฤษ จีน เป็นพื้นฐาน อีกทั้งการบริหารจัดการเงินจตุปัจจัยให้โปร่งใส ทั้งการได้มาและการกระจายลงในกิจกรรมที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสมเหตุสมผล

สรุปความได้ว่า การท่องเที่ยวจะพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อทั้งคนท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมและนักท่องเที่ยวได้นั้น จำเป็นต้องเริ่มต้นจาก “การมีส่วนร่วม” ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มทั้งผู้ที่อยู่ในชุมชนและผู้อื่นที่ได้รับจากการใช้มรดกทางวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนท้องถิ่นที่เป็นผู้อยู่อาศัยในชุมชนจำเป็นต้องมีบทบาทสูงสุดในการตัดสินใจว่าจะให้มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้นพัฒนาไปในทิศทางใด โดยผ่านกระบวนการของการวางแผนที่เป็นระบบ และกลยุทธ์การพัฒนาอื่นๆ ได้แก่ การกำหนดดัชนีระดับการพัฒนา การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว การกำหนดมาตรฐานสิ่งก่อสร้าง การพัฒนาคนท้องถิ่น และการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตารางที่ ๒.๑๕ สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

นักวิชาการ	ศึกษาวิจัยเรื่อง
ชานนท์ นัยนา, (๒๕๖๑).	การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบางกะเจ้า
ประเมษฐ์ พิษณุพันธ์เดชา, (๒๕๖๑).	การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของเกาะฮองกงที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทย
สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล, (๒๕๖๑).	การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
สุเทพ, สุดเอี่ยม และคณะ, (๒๕๖๑, หน้า ๖๗).	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
พระปลัดคำนวน อนงค์โณ (เรื่องรัตนอนามโย), (๒๕๖๑).	การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี
พระครูภาวนาวชิรคุณ (วัชรินทร์ วชิรธมโม), (๒๕๕๘).	รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
พระมหาจรูญ อภิธมมจิตโต (กิมชุนฮวด), (๒๕๖๑).	การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
พระครูโสภณธำรงกิตติ์ (กิตติศักดิ์ สุทธิจิตโต), (๒๕๖๑).	การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

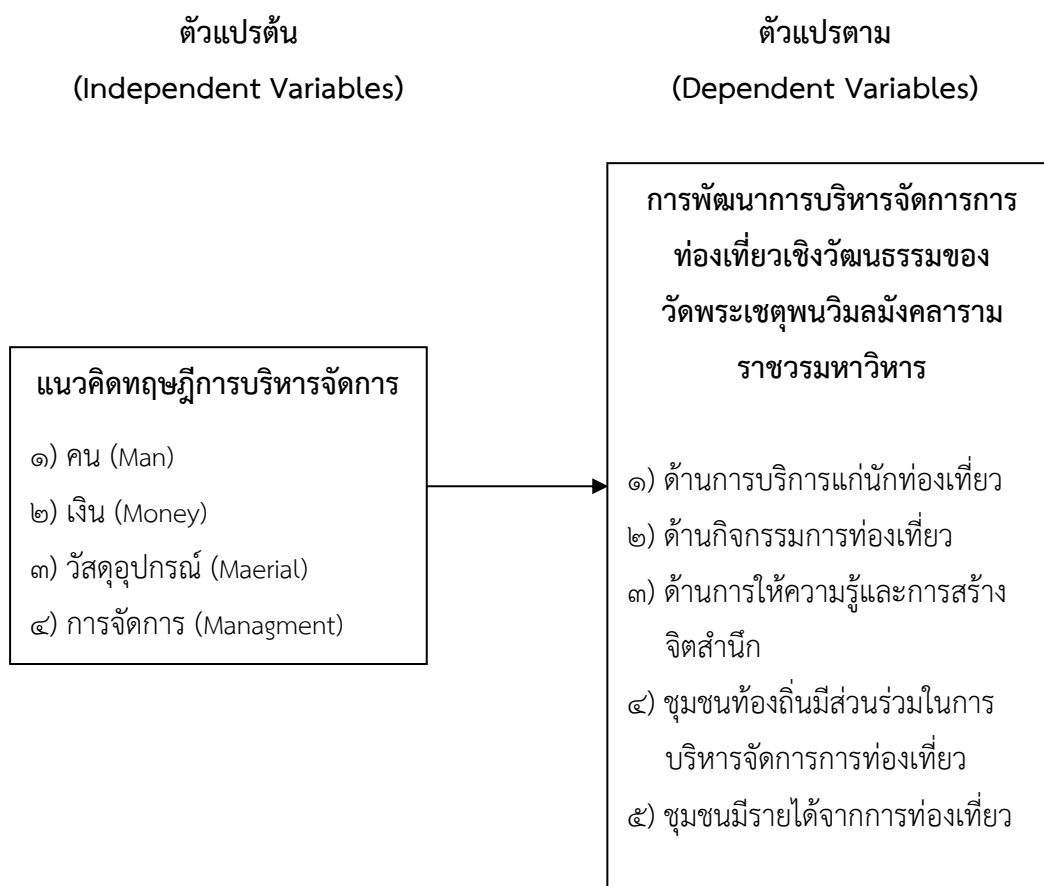
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและการกำหนดตัวแปรที่ศึกษา โดยผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแผนกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาชั้นสามัญ และปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ของ Peter F.Drucker (ปีเตอร์ เอฟ ดรักเกอร์) ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) คน (Man) ๒) เงิน (Money) ๓) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) ๔) การจัดการ (Management)^{๗๒}

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) การบริหารจัดการการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยใช้แนวคิดการจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ๒) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ๓) ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ๔) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ๕) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

^{๗๒} สุรพล สุยะพรหม และคณะ, **พื้นฐานทางการจัดการ**, (อยุธยา : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๗.

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ไว้ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดหัวข้อปัญหา วัตถุประสงค์ในการวิจัย และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย
๓. กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร จำนวน ๑๘๕ รูป^๑

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มาจากพระสงฆ์ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร จำนวน ๑๘๕ รูป ซึ่งประชากรมีจำนวนน้อยผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลทั้งหมด

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสังเคราะห์มาจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

ก. การสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

^๑ สำนักงานเลขาเจ้าอาวาส, บัญชีรายชื่อพระสงฆ์จำพรรษา, (กรุงเทพมหานคร : วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร , ๒๕๖๓). (อัดสำเนา).

ข. ลักษณะสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาปริญญาธรรม และวุฒิการศึกษาชั้นสามัญ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ รวม ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านคน (Man) มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๒. ด้านเงิน (Money) มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๓. ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๔. ด้านการจัดการ (Management) มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยว รวม ๕ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๒. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๓. ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๔. ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๕. ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๒ ดังนี้

^๒ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อ การบริหาร การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นคำถาม แบบปลายเปิด (Open Ended Question)

ค. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างไว้ไปดำเนินการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ Face validity (ความตรงเชิงพินิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมิน คุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยที่ปรีกษาสารนิพนธ์ ทั้ง ๒ ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบ เนื้อหา ขอบเขตของแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวน ภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเก็บข้อมูล

๒) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents validity) โดยการหาค่าดัชนีความ สอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence) ^๓ โดยผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่ น้อยกว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการ หาค่า IOC จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑. รศ. ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระเมธาวิณัยรส, รศ. ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๔. รศ. ดร.อำนาจ บัวศิริ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเชิงพุทธ

^๓ พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๒๒๔-๒๒๖.

๕. รศ. ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรของงานวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด ได้แก่ วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๔ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) ทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๓๘

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยที่วิเคราะห์ผลได้จากการทดลองใช้ (Try Out) ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๕) สร้างเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบการแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มประชากร คือ พระสงฆ์ จำนวน ๑๘๕ รูป และกลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์จำนวน ๑๘๕ รูป ซึ่งกลุ่มประชากรมีจำนวนน้อยผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลทั้งหมด โดยในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยผู้วิจัย ระหว่างวันที่ ๑ - ๗ กรกฎาคม รวมใช้ระยะเวลา ๑ สัปดาห์ ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่สามารถเก็บคืนได้ มีจำนวน ๑๘๕ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

^๔ Lee J. Cronbach, *Essentials of Psychological Testing*, 4th ed., (New York: Harper & Row, 1971), p. 67.

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมา ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้ว ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

๓) การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยใช้สถิติสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อบอกทิศทางและขนาดความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในการแปลความหมายดังนี้

ลักษณะของความสัมพันธ์ (r)

ข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากอย่างสมบูรณ์

- สัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวก
- สัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางลบ

ข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากอย่างไม่สมบูรณ์

- สัมพันธ์กันอย่างไม่สมบูรณ์ทางบวก
- สัมพันธ์กันอย่างไม่สมบูรณ์ทางลบ

ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์

- ค่าความสัมพันธ์จะเป็นศูนย์

โดยมีเกณฑ์การแปลค่า ดังนี้^๕

๐.๘๑ – ๑.๐๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันมาก
๐.๕๑ – ๐.๘๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
๐.๒๑ – ๐.๕๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันน้อยหรือต่ำ
๐.๐๑ – ๐.๒๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก
๐.๐๐	หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กัน

^๕ Bartz, A.E., *Basic Statistical Concepts*, 4th ed., (New Jersey: Prentice-Hall, 1999), p.

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis technic)

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธวัดพระเชตุพน จำนวน ๓ รูป คือ

๑) พระมหาสำเริง อภิสโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน หัวหน้าฝ่ายงานกลาง.

๒) พระมหาประเชิญ ปญฺญาวุโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี.

๓) พรครูวิริยธำรงค์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์.

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มพระเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธวัดพระเชตุพน จำนวน ๓ รูป

๔) พระมหาประจวบ ยุติโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายการเงินของวัด.

๕) พระมหานรินทร์ อภินฺโท, ป.ธ. ๗, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายกองอำนวยการ.

๖) พระครูไพโรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย.

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธวัดพระเชตุพน จำนวน ๒ คน คือ

๗) ดร.พัชรี ลิธิฐฎา, ข้าราชการบำนาญ.

๘) นายทรงวิทย์ อาจจินดา.

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๓ รูป คือ

๙) พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท, ผศ. ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

๑๐) พระมหานิกร ฐานุตโตโร, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

๑๑) พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ. ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ ๒ เป็นข้อความจำนวน ๙ ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า IOC ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๕ รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ทฤษฎี ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านพระพุทธศาสนาหรือด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ได้แก่

๑. รศ. ดร.สุรินทร์ นิยมามกุล	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระเมธาวิญญู, รศ. ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๔. รศ. ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. รศ. ดร.อำนาจ บัวศิริ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเชิงพุทธ

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๘ ถึง ๑.๐ และมีการใช้ภาษาไม่เหมาะสมในบางข้อ จึงต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ **ระยะที่หนึ่ง** เป็นขั้นตอนการเตรียมการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) ทำการนัดหมายวันเวลาที่จะไปขอสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๒) ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- ๓) ส่งหนังสือแนะนำและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้าอย่างน้อย ๗ วัน
- ๔) เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและ

อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

ระยะที่สอง เป็นขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) แนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสร้างความคุ้นเคย
- ๒) แจ้งวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ และอธิบายลำดับขั้นตอนในการสัมภาษณ์
- ๓) ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป ในขณะที่ทำ

การสัมภาษณ์ เพื่อใช้อ้างอิงในการสรุปผลการวิจัย

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” นั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๕ รูป เพื่อหาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ว่าอยู่ในระดับใด และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นพระสังฆาธิการและผู้ส่งคุณวุฒิ จำนวน ๑๑ รูปหรือคน เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ผลการวิจัยมีดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๔.๓ ผลการศึกษาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๔.๕ แนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก)

๔.๖ องค์ความรู้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
P	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
XX	แทน	การบริหารจัดการ
X๑	แทน	ด้านบุคลากร (Man)
X๒	แทน	ด้านงบประมาณ (Money)
X๓	แทน	ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials)
X๔	แทน	ด้านการบริหารจัดการ (Management)
YY	แทน	การจัดการด้านการท่องเที่ยว
Y๑	แทน	ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว
Y๒	แทน	ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
Y๓	แทน	ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก
Y๔	แทน	ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการการท่องเที่ยว
Y๕	แทน	ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาสามารถรายงานผลการศึกษาข้อมูล ด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย จำนวนค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังนี้

๔.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒินักธรรม วุฒิเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๑๘๕)		
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
๒๐-๓๐ ปี	๔๕	๒๔.๓๒
๓๑-๔๐ ปี	๔๗	๒๕.๔๑
๔๑-๕๐ ปี	๕๙	๓๑.๘๙
๕๑ ปีขึ้นไป	๓๔	๑๘.๓๘
รวม	๑๘๕	๑๐๐.๐๐
พรรษา		
๑-๕ พรรษา	๕๑	๒๗.๕๗
๖-๑๐ พรรษา	๖๗	๓๖.๒๒
๑๑-๒๐ พรรษา	๔๑	๒๒.๑๖
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๒๖	๑๔.๐๕
รวม	๑๘๕	๑๐๐.๐๐
วุฒิการศึกษานักธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๑๔	๗.๕๗
นักธรรมชั้นโท	๑๖	๘.๖๕
นักธรรมชั้นเอก	๑๕๐	๘๑.๐๘
ไม่มีวุฒินักธรรม	๕	๒.๗๐
รวม	๑๘๕	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

(n=๑๘๕)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาปริญญาธรรม		
ประโยค ๑ - ๒	๕๘	๓๑.๓๕
ป.ธ.๓ - ป.ธ.๖	๕๓	๒๘.๖๕
ป.ธ.๗ - ป.ธ.๙	๓๑	๑๖.๗๖
ไม่มีวุฒิปริญญาธรรม	๔๓	๒๓.๒๔
รวม	๑๘๕	๑๐๐.๐๐
วุฒิการศึกษาสามัญ		
ประถม	๓๔	๑๘.๓๘
มัธยม	๙๑	๔๙.๑๙
ปริญญาตรี	๔๙	๒๖.๔๙
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๑	๕.๙๕
รวม	๑๘๕	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม รายละเอียดดังนี้

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปีมีจำนวน ๕๙ คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘๙ รองลงมา มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีจำนวน ๔๗ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔๑ และมีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีจำนวน ๔๕ คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๓๒ ท้ายสุดมีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๓๔ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๓๘ ตามลำดับ

พรรษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพรรษาระหว่าง ๖-๑๐ พรรษา มีจำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒๒ รองลงมา มีพรรษาระหว่าง ๑-๕ พรรษา มีจำนวน ๕๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕๗ และมีพรรษาระหว่าง ๑๑-๒๐ พรรษา มีจำนวน ๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๖ สุดท้าย มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป มีจำนวน ๒๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐๕ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษานักธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒินักธรรมชั้นเอก มีจำนวน ๑๕๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐๘ รองลงมา มีวุฒินักธรรมชั้นโท มีจำนวน ๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๖๕ และมีวุฒินักธรรมชั้นตรี มีจำนวน ๑๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๕๗ สุดท้ายไม่มีวุฒินักธรรม มีจำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๗๐ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิเปรียญธรรม ประโยค ๑-๒ มีจำนวน ๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓๕ รองลงมามีวุฒิเปรียญธรรมประโยค ๓ - ๖ มีจำนวน ๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๖๕ และ มีวุฒิเปรียญธรรมประโยค ๗ - ๙ มีจำนวน ๓๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๖ สุดท้ายไม่มีวุฒิเปรียญธรรม มีจำนวน ๔๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒๔ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิระดับชั้นมัธยมศึกษา มีจำนวน ๙๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๑๙ มีวุฒิระดับชั้นปริญญาตรี มีจำนวน ๔๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔๙ มีวุฒิระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวน ๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๓๘ และสุดท้ายมีวุฒิสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวน ๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๙๕ ตามลำดับ

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยภาพรวมทั้ง ๒ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการ และ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว โดยนำเสนอข้อมูลระดับความคิดเห็นด้วยค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยภาพรวม

(n=๑๘๕)

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการบริหารจัดการ	๔.๕๙	๐.๓๖๙	มากที่สุด
ด้านการจัดการการท่องเที่ยว	๔.๖๐	๐.๓๒๕	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๖๐	๐.๓๒๐	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสงฆ์ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๐$, S.D.=๐.๓๒๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง ๒ ด้าน คือ

๑) ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๖๐$, S.D.=๐.๓๒๕)

๒) ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}=๔.๕๙$, S.D.=๐.๓๖๙) ตามลำดับ

๔.๒.๑ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านบุคลากร (Man) ๒) ด้านงบประมาณ (Money) ๓) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) ๔) ด้านการบริหารจัดการ (Management) โดยนำเสนอข้อมูลระดับความคิดเห็นด้วยค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๓ - ๔.๗ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการ โดยภาพรวม

(n=๑๘๕)

การบริหารจัดการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) บุคลากร (Man)	๔.๖๖	๐.๔๐๙	มากที่สุด
๒) งบประมาณ (Money)	๔.๕๖	๐.๔๕๔	มากที่สุด
๓) วัสดุอุปกรณ์ (Materials)	๔.๕๗	๐.๔๗๔	มากที่สุด
๔) การบริหารจัดการ (Management)	๔.๕๗	๐.๔๗๔	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๕๙	๐.๓๖๙	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๕๙$, S.D.=๐.๓๖๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้ คือ

- ๑) บุคลากร (Man) ($\bar{X}=๔.๖๖$, S.D.=๐.๔๐๙),
- ๒) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) ($\bar{X}=๔.๕๗$, S.D.=๐.๔๗๔),
- ๓) การบริหารจัดการ (Management) ($\bar{X}=๔.๕๗$, S.D.=๐.๔๗๔)
- ๔) งบประมาณ (Money) ($\bar{X}=๔.๕๖$, S.D.=๐.๔๕๔) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร

(n=๑๘๕)

ด้านบุคลากร	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) วัดพระเชตุพน มีจำนวนบุคลากรเพียงพอต่อการให้บริการท่องเที่ยว	๔.๗๐	๐.๔๙๕	มากที่สุด
๒) วัดพระเชตุพน มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	๔.๖๘	๐.๕๑๒	มากที่สุด
๓) วัดพระเชตุพน จัดบุคลากรอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมวัดฯ	๔.๖๓	๐.๕๕๗	มากที่สุด
๔) วัดพระเชตุพน มีบุคลากรบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	๔.๖๔	๐.๕๗๕	มากที่สุด
๕) วัดพระเชตุพน มีการฝึกอบรมให้ความรู้บุคลากรในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	๔.๖๗	๐.๕๓๖	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๔.๖๖	๐.๔๐๙	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบุคลากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66, S.D.=0.409$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ดังนี้ คือ

๑) วัดพระเชตุพน มีจำนวนบุคลากรเพียงพอต่อการให้บริการท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.70, S.D.=0.495$),

๒) วัดพระเชตุพน มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.68, S.D.=0.512$),

๓) วัดพระเชตุพน มีการฝึกอบรมให้ความรู้บุคลากรในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.63, S.D.=0.557$),

๔) วัดพระเชตุพน มีบุคลากรบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ($\bar{X}=4.64, S.D.=0.575$),

๕) วัดพระเชตุพน จัดบุคลากรอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมวัด ($\bar{X}=4.67, S.D.=0.536$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ

(n=๑๘๕)

ด้านงบประมาณ	ระดับความเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) วัดพระเชตุพน มีการจัดสรรงบประมาณให้กับบุคลากร	๔.๕๔	๐.๕๘๑	มากที่สุด
๒) วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณบำรุงรักษาสถานที่เป็นอย่างดี	๔.๕๗	๐.๕๖๘	มากที่สุด
๓) วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว	๔.๕๗	๐.๕๔๘	มากที่สุด
๔) วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากรในด้านการบริการ	๔.๕๘	๐.๕๕๗	มากที่สุด
๕) วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการวัดเป็นอย่างดี	๔.๕๕	๐.๕๗๐	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๔.๕๖	๐.๔๕๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านงบประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๕๖, S.D.=๐.๔๕๔$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ดังนี้ คือ

๑) วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากรในด้านการบริการ ($\bar{X}=๔.๕๘, S.D.=๐.๕๕๗$),

๒) วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณบำรุงรักษาสถานที่เป็นเป็นอย่างดี ($\bar{X}=๔.๕๗, S.D.=๐.๕๖๘$),

๓) วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๕๗, S.D.=๐.๕๔๘$),

๔) วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการวัดเป็นอย่างดี ($\bar{X}=๔.๕๕, S.D.=๐.๕๗๐$),

๕) วัดพระเชตุพน มีการจัดสรรงบประมาณให้กับบุคลากร ($\bar{X}=๔.๕๔, S.D.=๐.๕๘๑$)
ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการ ด้านวัสดุอุปกรณ์

(n=๑๘๕)

ด้านวัสดุอุปกรณ์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) วัดพระเชตุพน มีป้ายแสดงตามจุดต่าง ๆ อย่างชัดเจน	๔.๕๗	๐.๕๗๘	มากที่สุด
๒) วัดพระเชตุพน มีการจัดสถานที่ไว้อย่างเหมาะสม	๔.๕๗	๐.๕๗๗	มากที่สุด
๓) วัดพระเชตุพน มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว	๔.๕๖	๐.๕๖๙	มากที่สุด
๔) วัดพระเชตุพน จัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการซ่อมบำรุงสถานที่ตลอดเวลา	๔.๕๖	๐.๕๗๙	มากที่สุด
๕) วัดพระเชตุพน มีการจัดทำแผ่นพับแจกนักท่องเที่ยว	๔.๕๙	๐.๕๔๕	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๕๗	๐.๔๗๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.57, S.D.=0.474$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ดังนี้ คือ

- ๑) วัดพระเชตุพน มีการจัดทำแผ่นพับแจกนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.59, S.D.=0.545$),
- ๒) วัดพระเชตุพน มีป้ายแสดงตามจุดต่าง ๆ อย่างชัดเจน ($\bar{X}=4.57, S.D.=0.578$),
- ๓) วัดพระเชตุพน มีการจัดสถานที่ไว้อย่างเหมาะสม ($\bar{X}=4.57, S.D.=0.577$),
- ๔) วัดพระเชตุพน มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.56, S.D.=0.569$),
- ๕) วัดพระเชตุพน จัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการซ่อมบำรุงสถานที่ตลอดเวลา ($\bar{X}=4.56, S.D.=0.579$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการวัด

(n=๑๘๕)

ด้านการบริหารจัดการวัด	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) วัดพระเชตุพนมีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	๔.๕๔	๐.๕๔๒	มากที่สุด
๒) วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	๔.๕๔	๐.๕๘๐	มากที่สุด
๓) วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการฝึกอบรมบุคลากรด้านการบริการท่องเที่ยว	๔.๕๒	๐.๕๖๒	มากที่สุด
๔) วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการบำรุงรักษาสถานที่ให้ดูสวยงาม	๔.๕๕	๐.๕๘๙	มากที่สุด
๕) วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการบุคลากรตามจุดต่างๆ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว	๔.๖๑	๐.๕๓๑	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๕๗	๐.๔๗๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๕๗$, S.D.=๐.๔๗๔) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ดังนี้คือ

๑) วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการบุคลากรตามจุดต่าง ๆ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๖๑$, S.D.=๐.๕๓๑),

๒) วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการบำรุงรักษาสถานที่ให้ดูสวยงาม ($\bar{X}=๔.๕๕$, S.D.=๐.๕๘๙),

๓) วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ($\bar{X}=๔.๕๔$, S.D.=๐.๕๔๒),

๔) วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ($\bar{X}=๔.๕๔$, S.D.=๐.๕๘๐),

๕) วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการฝึกอบรมบุคลากรด้านการบริการท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๕๒$, S.D.=๐.๕๖๒) ตามลำดับ

๔.๒.๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ๒) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ๓) ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ๔) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ๕) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยนำเสนอข้อมูลระดับความคิดเห็นด้วยค่าเฉลี่ย ($\text{Mean} = \bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\text{Standard Deviation} = \text{S.D.}$) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๘ - ๔.๑๒ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม

(n=๑๘๕)

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว	๔.๖๓	๐.๓๙๓	มากที่สุด
๒) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	๔.๕๕	๐.๔๕๑	มากที่สุด
๓) ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	๔.๖๐	๐.๔๒๒	มากที่สุด
๔) ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	๔.๖๐	๐.๔๓๒	มากที่สุด
๕) ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	๔.๖๒	๐.๓๙๐	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๖๐	๐.๓๒๕	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการจัดการการท่องเที่ยว โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๐$, $\text{S.D.}=๐.๓๒๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ดังนี้ คือ

- ๑) ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๖๓$, $\text{S.D.}=๐.๓๙๓$),
- ๒) ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ($\bar{X}=๔.๖๐$, $\text{S.D.}=๐.๔๒๒$),
- ๓) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๖๐$, $\text{S.D.}=๐.๔๓๒$),
- ๔) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๖๒$, $\text{S.D.}=๐.๓๙๐$), และ ๕) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๕๕$, $\text{S.D.}=๐.๔๕๑$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ด้านการบริการท่องเที่ยว

(n=๑๘๕)

ด้านการบริการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) วัดพระเชตุพน มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อ การให้บริการท่องเที่ยว	๔.๖๒	๐.๕๒๐	มากที่สุด
๒) วัดพระเชตุพน มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความ ปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	๔.๖๒	๐.๕๐๘	มากที่สุด
๓) วัดพระเชตุพน มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและ สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับ สภาพพื้นที่	๔.๖๑	๐.๕๓๑	มากที่สุด
๔) วัดพระเชตุพน มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ พอเพียงและถูกสุขลักษณะ	๔.๖๔	๐.๕๐๒	มากที่สุด
๕) วัดพระเชตุพน มีการจัดการด้านที่พักสำหรับ นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้ วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัด พลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	๔.๖๖	๐.๕๒๙	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๖๓	๐.๓๙๓	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบริหารจัดการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.63, S.D.=0.393$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ดังนี้คือ

๑) วัดพระเชตุพน มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน ($\bar{X}=4.66, S.D.=0.529$),

๒) วัดพระเชตุพน มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ ($\bar{X}=4.64, S.D.=0.502$),

๓) วัดพระเชตุพน มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการท่องเที่ยว
($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.520),

๔) วัดพระเชตุพน มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สิน
ของนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.508),

๕) วัดพระเชตุพน มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่
($\bar{X}=4.61$, S.D.=0.531) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

(n=๑๘๕)

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) วัดพระเชตุพน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่มีผลกระทบต่อน้ำที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์	๔.๕๑	๐.๕๖๓	มากที่สุด
๒) วัดพระเชตุพน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	๔.๕๔	๐.๕๗๑	มากที่สุด
๓) วัดพระเชตุพน มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม	๔.๕๒	๐.๕๙๑	มากที่สุด
๔) วัดพระเชตุพน มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	๔.๖๒	๐.๕๔๙	มากที่สุด
๕) วัดพระเชตุพน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	๔.๕๘	๐.๕๗๖	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๕๕	๐.๕๕๑	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.55, S.D.=0.551$) เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ดังนี้ คือ

๑) วัดพระเชตุพน มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น ($\bar{X}=๔.๖๒$, S.D.=๐.๕๔๙),

๒) วัดพระเชตุพน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ ($\bar{X}=๔.๕๘$, S.D.=๐.๕๗๖),

๓) วัดพระเชตุพน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ ($\bar{X}=๔.๕๔$, S.D.=๐.๕๗๑),

๔) วัดพระเชตุพน มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม ($\bar{X}=๔.๕๒$, S.D.=๐.๕๙๑),

๕) วัดพระเชตุพน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ($\bar{X}=๔.๕๑$, S.D.=๐.๕๖๓) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก

(n=๑๘๕)

ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) วัดพระเชตุพน มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	๔.๕๖	๐.๕๓๐	มากที่สุด
๒) วัดพระเชตุพน มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ	๔.๖๓	๐.๕๐๕	มากที่สุด
๓) วัดพระเชตุพน มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว	๔.๖๒	๐.๕๓๐	มากที่สุด
๔) วัดพระเชตุพน มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม	๔.๖๒	๐.๕๕๐	มากที่สุด
๕) วัดพระเชตุพน มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	๔.๕๘	๐.๕๔๖	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๖๐	๐.๔๒๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๐, S.D.=๐.๔๒๒$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ดังนี้ คือ

๑) วัดพระเชตุพน มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ ($\bar{X}=๔.๖๓, S.D.=๐.๕๐๕$),

๒) วัดพระเชตุพน มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๖๒, S.D.=๐.๕๓๐$),

๓) วัดพระเชตุพน มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม ($\bar{X}=๔.๖๒, S.D.=๐.๕๕๐$),

๔) วัดพระเชตุพน มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ($\bar{X}=๔.๕๘, S.D.=๐.๕๔๖$)

๕) วัดพระเชตุพน มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจน และมีเจ้าหน้าที่ประจำ ($\bar{X}=๔.๕๖, S.D.=๐.๕๓๐$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

(n=๑๘๕)

ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) วัดพระเชตุพน มีชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่าง ๆ	๔.๕๔	๐.๕๙๙	มากที่สุด
๒) วัดพระเชตุพน มีชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน	๔.๕๙	๐.๕๕๕	มากที่สุด
๓) วัดพระเชตุพน มีชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	๔.๖๑	๐.๕๖๑	มากที่สุด
๔) วัดพระเชตุพน มีชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	๔.๖๓	๐.๕๕๘	มากที่สุด
๕) วัดพระเชตุพน มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์	๔.๖๓	๐.๕๒๗	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๖๐	๐.๔๓๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๐$, S.D.=๐.๔๓๒) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ดังนี้ คือ

๑) วัดพระเชตุพน มีชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่าง ๆ ($\bar{X}=๔.๕๔$, S.D.=๐.๕๙๙),

๒) วัดพระเชตุพน มีชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน ($\bar{X}=๔.๕๙$, S.D.=๐.๕๕๕),

๓) วัดพระเชตุพน มีชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๖๑$, S.D.=๐.๕๖๑),

๔) วัดพระเชตุพน มีชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=๔.๖๓$, S.D.=๐.๕๕๘), และ

๕) วัดพระเชตุพน มีการก่อกำหนดองค์หรือโครงการอนุรักษ์ ($\bar{X}=๔.๖๓, S.D.=๐.๕๒๗$)

ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๓ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

(n=๑๘๕)

ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	๔.๖๔	๐.๕๓๕	มากที่สุด
๒) ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	๔.๖๑	๐.๕๓๓	มากที่สุด
๓) ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	๔.๖๑	๐.๕๑๒	มากที่สุด
๔) ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	๔.๖๓	๐.๕๒๗	มากที่สุด
๕) ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง	๔.๖๓	๐.๕๐๕	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๖๒	๐.๓๙๐	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.390) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ดังนี้ คือ

๑) ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.64$, S.D.=0.535),

๒) ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.61$, S.D.=0.533),

๓) ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง ($\bar{X}=4.61$, S.D.=0.512),

๔) ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์ ($\bar{X}=4.63$, S.D.=0.527),

๕) ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง ($\bar{X}=4.63$, S.D.=0.505) ตามลำดับ

๔.๓ ผลการศึกษาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

จากการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านบุคลากร (Man) ๒) ด้านงบประมาณ (Money) ๓) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) และ ๔) ด้านการบริหารจัดการ (Management) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ๒) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ๓) ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ๔) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการการท่องเที่ยว ๕) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (r) ผลการทดสอบสมมติฐานดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๔ ผลการศึกษาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

($n = ๑๘๕$)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (p)					
	Y๑	Y๒	Y๓	Y๔	Y๕	YY
X๑	๐.๔๔๐**	๐.๓๐๖**	๐.๓๕๕**	๐.๒๙๐**	๐.๒๗๘**	๐.๔๒๘**
X๒	๐.๕๒๓**	๐.๕๒๗**	๐.๔๕๖**	๐.๔๒๕**	๐.๓๗๐**	๐.๕๙๔**
X๓	๐.๖๒๐**	๐.๔๓๓**	๐.๕๓๑**	๐.๔๕๑**	๐.๔๒๕**	๐.๖๓๑**
X๔	๐.๖๒๐**	๐.๔๓๓**	๐.๕๓๑**	๐.๔๕๑**	๐.๔๒๕**	๐.๖๓๑**
XX	๐.๖๘๐**	๐.๕๒๔**	๐.๕๗๙**	๐.๕๐๐**	๐.๔๖๓**	๐.๗๐๕**

** ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๒ tailed)

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร พบว่าด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับสูงมาก ($r=๗๐.๕$ **) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

๕. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการ (Management) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการ (Management) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($r=0.631^{**}$)

ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการ (Management) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับสูง ($r=0.620^{**}$)

ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการ (Management) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($r=0.433^{**}$)

ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการ (Management) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก อยู่ในระดับปานกลาง ($r=0.431^{**}$)

ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการ (Management) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($r=0.451^{**}$)

ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการ (Management) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($r=0.425^{**}$)

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความ				ระดับ	ผลการทดสอบ	
		สัมพันธ์		เชิง	ยอมรับ		สมมติฐาน	
		มี	ไม่มี				ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวม (XX) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยภาพรวม (YY)	✓	-	บวก	สูง	✓	-	
๒	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวม (XX) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว (Y๑)	✓	-	บวก	สูง	✓	-	
๓	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวม (XX) ด้านการบริหารจัดการโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Y๒)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-	
๔	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวม (XX) ด้านการบริหารจัดการโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก (Y๓)	✓	-	บวก	สูง	✓	-	

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (ต่อ)

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความ		เชิง	ระดับ	ผลการทดสอบ	
		สัมพันธ์				สมมติฐาน	
		มี	ไม่มี			ยอมรับ	ปฏิเสธ
๕	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการโดยภาพรวม (XX) ด้านการจัดการจัดการโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการการท่องเที่ยว (Y๔)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๖	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการโดยภาพรวม (XX) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว (Y๕)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๗	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร (Man) (X๑) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยภาพรวม (YY)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๘	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร (Man) (X๑) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว (Y๑)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (ต่อ)

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความสัมพันธ์		เชิง	ระดับ	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		มี	ไม่มี			ยอมรับ	ปฏิเสธ
๙	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร (Man) (X๑) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Y๒)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๑๐	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร (Man) (X๑) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก (Y๓)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๑๑	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร (Man) (X๑) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (Y๔)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๑๒	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร (Man) (X๑) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว (Y๕)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (ต่อ)

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความสัมพันธ์		เชิง	ระดับ	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		มี	ไม่มี			ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑๓	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ (Money) (X๒) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม (YY)	✓	-	บวก	สูง	✓	-
๑๔	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ (Money) (X๒) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว (Y๑)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๑๕	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ (Money) (X๒) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Y๒)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๑๖	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ (Money) (X๒) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก (Y๓)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (ต่อ)

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความสัมพันธ์		เชิง	ระดับ	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		มี	ไม่มี			ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑๗	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านงบประมาณ (Money) (X๒) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (Y๔)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๑๘	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านงบประมาณ (Money) (X๒) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว (Y๕)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๑๙	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) (X๓) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยภาพรวม (YY)	✓	-	บวก	สูง	✓	-
๒๐	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) (X๓) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว (Y๑)	✓	-	บวก	สูง	✓	-

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (ต่อ)

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความสัมพันธ์		เชิง	ระดับ	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		มี	ไม่มี			ยอมรับ	ปฏิเสธ
๒๑	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) (X๓) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Y๒)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๒๒	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) (X๓) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก (Y๓)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๒๓	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) (X๓) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (Y๔)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๒๔	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) (X๓) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว (Y๕)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
ราชวรมหาวิหาร (ต่อ)

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความสัมพันธ์		เชิง	ระดับ	ผลการทดสอบ	
		มี	ไม่มี			สมมติฐาน ยอมรับ	ปฏิเสธ
๒๕	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้าน การบริหารจัดการ (Management) (X๔) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม (YY)	✓	-	บวก	สูง	✓	-
๒๖	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้าน การบริหารจัดการ (Management) (X๔) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว (Y๑)	✓	-	บวก	สูง	✓	-
๒๗	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้าน การบริหารจัดการ (Management) (X๔) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Y๒)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๒๘	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการ ด้าน การบริหารจัดการ (Management) (X๔) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการให้ความรู้และการสร้าง จิตสำนึก (Y๓)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (ต่อ)

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความสัมพันธ์		เชิง	ระดับ	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		มี	ไม่มี			ยอมรับ	ปฏิเสธ
๒๙	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านการบริหารจัดการ (Management) (X๔) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (Y๔)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๓๐	ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการด้านการบริหารจัดการ (Management) (X๔) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว (Y๕)	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร รายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑๖ - ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบุคลากร (Man)

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
บุคลากรในการจัดการบริหารวัดยังไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว	ควรเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอในการบริการท่องเที่ยว	๓
บุคลากรส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดให้ข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษได้	ควรจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวให้กับบุคลากร	๓

จากตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบุคลากร (Man) พบว่า บุคลากรในการจัดการบริหารวัดยังไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว มีจำนวน ๓ คน บุคลากรส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดให้ข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษได้ มีจำนวน ๓ คน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบุคลากร (Man) พบว่า ควรเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอในการบริการท่องเที่ยว มีจำนวน ๓ คน ควรจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวให้กับบุคลากร มีจำนวน ๓ คน

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านงบประมาณ (Money)

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ขาดปัจจัยในการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ป้ายชนิดต่าง ๆ	ควรจัดสรรปัจจัยเพิ่มเติมให้เพียงพอในการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์	๒

จากตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านงบประมาณ (Money) พบว่า ขาดปัจจัยในการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ป้ายชนิดต่าง ๆ มีจำนวน ๒ คน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านงบประมาณ (Money) พบว่า ควรจัดสรรปัจจัยเพิ่มเติมให้เพียงพอในการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ มีจำนวน ๒ คน

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials)

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ยังขาดการจัดสรรป้ายแสดงต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว	ควรจัดหาป้ายแสดงต่าง ๆ ให้เพียงพอกับสถานที่เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว	๒
อุปกรณ์ห้องน้ำชำระไม่มีการเปลี่ยนให้ใช้ได้ดีเท่าที่ควร	ควรตรวจสอบอุปกรณ์ห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอเมื่อชำระต้องเปลี่ยนทันที	๓

จากตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) พบว่า อุปกรณ์ห้องน้ำชำระไม่มีการเปลี่ยนให้ใช้ได้ดีเท่าที่ควร มีจำนวน ๓ คน ยังขาดการจัดสรรป้ายแสดงต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอความต้องการของนักท่องเที่ยว มีจำนวน ๒ คน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) พบว่า ควรตรวจสอบอุปกรณ์ห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอเมื่อชำระต้องเปลี่ยนทันที มีจำนวน ๓ คน ควรจัดหาป้ายแสดงต่าง ๆ ให้เพียงพอกับสถานที่เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว มีจำนวน ๒ คน

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการ (Management)

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
การบริหารจัดการยังไม่มีประสิทธิภาพดีเท่าที่ควร	ควรมีการแบ่งการบริหารออกเป็นฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อสะดวกในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	๓

จากตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่า การบริหารจัดการยังไม่มีประสิทธิภาพดีเท่าที่ควร มีจำนวน ๓ คน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่า ควรมีการแบ่งการบริหารออกเป็นฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อสะดวกในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีจำนวน ๓ คน

ตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริการแก่นักท่องเที่ยวเท่าที่ควร	ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น	๒

จากตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว พบว่าเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริการแก่นักท่องเที่ยวเท่าที่ควร มีจำนวน ๒ คน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว พบว่า ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีจำนวน ๒ คน

ตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
กิจกรรมที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ	ควรมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	๔
นักท่องเที่ยวต้องการกิจกรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม	ควรเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความสนใจ	๓

จากตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ มีจำนวน ๔ คน นักท่องเที่ยวต้องการกิจกรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีจำนวน ๓ คน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีจำนวน ๔ คน ควรเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความสนใจ มีจำนวน ๓ คน

ตารางที่ ๔.๒๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
นักท่องเที่ยวยังมีการลักลอบขีดเขียนฝาผนังก่อให้เกิดความเสียหาย	ควรให้ความรู้ความเข้าใจในการรักษาโบราณวัตถุและศิลปวัฒนธรรม	๓
นักท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจด้านศิลปวัฒนธรรม	ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว	๒

จากตารางที่ ๔.๒๒ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก พบว่า นักท่องเที่ยวยังมีการลักลอบขีดเขียนฝาผนังก่อให้เกิดความเสียหาย มีจำนวน ๓ คน นักท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจด้านศิลปวัฒนธรรม มีจำนวน ๒ คน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก พบว่า ควรให้ความรู้ความเข้าใจในการรักษาโบราณวัตถุและศิลปวัฒนธรรม มีจำนวน ๓ คน ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว มีจำนวน ๒ คน

ตารางที่ ๔.๒๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ไม่มีการเชิญผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยว	ควรเชิญผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยว	๓
ชุมชนยังไม่มีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	ควรพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	๒

จากตารางที่ ๔.๒๓ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พบว่า ไม่มีการเชิญผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยว มีจำนวน ๓ คน ชุมชนยังไม่มีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีจำนวน ๒ คน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พบว่า ควรเชิญผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยว มีจำนวน ๓ คน ควรพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีจำนวน ๒ คน

ตารางที่ ๔.๒๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
นักท่องเที่ยวมีการซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าที่คาดหวังไว้	ควรจัดหาสินค้าและบริการที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว	๒

จากตารางที่ ๔.๒๔ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวมีการซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าที่คาดหวังไว้ มีจำนวน ๒ คน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว พบว่า ควรจัดหาสินค้าและบริการที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว มีจำนวน ๒ คน

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ การบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) สามารถสรุปผลโดยจำแนกตาม รายด้านของการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

๔.๕.๑ ด้านการจัดการด้านบุคลากรของวัดพระเชตุพน(Man)

ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้เข้าร่วมอบรม ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เช่น ร่วมประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวัดต่าง ๆ จัดสรรงบประมาณให้จัดทำโครงการที่ดีมี ประโยชน์ และสร้างเครือข่ายให้มีคุณภาพ^๑

ภาระหน้าที่สำคัญของนักบริหารอันประกอบไปด้วยหน้าที่ ๗ ประการ ได้แก่ ๑) การวางแผน ตลอดจนการจัดวางโครงสร้างของการทำงาน ๒) การจัดองค์กร ตั้งแต่การกำหนด โครงสร้าง ตลอดจนการแบ่งงานทำอย่างเป็นระบบ ๓) การจัดการเกี่ยวกับบุคลากรในองค์กร ตั้งแต่ การจัดอัตราค่าจ้าง ๔) การอำนวยการ ตั้งแต่หน้าที่ในการตัดสินใจ วินิจฉัย สั่งการ ออกคำสั่ง ตลอดจน ภาวะการเป็นผู้นำ ๕) การประสานงานตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ให้การทำงานบรรลุเป้าหมายด้วยดี ๖) การรายงานการปฏิบัติงานตั้งแต่งานส่วนบุคคลไปจนถึงองค์กร เพื่อให้รู้ถึงการทำงานของฝ่าย ต่าง ๆ ๗) การบริหารงบประมาณ ตั้งแต่การประเมินงบประมาณ การจัดทำบัญชี การตรวจสอบ ด้านการเงิน ไปจนถึงการนำงบประมาณมาใช้อย่างคุ้มค่าที่สุด^๒

ทรัพยากรบุคคลต้องการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ หน้าที่สำคัญหนึ่งของฝ่ายทรัพยากรบุคคล และเป็นภารกิจสำคัญของการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลก็คือการอบรมพัฒนาบุคลากรให้มี ศักยภาพเพิ่มสูงขึ้น ทั้งในด้านทักษะ, องค์ความรู้, หรือแม้กระทั่งทักษะใหญ่ ๆ^๓

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ มีกระบวนการเป็น ๓ ระยะดังนี้ ๑) ระยะการคัดเลือกหรือ ได้มาซึ่งทรัพยากรมนุษย์ ๒) ระยะการควบคุมดูแลและรักษาทรัพยากรมนุษย์ ระหว่างปฏิบัติงานใน

^๑ สัมภาษณ์ พระมหาสำเริง อาภสโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน หัวหน้าฝ่ายงานกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๒ สัมภาษณ์ พระมหาประเชิญ ปญญาโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

องค์กร ๓) ระยะสุดท้าย คือการพ้นจากงาน การจัดสวัสดิการตอบแทนหลังเกษียณหรือการพ้นจากงานในกรณีอื่น ๆ เช่นการเลิกจ้าง^๔

การจัดการบุคลากรอยู่ในขั้นที่ดีมาก มีการจัดบุคลากรที่เพียงพอกับการให้ความรู้ของแต่ละจุดการเข้าชมสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด^๕

ในการบริหารวัดมีการจัดการด้านบุคลากรโดยแบ่งออกเป็นฝ่ายและแผนกอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาบุคลากรแต่ก็ยังไม่ทั่วถึง ทำให้บุคลากรบางคนขาดประสิทธิภาพ พบปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรในด้านการบริการท่องเที่ยว อาทิ บุคลากรของวัดพระเชตุพนบางคนไม่รักองค์กร ไม่รักงานที่ทำ มุ่งทำงานไปวัน ๆ อย่างไม่เต็มกำลังพอให้หมดเวลา ไม่มีจิตให้บริการท่องเที่ยว บุคลากรบางคนขาดจิตสำนึกในการเอื้อเฟื้อและให้บริการ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านบุคลากรเกี่ยวกับวิทยากร ไม่เพียงพอ ขาดความสืบทอดของพระวิทยากรที่จะทำหน้าที่นำชม เป็นต้น^๖ ควรจัดให้มีการประชุมอยู่สม่ำเสมอ เพื่อการนำเสนองานในแต่ละวัน ว่าจะมีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนใด เพื่อพัฒนาให้วัดมีประสิทธิภาพสูงขึ้นมากกว่าเดิม^๗

ในการบริหารองค์กร มนุษย์นับเป็นทรัพยากรสำคัญที่จำเป็นและต้องใช้ทรัพยากรมนุษย์จำนวนมากในหลากหลายหน้าที่ เพราะทรัพยากรมนุษย์จะเป็นผู้สร้างสรรค์งานบริการและเป็นผู้ให้บริการด้านสุขภาพ ที่เน้นคุณภาพ มาตรฐาน ความปลอดภัย และคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งการที่จะได้มาซึ่งทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ การพัฒนาและการรักษาทรัพยากรมนุษย์ให้ทำงานให้กับองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนการออกจากองค์กรไปด้วยดีนั้น ล้วนต้องอาศัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ดี^๘ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ (Human resource planning) เป็นกระบวนการวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต ๑. การพยากรณ์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ (Forecasting human resource needs) ๒. การวิเคราะห์งาน (Job analysis)^๙

สรุปได้ว่า มีการกำหนดนโยบายการบริหารงานให้บุคลากรแต่ละคนต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนทักษะความสามารถก่อน จึงจะมอบหมายงานที่มีลักษณะเหมาะสมกับทักษะที่มีให้แต่ละ โดยการแบ่งงานกันทำเฉพาะด้าน มีการส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เกิดความ

^๔ สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตฺตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าหน้าที่ยฝ่ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๖ สัมภาษณ์ พชร ลิธิฐา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๗ สัมภาษณ์ ทรงวิทย์ อาจจินดา, นักท่องเที่ยว, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๘ สัมภาษณ์ พระมหานิกุล ฐานุตฺตโร, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๙ สัมภาษณ์ พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

เชี่ยวชาญอยู่ตลอดเวลา สร้างบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมีความพร้อมต่อการทำงานและการเรียนรู้ งานใหญ่ ๆ เพื่อให้งานมีคุณภาพ เป็นการบริหารบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้อง วางบุคลากรให้เหมาะสมกับงานต่าง ๆ ที่วางไว้อย่างเป็นระบบ

ตารางที่ ๔.๒๕ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านบุคลากรของวัดพระเชตุพน (Man)

สรุปประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
การจัดการด้านบุคลากร ประกอบด้วยภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่ ผู้บริหารหรือผู้จัดการ จำเป็นต้องคัดสรรบุคลากรให้เหมาะสม กับงาน เหมาะกับหน้าที่ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของ บุคลากรให้สูงขึ้น	๔	๑, ๒, ๓, ๕

๔.๕.๒ ด้านการจัดการด้านงบประมาณ (Money)

ดำเนินการวางแผนและจัดสรรงบประมาณอย่างสมเหตุสมผล โดยทุกส่วนมีส่วนรับรู้ รับทราบในการใช้งบประมาณเพื่อรองรับการเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา และกำกับติดตามเพื่อให้การดำเนินการเกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมทั้งคำนึงถึง การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า มุ่งเน้นให้มีการเบิกจ่ายงบประมาณให้สอดคล้องกับ ความจำเป็นอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งมีความซื่อสัตย์สุจริตในการบริหารงบประมาณ^{๑๐}

การบริหารงบประมาณ มุ่งเน้นความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ยึดหลักการบริหาร มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานขอบข่ายการบริหารงบประมาณ ประกอบด้วย ๑) การจัดทำและเสนอของงบประมาณ การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอขอ งบประมาณ ๒) การจัดสรรงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา การเบิกจ่ายอนุมัติ งบประมาณ การโอนเงินงบประมาณ ๓) การตรวจสอบ ติดตามประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระมหาสำเริง อาภาสุโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน หัวหน้าฝ่ายงานกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

และผลการดำเนินงาน การตรวจสอบติดตามการใช้เงินและผลการดำเนินงาน การทรัพยากรลงทุน เพื่อการศึกษา^{๑๑}

ตามกระบวนการงบประมาณ ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การจัดทำงบประมาณ ๒) การอนุมัติงบประมาณ ๓) การบริหารงบประมาณ ๔) การติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ในการจัดการด้านงบประมาณ^{๑๒}

จัดทำแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ จัดทำรายละเอียดแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ จัดทำรายละเอียดการจัดสรรงบประมาณตามกิจกรรมและยุทธศาสตร์ จัดทำเอกสารแนวทางการดำเนินตามกิจกรรมและยุทธศาสตร์ จัดทำรายละเอียดเพื่อจัดสรรค่าใช้จ่ายในการบริหาร บันทึกแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณในระบบ EVMIS^{๑๓}

การบริหารจัดการเรื่องงบประมาณถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ควรมีการวางแผนงบประมาณให้เป็นสัดส่วน หากไม่มีการจัดสรรงบประมาณอาจจะเกิดปัญหามาภายหลัง^{๑๔}

ในด้านการจัดการงบประมาณ วัดพระเชตุพนมีแผนการเงิน การบัญชี และผลประโยชน์ของวัด โดยมีหน้าที่รับ-จ่ายเงินของวัด ทำบัญชีการเงิน จัดการและรวบรวมผลประโยชน์อันเป็นรายได้ของวัด ทำทะเบียนเกี่ยวกับที่ดินวัด ที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา อาคารสถานที่ ร้านค้า และดำเนินการในเรื่องสัญญาต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้อง จัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบวัดพระเชตุพนว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น แม้วัดพระเชตุพน จะมีรายได้จากนักท่องเที่ยวแต่ละวันเป็นจำนวนมาก ทั้งยังมีการวางแผนเรื่องระบบการเงินเป็นอย่างดี แต่ก็ยังมีช่องทางการรั่วไหลสำหรับผู้ปฏิบัติอยู่เสมอ โดยเฉพาะการบริหารการเงินซึ่งใช้วิธีบริหารแบบเบ็ดเสร็จ ทำให้เงินที่ได้จากการขายตั๋วเงินบริจาค และเงินรายได้อื่น ๆ ที่ได้จากการท่องเที่ยว นั้น วัดยังไม่มีระบบบริหารการเงินที่ชัดเจนว่าจะบริหารจัดการอย่างไรจึงจะได้เงินเต็มศักยภาพ ไม่มีระบบการตรวจสอบการเงิน^{๑๕}

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระมหาประเชษฐ ปัญญาโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พิชรี ถินฐฎา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

จัดทำแผนงบประมาณของวัด เพื่อให้มีความแม่นยำในการใช้จ่ายภายในวัด^{๑๖}
การจัดสรรปันส่วนให้เหมาะสม คำนึงถึงหลักสำคัญต่าง ๆ และคำนึงถึงปัญหาที่จะตามมา
ภายหลัง^{๑๗}

การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี หรือ
พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ให้ส่วนราชการใช้จ่ายหรือก่อนนี้ผูกพัน ทั้งนี้
อาจดำเนินการโดยใช้การอนุมัติเงินประจำงวดหรือโดยวิธีการอื่นใดตามที่สำนักงบประมาณกำหนด^{๑๘}

สรุปได้ว่า งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดผลงานในการดำเนินงานต่าง ๆ และ
บุคลากรยังสามารถนำงบประมาณที่ได้ไปจัดสรรเพื่อพัฒนางานด้านต่าง ๆ การบริหารงบประมาณ
อย่างประหยัดและคุ้มค่ามีความสอดคล้องกับนโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้ เช่น แผนการ
ดำเนินงานทั่วไป แผนการบูรณปฏิสังขรณ์ การจ่ายค่าตอบแทนบุคลากรภายในวัด อีกทั้งการตั้ง
งบประมาณในการดูแลสถานที่ให้มีความเหมาะสมสวยงามอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้นักท่องเที่ยว
เกิดความประทับใจและอยากกลับมาเที่ยวอีกครั้ง

ตารางที่ ๔.๒๖ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านงบประมาณ (Money)

สรุปประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
การจัดการด้านงบประมาณต้องวางแผนและจัดสรร งบประมาณให้เป็นระบบ มีการจัดทำเอกสารทางบัญชีต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานต่าง ๆ ภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และง่ายต่อการตรวจสอบ	๗	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๘, ๙

^{๑๖} สัมภาษณ์ ทรงวิทย์ อาจจินดา, นักท่องเที่ยว, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระมหานิกุล ฐานุตโร, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระสุธีวัชรบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

๔.๕.๓ ด้านการจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

วัสดุสิ้นเปลืองที่ต้องใช้งานเป็นประจำมีหลายสิบลายการ การใช้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพเกิดการสูญเสียน้อยที่สุด สามารถลดค่าใช้จ่ายขององค์กรลงได้นับจากปีละเป็นหมื่นบาทถึงเป็นหลายๆ ล้านบาทขึ้นอยู่กับประเภทของวัสดุและขนาดขององค์กร^{๑๙}

การบริหารและการจัดการด้านวัสดุที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการหนึ่งในการลดต้นทุนทางการเงินและเวลาในการบริหารองค์กรให้บรรลุเป้าหมายในการทำกำไรสูงสุด การบริหารและการจัดการวัสดุที่มีประสิทธิภาพสามารถลดค่าใช้จ่ายขององค์กร ซึ่งมีผลอันเป็นนัยสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการลดต้นทุนรวมในการบริหารและการจัดการขององค์กรธุรกิจ^{๒๐}

กระบวนการการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ สินค้า บริการ องค์ความรู้ ทักษะความสามารถต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานในกิจกรรมการจัดซื้อวัตถุดิบ (Procurement of raw materials) โดยเป็นเรื่องของการศึกษาความต้องการในการใช้วัตถุดิบการจัดหาวัตถุดิบ (Supply Materials) ที่มีคุณภาพ โดยในการจัดซื้อ (Purchasing) และการจัดหาจะต้องมีกระบวนการเพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกวัตถุดิบ และตัดสินใจเลือกผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบ (Supplier) ที่มีคุณภาพ ในราคา (Price) ที่ยอมรับได้ และที่สำคัญจะต้องมีระบบที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ ของวัตถุดิบ และตัวผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบ (Supplier) ซึ่งจะเป็นตัวที่ส่งผลต่อการต้นทุน (Cost) รวมของโลจิสติกส์ (Logistic) ต่ำลง^{๒๑}

การจัดการเกี่ยวกับการจัดหาจัดเก็บ การนำไปใช้เพื่อการผลิต และการกระจายวัสดุในระบบ โดยพิจารณาถึงกำลังคน และกำหนดการหรือแผนการใช้วัสดุ เพื่อร่นระยะเวลา และลดต้นทุนในระบบให้น้อยลง^{๒๒}

กระบวนการจัดการวัสดุจะเริ่มต้นจากกระบวนการจัดซื้อจัดหาโดยหน้าที่ของฝ่ายจัดซื้อในองค์กร จากนั้นนำมาจัดเก็บในคลังซึ่งควบคุมจัดการโดยฝ่ายคลัง^{๒๓}

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระมหาสำเริง อาภสฺสโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ทิวหน้าฝ่ายงานกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาประเชิญ ปญฺญาวุโธ, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตฺตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สถาปัตยกรรมของวัดพระเชตุพนหรือวัดโพธิ์ มีเอกลักษณ์เฉพาะตน คือยิ่งใหญ่และงดงาม พื้นที่สมบูรณ์แบบและอัตลักษณ์ของวัดโพธิ์เป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวเป็นอันมาก ตลอดระยะเวลากว่า ๒๐๐ ปีที่ผ่านมา สถาปัตยกรรมของวัดโพธิ์มีทั้งเจริญสูงสุดและเสื่อมถอยเกือบสิ้นสภาพ ความต้องการเร่งด่วนในการพัฒนาคือต้องการให้ซ่อมหลังคาพระวิหารพระพุทธไสยาสให้เสร็จโดยเร็ว เพราะวัดโพธิ์เป็นวัดใหญ่ต้องใช้งบประมาณมากในการซ่อมสร้างและบำรุงรักษา มีการดำเนินการซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์มาด้วยดีจนถึงปัจจุบัน^{๒๔}

ควรเสนอกับส่วนงบประมาณของวัดเพื่อให้วัดทำการอนุมัติงบประมาณ สิ่งของอุปโภคบริโภคที่สำคัญที่สุดของวัด และนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมวัด^{๒๕}

วัตถุประสงค์ของการจัดซื้อก็เพื่อทำการซื้อวัสดุ และบริการให้มีคุณภาพที่ถูกต้องในปริมาณที่ถูกต้องโดยมีราคาที่ถูกต้อง จากแหล่งขายที่ถูกต้องและในเวลาที่เหมาะสม^{๒๖}

เป็นกระบวนการในการซื้อ โดยศึกษาความต้องการ หาแหล่งซื้อและคัดเลือกผู้ส่งมอบ เปรียบเทียบราคา (Price) และกำหนดเงื่อนไขให้ตรงกับความต้องการ รวมไปถึงติดตามการจัดส่งสินค้าเพื่อให้ได้รับสินค้าตรงเวลา และติดตามการชำระเงินค่าสินค้าด้วย ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว การจัดซื้อ (Purchasing) การจัดการพัสดุ (Supply Management) และการจัดหา (Supply) นั้น ถูกนำมาใช้แทนกันในการจัดหาให้ได้มาซึ่งพัสดุและงานบริการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลภายในองค์กร ดังนั้น การจัดซื้อ (Purchasing) หรือการจัดการพัสดุ ไม่ใช่เป็นเพียงความเกี่ยวเนื่องในขั้นตอนมาตรฐานในกระบวนการจัดหาที่ประกอบด้วย การรับรู้ความต้องการใช้สินค้าการแปรความต้องการใช้สินค้านั้นไปเป็นเงื่อนไขสำหรับการจัดหา การแสวงหาผู้ส่งมอบที่มีศักยภาพเพียงพอกับความ ต้องการ การเลือกแหล่งสินค้าที่เหมาะสม การจัดทำข้อตกลงตามใบสั่งซื้อหรือสัญญาซื้อขาย การส่งมอบสินค้าหรืองานบริการ การชำระค่าสินค้าหรือบริการให้กับผู้ส่งมอบ^{๒๗}

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในวัด เป็นกระบวนการหนึ่งในการลดต้นทุนทางการเงินและเวลาในการบริหารองค์กรให้บรรลุเป้าหมายและกำหนดการหรือแผนการใช้วัสดุ เพื่อร่นระยะเวลา และลดต้นทุนในระบบให้น้อยลง การบริหารวัสดุ ในการดำเนินงานว่าทำอย่างไรให้สิ้นเปลืองทรัพยากรในการผลิตให้น้อยที่สุด หรือการใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าสูงสุด ดังนั้น การบริหารจัดการวัสดุภายในวัดพระเชตุพน ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

^{๒๔} สัมภาษณ์ พิชรี ลิธิฐฎา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕} สัมภาษณ์ ทรงวิทย์ อาจจินดา, นักท่องเที่ยว, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระมหานิกธ ฐานุตโร, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระสุธีวัชรบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ตารางที่ ๔.๒๗ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

สรุปประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ จัดหาซื้อวัสดุกับผู้จัดการจำหน่ายที่ เชื่อถือได้สามารถลดค่าสิ้นเปลือง เลือกว่าวัสดุอุปกรณ์ที่ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อประสิทธิภาพสูงสุด	๗	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๘, ๙

๔.๕.๔ ด้านการบริหารจัดการวัดพระเชตุพน(Management)

มีการให้ความรู้ พัฒนาทัศนคติพระภิกษุสามเณร ให้เห็นความสำคัญของการบริหารจัดการวัดพระเชตุพนพัฒนาระบบ เทคโนโลยีและสื่อในการเผยแผ่วัดพระเชตุพนให้มีความทันสมัยเหมาะสม เพียงพอ และมีประสิทธิภาพ^{๒๘}

การบริหารจัดการ ส่งเสริมการจัดกิจกรรม โครงการต่าง ๆ พร้อมทั้งติดตามประเมินผล เพื่อนำไปพัฒนาให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายการพัฒนา จัดให้มีการบูรณาการในรายวิชาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและหลากหลาย สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม โครงการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างศูนย์การเรียนรู้ฯ ที่รวบรวมผลงาน พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับชุมชนในการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ^{๒๙}

ในแต่ละองค์กรต่างก็มีความหลากหลายของบุคลากร ตลอดจนมีพื้นฐานการศึกษาที่แตกต่างกันด้วย ฉะนั้นจึงไม่ใช่สิ่งแปลกที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันได้ ตั้งคณะกรรมการบริหารทั้งภายในและภายนอกในโรงงาน ลดปัญหา และช่วยแก้ปัญหาได้เมื่อเกิดวิกฤติต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาที่สามารถใช้ระบบตลอดจนบริการต่าง ๆ แก้ได้ เช่น การกู้เงินฉุกเฉิน, ประกันอุบัติเหตุ, หรือแม้แต่การช่วยเหลือเรื่องสิทธิในการลาจากกรณีต่าง ๆ เป็นต้น^{๓๐}

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระมหาสำเริง อาภัสสรโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน หัวหน้าฝ่ายงานกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระมหาประเชิญ ปณญาวุโธ, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

การวางแผน การจัดการ และการบรรจุคน เป็นกระบวนการที่ต้องปฏิบัติ ‘ก่อนการทำงาน’ แต่ก็ต้องมีการกลับมาพิจารณาใหญ่เรื่อย ๆ เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกแบบต่าง ๆ ที่ผู้บริหารไม่สามารถคาดเดาได้ในตอนแรก^{๓๑}

ทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อองค์กรมากที่สุดก็คือทรัพยากรมนุษย์ ยุคปัจจุบันหลายองค์กรหันมาใส่ใจเรื่องนี้กันอย่างจริงจัง โดยการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้นมีหลากหลายมิติซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบในขอบข่ายงาน^{๓๒}

วัดอยู่ทุกระบบการบริหารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อันเป็นรายได้หลักของวัด ได้แก่ คณะกรรมการใช้วิธีบริหารแบบเบ็ดเสร็จภายในวัด โดยไม่มีคณะกรรมการจากบุคคลภายนอก หน่วยงานภาครัฐ ชุมชน หรือโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการวัด บุคลากรของวัดยังไม่ได้พัฒนาอย่างเต็มที่ และไม่มีการประเมินการบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบ^{๓๓}

จัดให้ส่วนแต่ละส่วนภายในวัดเป็นสัดส่วนแยกออกจากกันให้เห็นถึงความชัดเจนในแต่ละความสำคัญ^{๓๔}

กระบวนการในการตั้งเป้าหมาย วางแผน จัดระเบียบ และควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นการดูแลองค์กร โครงการ หรือแม้แต่กระบวนการต่าง ๆ โดยเป้าหมายของกระบวนการบริหารจัดการก็คือการทำให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการทำงาน^{๓๕}

การจัดการการทำงานแบบมีระบบ โดยอาศัยเทคนิคหรือวิธีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ซึ่งก็คือ “กฎระเบียบ” นำมาใช้ในการปฏิบัติงาน มีการศึกษาเหตุและผล เก็บข้อมูล ตลอดจนวิเคราะห์เพื่อหาวิธีการที่ดีที่สุดในการทำงานนั้น ๆ เริ่มเกิดขึ้นในช่วงต้นของยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เริ่มเปลี่ยนจากแรงงานคนมาเป็นแรงงานจากเครื่องจักร ทฤษฎีในยุคนี้จะมุ่งเน้นไปยังเป้าหมาย ผลสำเร็จ ที่มาจากการจัดการทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น^{๓๖}

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าหน้าที่ย้ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พัชร ลิณีฐญา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๔} สัมภาษณ์ ทรงวิทย์ อาจจินดา, นักท่องเที่ยว, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระมหานิกธ ฐานุตโต, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระสุธีวัชรบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สรุปได้ว่า การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์กรใดย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารการจัดการวัดพระเชตุพน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้การบริหารงานภายในวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ตารางที่ ๔.๒๘ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านการบริหารการจัดการวัดพระเชตุพน(Management)

สรุปประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
การบริหารจัดการวัดพระเชตุพนจำเป็นต้องนำหลักการ บริหารสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การวางแผน การลงมือทำ การตรวจสอบการทำงาน และ ปรับปรุงแก้ไข อย่างเป็นระบบ	๔	๒, ๔, ๘, ๗
มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจากภายในและภายนอก วัด เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารงาน	๒	๓, ๖,

๔.๕.๕ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว

จัดสถานที่ให้นักท่องเที่ยว เน้นวัตถุประสงค์ของวัดเป็นหลัก จัดให้เข้ากับวัตถุประสงค์ของวัด และความต้องการของนักท่องเที่ยว^{๓๗}

การต้อนรับเป็นงานด่านแรกของการตลอด การซื้อขายจะเกิดขึ้นหรือไม่ การต้อนรับมีผลอย่างมาก หากมีการต้อนรับดีก็เท่ากับช่วยให้ขายสำเร็จไปกว่าครึ่ง เพราะการต้อนรับจะสนับสนุนให้

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาสำเร็จ อาภัสสร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน หัวหน้าฝ่ายงานกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

เกิดการซื้อสินค้าหรือบริการเริ่มจากความประทับใจครั้งแรก การต้อนรับที่ดี นอกจากทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสินค้าและบริการแล้ว ยังจะขยายผลเป็นความรู้สึกที่ดีต่อหน่วยงาน การสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อหน่วยงานเท่ากับเป็นการประชาสัมพันธ์ให้แก่หน่วยงานนั้นโดยตรง หากธุรกิจท่องเที่ยวที่ต้อนรับไม่ดีก็จะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้แก่นักท่องเที่ยวไม่อยากจะกลับมาใช้บริการอีก แต่หากให้การต้อนรับที่ดี ทำให้เกิดความประทับใจ ก็จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาใช้บริการอยู่เรื่อย ๆ เช่นกัน^{๓๘}

ควรมีตู้ปันสุขภายในวัด เช่น ตู้น้ำดื่มฟรี เป็นต้น^{๓๙}

ปัจจัยพื้นฐานที่ให้บริการแก่ประชาชนในประเทศ และถือเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยวเนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในประเทศไทยใด ก็ตามจะใช้บริการสาธารณูปโภคในประเทศนั้นด้วย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มาตรฐานทัดเทียมอารยประเทศ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อประชากรในพื้นที่ ยังเป็นการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น^{๔๐}

หน้าที่สำคัญหนึ่งของฝ่ายทรัพยากรบุคคลและเป็นภาระกิจสำคัญของการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลก็คือการอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพเพิ่มสูงขึ้น ทั้งในด้านทักษะ, องค์ความรู้, หรือแม้กระทั่งทักษะใหญ่ๆ, บางองค์กรในยุคปัจจุบันยังส่งเสริมการอบรมทักษะในด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง แต่มุ่งเน้นที่การบริหารงานด้วย อย่างเช่น การอบรมการเป็นผู้นำ, การอบรมการทำงานเป็นทีม เป็นต้น ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างนอกจากจะช่วยส่งเสริมศักยภาพของพนักงานแล้วยังช่วยให้องค์กรมีศักยภาพมากขึ้นตามไปด้วย^{๔๑}

วัดต้องพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้เพียงพอเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เกิดความพึงพอใจ ทั้งในเรื่องสาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ รวมทั้งให้ความสำคัญในเรื่องการประชาสัมพันธ์โดยใช้เทคโนโลยีจัดการสารสนเทศและการสื่อสาร^{๔๒}

พนักงานควรมีการแบ่งตำแหน่งที่ชัดเจน และฝ่ายต้อนรับต้องพูดจาดี ไพเราะ น่าประทับใจ มีความอยากต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยใจ สร้างความไว้วางใจให้นักท่องเที่ยวทุกท่าน^{๔๓}

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระมหาประเชีย ปัญญาวัธ, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตฺตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พชร ลิธิฐา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๔๓} สัมภาษณ์ ทรงวิทย์ อัจจินดา, นักท่องเที่ยว, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

อัยยาศัยไมตรีและการต้อนรับของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ไม่ว่าจะเป็น “ยิ้มสยาม” หรือ “ความเอื้ออาทรในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว” ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่เคยมาประเทศไทยแล้วกลับมาเยือนซ้ำอีกหลายครั้ง^{๔๔}

นักจัดบริการท่องเที่ยวที่ดี คือบุคคลที่ไม่อยู่นิ่ง ต้องเป็นผู้ที่มีความคิดในการสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการขายการท่องเที่ยวให้มากที่สุด และต้องเป็นผู้มองสังคมนกว้าง รู้จักสังเกต เพราะในธุรกิจทุกชนิดย่อมมีการแข่งขันกัน เพื่อให้ธุรกิจของตนนั้นเป็นที่รู้จักและสนใจของลูกค้า ดังนั้นผู้จัดการบริการท่องเที่ยวจะต้องสังเกตการเคลื่อนไหวของตลาด พิจารณาคู่แข่งในตลาด และหาวิธีการที่จะโฆษณาและประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวหรือลูกค้ารู้จักและสนใจในบริษัทของตน เพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จต่อไป^{๔๕}

สรุปได้ว่า การบริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจในบริการครั้งแรก เป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อวัด และยังเป็นการเพิ่มโอกาสและขยายฐานนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จากการบอกเล่าปากต่อปากถึงการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ดังนั้นหัวใจการบริการจึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคลากรจำเป็นต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก วัดพระเชตุพนจึงจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมบุคลากรด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีความประทับใจสูงสุด

ตารางที่ ๔.๒๙ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว

สรุปประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
ต้องสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานของงานบริการ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอต่อความต้องการ	๙	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙
มีการฝึกอบรมบุคลากรในการต้อนรับ	๒	๒,๗

๔.๕.๖ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา รวมถึงสถานที่หรืออาคารสิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่หรือเคยมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ เช่นโบราณสถาน

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระมหานิกธ ฐานุตโตโร, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระสุธีวีระบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑสถาน วัด ศาสนสถาน และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปและสถาปัตยกรรม^{๔๖}

คนไทยเป็นผู้มีใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การต้อนรับนักท่องเที่ยวดุจดั่งญาติมิตรจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความอบอุ่น ควรมีการจัดพื้นที่ต้อนรับในลักษณะจุดศูนย์กลางของชุมชน เพื่อดำเนินการต้อนรับ ลงทะเบียน การเข้าพัก หรือการให้ข้อมูลการท่องเที่ยว อาจต้อนรับด้วยวัฒนธรรมประจำถิ่น^{๔๗}

จัดให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมภายในวัด เช่น การไหว้พระขอพรตามจุดต่าง ๆ^{๔๘}

เจ้าของบ้านต้องรู้ความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่ ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ธรรมชาติ เพื่อจะได้บอกเล่าให้นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง น้ำใจงาม คิดดี พูดดี ทำดี พฤติกรรมที่เหมาะสม งดงาม มีศิลปะแห่งการถ่ายทอด ถ่ายทอดให้คนฟังเข้าใจได้อย่างมีรรถรส “รู้จัก รู้ลึก รู้กว้าง”^{๔๙}

การอบรมการเป็นผู้นำ, การอบรมการทำงานเป็นทีม เป็นต้น ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างนอกจากจะช่วยส่งเสริมศักยภาพของพนักงานแล้วยังช่วยให้องค์กรมีศักยภาพมากขึ้นตามไปด้วย^{๕๐}

จัดให้มีกิจกรรมในแต่ละมุมให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยว อย่างเช่น จัดให้ไหว้พระเป็นพระประจำวันเกิด^{๕๑}

วิเคราะห์ตลาดท้องถิ่นในระดับภูมิภาค และตลาดต่างประเทศ^{๕๒}

การไหว้พระขอพรตามจุดต่าง ๆ ภายในวัด ที่ทางวัดจัดสรรให้เป็นจุด ตามลำดับ^{๕๓}

สรุปได้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ การจัดให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด และเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระมหาสำเร็จ อาภสโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ห้วยหน้าฝายงานกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระมหาประเชิญ ปญญาวุธ, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๑} สัมภาษณ์ ทรงวิทย์ อาจจินดา, นักท่องเที่ยว, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระมหานิกร ฐานุตโร, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระสุธีวัชรบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ของชุมชน เป็นการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ ดังนั้น วัดพระเชตุพนจึงจำเป็นต้องจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายมาก

ตารางที่ ๔.๓๐ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

สรุปประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
จัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ประเพณี		
วัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนเช่น การไหว้พระขอพร ชมศิลป์		
โบราณ โดยมีมกุฎเทศก์ประจำวัดให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	๖	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๘

๔.๕.๗ ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก

จิตสำนึกเป็นสิ่งที่ไม่ได้สร้างหรือปลูกฝังกันได้ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพราะชีวิตคนเรากว่า จะเติบโตก็จะถูกหล่อหลอมด้วยบุคลิกภาพกันมาเป็นเวลานาน การจะสร้างจิตสำนึกให้แก่คน จึงต้อง เริ่มกันนับจากเป็นทารก การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา เช่น การสอนให้รู้วิธีการใช้ไฟฟ้าที่ถูกวิธี แจ้งให้ทราบถึงอันตรายของไฟฟ้า ทำให้เขาตระหนักถึงอันตรายที่มีอยู่ เมื่อเขาตระหนักถึงอันตรายที่ แผลงแล้ว จะทำให้เกรงที่จะตัดสินใจกระทำ หากมีการหล่อหลอมให้ตระหนักถึงอันตรายหรือวิธีการ ปฏิบัติที่ปลอดภัย จนเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรม และมีจิตสำนึกด้านความปลอดภัย แล้ว เราทุกคนก็ จะมีส่วนช่วยในการลดอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นได้โดยรวมด้วย^{๕๔}

การสร้างจิตสำนึกต้องใช้เวลา การทำอย่างสม่ำเสมอ ถูกต้อง และได้รับการสนับสนุน จากฝ่ายต่าง ๆ อย่างรีบร้อน หรือผลักดันมากเกินไป พนักงานจำเป็นต้องใช้เวลาการปรับเปลี่ยน และซึมซับการสร้างจิตสำนึก เพื่อให้กลายเป็นนิสัย และพฤติกรรมติดตัวตลอดไป^{๕๕}

สร้างภาพลักษณ์หรืออัตลักษณ์ที่สะท้อนบาป บุญ คุณ โทษ^{๕๖}

ความใฝ่สูง คือใฝ่ธรรม ที่เป็นหลักการใหญ่ประจำใจของคนทั้งสังคม คือ การถือธรรมเป็นใหญ่ เคารพธรรม บูชาธรรม คนในสังคมนี้จะต้องเชิดชูบูชาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระมหาสำเริง อาภสสโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน หัวหน้าฝ่ายงานกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระมหาประเชิญ ปญญาวุโธ, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ยึดเอาธรรม คือ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงามนั้นเป็นบรรทัดฐาน ถ้าสังคมไทยเป็นสังคมแห่งความใฝ่ธรรมได้อย่างนี้ ก็ถึงขั้นที่เรียกได้ว่าเป็นสังคมที่มีอุดมธรรม ถ้าคนไทยมีอุดมธรรมแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ที่เลวร้ายทั้งหลายจะหมดไป และความเจริญพัฒนาที่แท้จริงอันพึงปรารถนา ก็จะตามมา^{๕๗}

ควรออกศึกษาดูงานที่วัดอื่น ๆ เพื่อเก็บเอาประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา^{๕๘}

ปลูกจิตสำนึกให้แก่ มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว ชุมชน และ ประชาชน ให้มีสำนึกห่วงแหนมรดกทางวัฒนธรรม การส่งเสริมให้รู้จักอนุรักษ์รักษาโบราณวัตถุภายในวัด^{๕๙}

จิตสำนึกไม่ได้สร้างกันง่าย ๆ จะต้องมีการสร้างตั้งแต่เด็ก แต่อย่างใดควรมีกิจกรรมเพื่อให้ นักท่องเที่ยวรู้สึกรักในการเข้าวัดทำบุญ^{๖๐}

การท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกของท้องถิ่นและของชาติยังผลให้เกิดความใส่ใจในการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในด้านการดำเนินงาน และการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขสำคัญในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่หลากหลายอย่างยั่งยืน^{๖๑} การปลูกจิตสำนึกให้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าถึงแก่นแท้ของศาสนาพุทธ มีศาสนาพุทธเป็นที่ยึดเหนี่ยว สอนให้ทำแต่ความดี^{๖๒}

สรุปได้ว่า การสร้างจิตสำนึกต่อศิลปวัฒนธรรม โบราณวัตถุ เป็นการทำให้บุคคล เห็นคุณค่าและตระหนัก ในศิลปวัฒนธรรม โบราณวัตถุ รวมทั้งผลกระทบ จากการทำกิจกรรม ที่ส่งผลต่อศิลปวัฒนธรรม โบราณวัตถุ สร้างความรู้สึก รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น การสร้างจิตสำนึก โดยการให้การศึกษา เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจ ของบุคคล และยังมีผลต่อ พฤติกรรมของบุคคลให้มีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าหน้าฝ่ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พัชรินี ธิษฐา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๖๐} สัมภาษณ์ ทรงวิทย์ อาจจินดา, นักท่องเที่ยว, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระมหานิกร ฐานุตโต, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระสุธีวัชรบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ตารางที่ ๔.๓๑ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก

สรุปประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
การสร้างจิตสำนึกให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศถึงคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม รู้จักอนุรักษ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ต่าง ๆ ภายในวัด	๙	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙

๔.๕.๘ ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่นวัดจะต้องสะอาดร่มรื่นมีกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความต้องการจะเข้าวัด เพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระธรรมวินัยและหลักพระพุทธศาสนา ประชาชนจะได้เห็นคุณค่าและเข้าวัดมากขึ้น^{๖๓}

วัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์เกื้อกูลกันสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันใน ๓ ด้าน คือ ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ความสัมพันธ์เชิงภาระหน้าที่ และความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ มีรากฐานมาจากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของสังคม และชุมชนไทย ข้อเสนอแนะของงานวิจัย คือ หน่วยงานของรัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาบทบาทและกิจกรรมของวัดเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนให้มากขึ้น เช่น ร่วมมือกับทางคณะสงฆ์หรือสถาบันการศึกษา จัดอบรมสัมมนาถวายความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร พร้อมทั้งพิจารณาให้ความอุดหนุนด้านทุนและงบประมาณแก่วัดที่มีบทบาทในการแก้ปัญหาชุมชนให้มากขึ้น สำหรับวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษาควรเน้นบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยการจัดกิจกรรมด้านการอบรมจริยธรรมและกิจกรรมภาคปฏิบัติ สมาธิ วิปัสสนาให้มากขึ้น^{๖๔}

เปิดให้มีการขาย สินค้าของชุมชนภายในวัดอันเป็นความหมายของ “ตลอดชุมชน”^{๖๕}

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระมหาสำเริง อาสสโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ทัฬหฬายานกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระมหาประเชิญ ปณญาวุโธ, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

วัดเป็นสถาบันที่สำคัญประการหนึ่งในการสืบทอดหลักธรรมคำสอนและอุดมคติทางพระพุทธศาสนาไปสู่สังคมและชุมชนไทย ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ของสังคมและชุมชนไทยผูกติดอยู่กับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้นมาเป็นเวลา ยาวนาน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและเป็นสัญลักษณ์แห่งความมีอารยธรรมอันสูงส่งของสังคม และชุมชน ควรจัดทำชุมชนในวัดให้มีความมั่นคง ยั่งยืน^{๖๖}

ศึกษาดูงานที่วัดอื่น ๆ เพื่อเก็บเอาประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์^{๖๗}

ชุมชนรอบวัดเป็นเพียงส่วนเข้ามาช่วยดำเนินการและให้การสนับสนุนหน่วยต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งชุมชนท้องถิ่นรอบวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดดีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท่าเตียน ให้ความร่วมมือทุกอย่าง^{๖๘}

มีตลอดชุมชนในวัด เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน และให้ชุมชนรู้สึกอยู่ใกล้วัดมากขึ้น^{๖๙}

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาชุมชน ให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจเพื่อพิจารณา ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะยาว ระบบนิเวศน์ และ ความเสมอภาคของชุมชน^{๗๐}

มีการส่งเสริมการขายเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ การบริการ มีการสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวให้มาใช้บริการ และกลับมาใช้บริการอีก นักท่องเที่ยวสามารถเปรียบเทียบราคาได้จากการบริการและคุณภาพที่เหมาะสมการกำหนดราคาจึงต้องคำนึงถึงคุณภาพด้านการบริการและคู่แข่งด้วย^{๗๑}

สรุปได้ว่า ประชาชนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์อันดีต่อวัดเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เช่น การทอดกฐิน เป็นต้น เมื่อวัดมีการพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ดังนั้น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกับวัดเพื่อจัดระเบียบแบบแผนในการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตฺตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าหน้าที่ยฝ่ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๖๘} สัมภาษณ์ พัชรีย์ ลิธิฐญา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๖๙} สัมภาษณ์ ทรงวิทย์ อาจจินดา, นักท่องเที่ยว, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระมหานิกธ ฐานุตฺตโร, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระสุธีวีระบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ตารางที่ ๔.๓๒ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

สรุปประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
จัดให้มีการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ โดยให้ชุมชนรอบวัดมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ	๕	๒, ๓, ๔, ๖, ๘

๔.๕.๙ ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่นวัดจะต้องสะอาดร่มรื่นมีกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความต้องการจะเข้าวัด เพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระธรรมวินัยและหลักพระพุทธศาสนา ประชาชนจะได้เห็นคุณค่าและเข้าวัดมากขึ้น^{๗๒}

วัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์เกื้อกูลต่อกันสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันใน ๓ ด้าน คือ ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ความสัมพันธ์เชิงภาระหน้าที่ และความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ มีรากฐานมาจากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของสังคม และชุมชนไทย ข้อเสนอแนะของงานวิจัย คือ หน่วยงานของรัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาบทบาทและกิจกรรมของวัดเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนให้มากขึ้น เช่น ร่วมมือกับทางคณะสงฆ์หรือสถาบันการศึกษาจัดอบรมสัมมนาถวายความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร พร้อมทั้งพิจารณาให้ความอุดหนุนด้านทุนและงบประมาณแก่วัดที่มีบทบาทในการแก้ปัญหาชุมชนให้มากขึ้น สำหรับวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษาควรเน้นบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยการจัดกิจกรรมด้านการอบรมจริยธรรมและกิจกรรมภาคปฏิบัติสมาธิ วิปัสสนาให้มากขึ้น^{๗๓}

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระมหาสำเริง อาภาสุโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน หัวหน้าฝ่ายงานกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระมหาประเชิญ ปณญาวุโธ, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

เปิดให้มีการขายสินค้า หรือ บริการของชุมชนในวัดที่หลายคนเข้าใจในความหมายของ “ตลอดชุมชน”^{๗๔}

วัดเป็นสถาบันที่สำคัญประการหนึ่งในการสืบทอดหลักธรรมคำสอนและอุดมคติทางพระพุทธศาสนาไปสู่สังคมและชุมชนไทย ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ของสังคมและชุมชนไทยผูกติดอยู่กับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้นมาเป็นเวลา ยาวนาน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและเป็นสัญลักษณ์แห่งความมีอารยธรรมอันสูงส่งของสังคม และชุมชน ควรจัดทำชุมชนในวัดให้มีความมั่นคง ยั่งยืน^{๗๕}

ศึกษาดูงานที่วัดอื่น ๆ เพื่อเก็บเอาประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์^{๗๖}

มีตลอดชุมชนในวัด เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน และให้ชุมชนรู้สึกอยู่ใกล้วัดมากขึ้น^{๗๗}
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาชุมชน ให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจเพื่อพิจารณา

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะยาว ระบบนิเวศน์ และ ความเสมอภาคของชุมชน^{๗๘}

มีการส่งเสริมการขายเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ การบริการ มีการสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวให้มาใช้บริการ และกลับมาใช้บริการอีก นักท่องเที่ยวสามารถเปรียบเทียบราคาได้จากการบริการและคุณภาพที่เหมาะสมการกำหนดราคาจึงต้องคำนึงถึงคุณภาพด้านการบริการและคู่แข่งด้วย^{๗๙}

สรุปได้ว่า วัดพระเชตุพนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวมากมายมาเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม เกิดการหมุนเวียนของรายได้ ทำให้มีการขายของที่ระลึกรอบบริเวณวัด สร้างรายได้ให้กับชุมชนต่าง ๆ สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมวัดพระเชตุพนสินค้าที่ระลึกเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวซื้อกลับไปฝากให้กับคนรู้จักยังประเทศของตน

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๗๖} สัมภาษณ์ พัชรีย์ ลิธิฐฎา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๗๗} สัมภาษณ์ ทรงวิทย์ อาจจินดา, นักท่องเที่ยว, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระมหานิกธ ฐานุตโตโร, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๗๙} สัมภาษณ์ พระสุธีวีระบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ตารางที่ ๔.๓๓ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการจัดการด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

สรุปประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย มีตลาดชุมชน ให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมวัด ได้ซื้อสินค้าเป็นที่ระลึก ช่วยให้กระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น	๕	๓, ๔, ๕, ๖, ๘

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ในอดีต วัดถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน รวมทั้งคนในชุมชนรอบ ๆ วัดยังใช้วัดเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น การประชุมหมู่บ้าน การประชุมราชการ หรือให้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ แต่ในปัจจุบันท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชน หันไปยึดติดในวัตถุนิยมมากเกินไป เป็นผลให้คนห่างไกลจากวัดโดยไม่รู้ตัว วัดจึงได้ลดบทบาทจากในอดีตลงไปมาก^{๘๐}

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะดำเนินไปได้ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการประสานงานจากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวในทุกด้านและเป็นไปอย่างสอดคล้องกัน ไม่เพียงเฉพาะการผสมผสานความต้องการและการตอบสนองแก่นักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญต่อการดูแลรักษาความเป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นหลักควบคู่กันไป แต่ในปัจจุบันแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ กำลังจะสิ้นสุดในปีนี้ การพัฒนาไม่สามารถดำเนินไปตามแผนได้^{๘๑}

บุคลากรต้องมีความเลื่อมใสศรัทธาวัดเป็นหลัก^{๘๒}

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระมหาสำเริง อาภาสโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ทั่วหน้าฝ่ายงานกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พระมหาประเชิญ ปญญาวุโธ, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๒} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ชุมชนกับวัดมีความห่างไกลกันออกไปตามยุคสมัย คนสมัยใหญ่ไม่นิยมเข้าวัด นิยมไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีความโดดเด่นด้านการถ่ายรูปสวย หากว่าลองปรับสถานที่ข้างนอกที่คนนิยมให้มีในวัด น่าจะดึงดูดผู้คนได้มากกว่าวัดธรรมดา^{๘๓}

การพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญ ต้องคอยจัดการอบรมบุคลากรอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการกระตุ้นการทำงานอยู่เสมอ^{๘๔}

ท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของวัดเพื่อสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ปัญหาการทำลายศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมของวัดทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ^{๘๕}

ส่วนมากคนสมัยใหญ่ไม่เข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา หากเป็นพุทธสถานตั้งอยู่หนึ่งๆ ไม่ค่อยมีคนเข้ามากราบไหว้ แต่หากไปในทางที่มีนิทรรศการจะดึงดูดผู้คนได้มากกว่า^{๘๖}

เด็กสมัยใหญ่ห่างไกลวัด^{๘๗}

^{๘๓} สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าหน้าฝ่ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๕} สัมภาษณ์ พิชรี ถินฐฎา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๖} สัมภาษณ์ พระมหานิกร ฐานุตโร, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระสุธีวีระบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ข้อเสนอแนะในการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ควรให้มีการจัดอบรมบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ^{๘๘}

การดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ควรพัฒนาองค์ความรู้และปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้มีความน่าสนใจ และสร้างศักยภาพและมาตรฐานด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล การรองรับนักท่องเที่ยว ควรเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว การบริหารการจัดการการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มผู้นำชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับสากล การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ควรพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ให้ได้มาตรฐานสากล ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว กระตุ้นการประชาสัมพันธ์ให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย^{๘๙}

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ได้ความว่า

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของการท่องเที่ยวทั้งหมดที่มีอยู่ภายในเขตพุทธาวาส ที่ประกอบไปด้วยสิ่งล้ำค่าที่ควรเก็บไว้ในความสง่ามกมาย เป็นวัดที่ได้ชื่อว่ามีสิ่งมหัศจรรย์ ๙ สิ่งประดิษฐ์ฐานอยู่ มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ ถึงแม้ภายในวัดจะมีสถาปัตยกรรมและพระเจดีย์มากมาย แต่การวางผังอาคารที่มีความเป็นระเบียบสวยงาม ทำให้การเข้าไปเที่ยวชมพุทธศิลปกรรม ศึกษาค้นคว้าสรรพวิชาและประวัติศาสตร์ของชาติ ศิลปวัตถุทุกชิ้นบอกเล่าประวัติความเป็นมา มีข้อความและแปลไว้เป็นหลายภาษาอยู่ในแผ่นป้ายเดียวกัน สามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

การบริหารจัดการวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม การส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เกิดความเชี่ยวชาญพร้อมต่อการทำงาน มีการจัดสรรงบประมาณในการบูรณปฏิสังขรณ์ภายในวัดให้ดูสวยงาม มีการจัดแสดงป้ายแผ่นผังรวมที่มีความสวยงาม และทันสมัยเห็นได้เด่นชัด ช่วยเสริมความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ดี

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เป็นวัดที่ส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา มีการทำบุญไหว้พระขอพร และเป็นแหล่งส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชน นักท่องเที่ยวให้

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พิชรี ลิณีธัญญา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

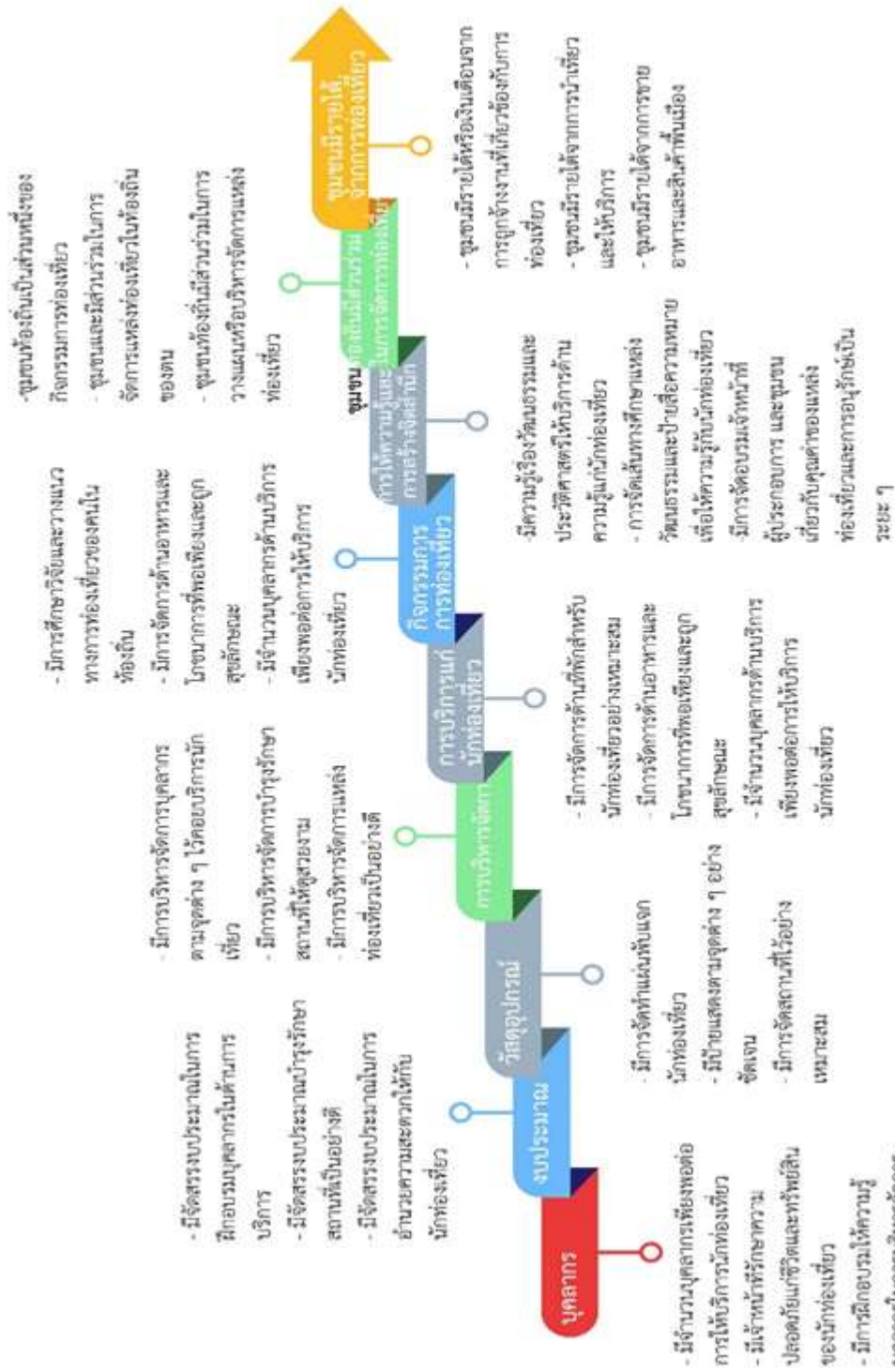
ความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะวัดพระเชตุพนมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเยี่ยมชม ทำให้เกิดความศรัทธา เกิดความยินดี เกิดความสุขใจ และได้เรียนรู้หลักธรรมที่ส่งคุณค่าอันเป็นองค์คุณสูงสุดตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๔.๖ องค์ความรู้

จากการศึกษาเรื่อง “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหญ่ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงดังนี้

๔.๖.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ใหญ่ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” สรุปความได้ว่า

๑) ด้านบุคลากร

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีจำนวนบุคลากรเพียงพอต่อการให้บริการท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการฝึกอบรมให้ความรู้บุคลากรในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีบุคลากรบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีจัดบุคลากรอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมวัด

๒) ด้านงบประมาณ (Money)

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีการจัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากรในด้านการบริการ มีการจัดสรรงบประมาณบำรุงรักษาสถานที่เป็นอย่างดี มีการจัดสรรงบประมาณในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว มีการจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการวัดเป็นอย่างดี มีการจัดสรรงบประมาณให้กับบุคลากร

๓) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials)

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีการจัดทำแผ่นพับแจก มีป้ายแสดงตามจุดต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีการจัดสถานที่ไว้อย่างเหมาะสม มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการซ่อมบำรุงสถานที่ตลอดเวลา

๔) ด้านการบริหารจัดการ (Management)

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีการบริหารจัดการบุคลากรตามจุดต่าง ๆ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการบำรุงรักษาสถานที่ให้ดูสวยงาม มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีการบริหารจัดการฝึกอบรมบุคลากรด้านการบริการท่องเที่ยว

๕) ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการท่องเที่ยว มีระบบเตือนภัยและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่

๖) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีการวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่มีผลกระทบต่อนพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

๗) ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ

๘) ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์

๙) ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์ ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง

๔.๖.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ใหญ่ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” สรุปความได้ว่า

๑. **ด้านบุคลากร** บุคลากรเจ้าหน้าที่ได้รับการอบรมให้ความรู้ในด้านบริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นประจำ

๒. **ด้านงบประมาณ** จัดสรรงบประมาณดำเนินงานบริหารจัดการวัดด้านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

๓. **ด้านวัสดุอุปกรณ์** วัสดุอุปกรณ์ภายในวัด มีสิ่งอำนวยความสะดวก ป้ายต่าง ๆ ติดตั้งให้นักท่องเที่ยวเห็นได้อย่างชัดเจน

๔. **การบริหารจัดการ** มีการบริหารจัดการภายในวัดด้านต่าง ๆ เป็นไปอย่างดี นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ

๕. **ด้านการบริการท่องเที่ยว** มีการจัดการด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

๖. **ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว** มีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางด้านศิลปประเพณีวัฒนธรรมภายในท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวศึกษา เที่ยวชม

๗. **ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก** มีการฝึกอบรมบุคลากรในการให้ความรู้ นักท่องเที่ยวถึงคุณค่าและเส้นทางศึกษาการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในการท่องเที่ยว

๘. **ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว** ชุมชนร่วมกับวัดจัดการแหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๙. **ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว** ชุมชนมีสินค้าพื้นเมือง และบริการด้านต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนเกิดเป็นรายได้จากบริการ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ๒) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ที่สังกัดวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๘๕ รูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth-Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสนับสนุน แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ผู้วิจัยขอแยกอธิบายออกเป็นประเด็น ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้

๕.๑.๑ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มีจำนวน ๕๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘๙ มีพรรษาระหว่าง ๖-๑๐ พรรษามีจำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒๒ มีวุฒินักธรรมชั้นเอก มีจำนวน ๑๕๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐๘ มีวุฒิปริญญาธรรม ประโยค ๑-๒ มีจำนวน ๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓๕ วุฒิระดับชั้นมัธยมศึกษา มีจำนวน ๙๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๑๙ ตามลำดับ

๒. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๒.๑ พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการ

พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.55$, $S.D.=0.365$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านบุคลากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$, $S.D.=0.405$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ๒) ด้านงบประมาณ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.56$, $S.D.=0.454$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ๓) พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.57$, $S.D.=0.474$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ๔) ด้านงบประมาณในการสนับสนุน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.24$, $S.D.=0.510$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

๒.๒. พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการจัดการการท่องเที่ยว

พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ย

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับ ($\bar{X}=4.60$, $S.D.=0.325$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.63$, $S.D.=0.343$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ๒) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.55$, $S.D.=0.451$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ๓) ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$, $S.D.=0.422$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ๔) ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$, $S.D.=0.432$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ๕) ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, $S.D.=0.340$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

๕.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร จำแนกตามรายด้าน คือ ๑) ด้านบุคลากร (Man) ๒) ด้านงบประมาณ (Money) ๓) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) และ ๔) ด้านการบริหารจัดการ (Management) กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ๒) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ๓) ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ๔) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ๕) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว พบว่า ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับสูงมาก ($r=0.705^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก อยู่ในระดับสูง ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๑) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบุคลากร (Man) ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่าบุคลากรในการจัดการบริหารวัดยังไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว บุคลากรส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดให้ข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษได้

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบุคลากร (Man) ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า

ควรเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอในการบริการนักท่องเที่ยว ควรจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวให้กับบุคลากร

๒) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านงบประมาณ (Money) ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ขาดปัจจัยในการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ป้ายชนิดต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านงบประมาณ (Money) ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ควรจัดสรรปัจจัยเพิ่มเติมให้เพียงพอในการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์

๓) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า อุปกรณ์ห้องน้ำชาชุดไม่มีการเปลี่ยนให้ใช้ได้ดีเท่าที่ควร ยังขาดการจัดสรรป้ายแสดงต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ควรตรวจสอบอุปกรณ์ห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอเมื่อชำรุดต้องเปลี่ยนทันที ควรจัดหาป้ายแสดงต่าง ๆ ให้เพียงพอกับสถานที่เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว

๔) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการ (Management) ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า การบริหารจัดการยังไม่มีประสิทธิภาพดีเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการ (Management) ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ควรมีการแบ่งการบริหารออกเป็นฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อสะดวกในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

๕) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริการแก่นักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

๖) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ผลการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ นักท่องเที่ยวต้องการกิจกรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ควรเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความสนใจ

๗) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก พบว่า นักท่องเที่ยวยังมีการลักลอบขีดเขียนฝาผนังก่อให้เกิดความเสียหาย นักท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจด้านศิลปวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ควรให้ความรู้ความเข้าใจในการรักษาโบราณวัตถุและศิลปวัฒนธรรม ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว

๘) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ไม่มีการเชิญผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนยังไม่มีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ควรเชิญผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยว ควรพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

๙) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีการซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าที่คาดหวังไว้

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ควรจัดหาสินค้าและบริการที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว

๕.๒. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

๕.๒.๑ ระดับความคิดเห็น

๑. **โดยภาพรวม** พบว่า พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับ ($\bar{X}=4.59$, $S.D.=0.369$) แสดงให้เห็นว่า บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) การบริหารจัดการ (Management) มีจำนวนบุคลากรเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว มีการจัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากรในด้านการบริการ มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานนักท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการบุคลากรตามจุดต่าง ๆ ไว้อย่างบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมุนินทร์ มุนินทโร (กองจันทร์ดี)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ”^๑ ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. **ด้านบุคลากร** พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบุคลากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$, $S.D.=0.409$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีจำนวนบุคลากรเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการฝึกอบรมให้ความรู้บุคลากรในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาจรรุญ อภิธมมจิตโต (กิมชุนฮวด)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิง

^๑ พระมุนินทร์ มุนินทโร (กองจันทร์ดี), “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

วัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”^๒ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘

๓. ด้านงบประมาณ พบว่า พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านงบประมาณ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.56, S.D.=0.454$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีการจัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากรในด้านการบริการ การบำรุงรักษาสถานที่เป็นอย่างดี และยังจัดสรรงบประมาณในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาจรรุญ อภิธมมจิตโต (กิมชุนฮวด)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”^๓ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕

๔. ด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.57, S.D.=0.474$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีการจัดทำแผนพับแจกนักท่องเที่ยว มีป้ายแสดงตามจุดต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีการจัดสถานที่ไว้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาจรรุญ อภิธมมจิตโต (กิมชุนฮวด)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”^๔ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านวัสดุอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔

^๒ พระมหาจรรุญ อภิธมมจิตโต (กิมชุนฮวด), “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

^๓ เรื่องเดียวกัน.

^๔ อ้างแล้ว.

๕. ด้านการบริหารจัดการ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๕๗$, $S.D.=๐.๔๗๔$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีการบริหารจัดการบุคลากร ตามจุดต่าง ๆ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการบำรุงรักษาสถานที่ให้ ดูสวยงาม มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมนินทร์ มุณินทโร (กองจันทร์ดี)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิง พุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ”^๕ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๕$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าการบริหารจัดการท่องเที่ยว เชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ อยู่ในระดับมากที่สุดด้าน ดังนี้ ด้านการ อำนวยความสะดวก ($\bar{X}=๔.๓๒$) ด้านการวางแผน ($\bar{X}=๔.๒๕$) ด้านบุคลากร ($\bar{X}=๔.๐๓$) ด้านการจัดองค์กร ($\bar{X}=๔.๐๓$) และด้านการกำกับดูแล ($\bar{X}=๔.๐๓$) ตามลำดับ

๕.๒.๒ ระดับความคิดเห็น

๑. โดยภาพรวม พบว่า พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการจัดการการท่องเที่ยว โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับ ($\bar{X}=๔.๖๐$, $S.D.=๐.๓๒๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน แสดงให้เห็น ว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีการจัดการการท่องเที่ยว ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ **สุเทพ, สุดเอี่ยม และคณะ**^๖ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน จังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิง

^๕ พระมนินทร์ มุณินทโร (กองจันทร์ดี), “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอ บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

^๖ สุเทพ, สุดเอี่ยม และคณะ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน” รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี, ๒๕๖๑) , หน้า ๖๗.

วัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก

๒. ด้านบริหารจัดการนักท่องเที่ยว พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านบริหารจัดการนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.63, S.D.=0.343$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดค่านวน อนงฺคโณ (เรื่องรัตนอนามโย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี”^๗ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ การจัดการด้านการบริการ การจัดการด้านการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ การจัดการรักษาสภาพธรรมชาติอนุรักษ์ธรรมชาติ การจัดการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ การจัดการด้านบริการ การจัดการสถานที่เพื่อการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ การจัดการส่งเสริมอาชีพ การจัดการด้านเส้นทางท่องเที่ยว การจัดการการประชาสัมพันธ์ การจัดการโดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรการจัดการด้านกลุ่มแรงงานและช่างฝีมือ ผลการจัดการนำไปสู่ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๓. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.55, S.D.=0.451$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ วัดพระเชตุพน มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น วัดพระเชตุพน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพวัดพระเชตุพน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ ซึ่ง

^๗ พระปลัดค่านวน อนงฺคโณ (เรื่องรัตนอนามโย), “การพัฒนาแบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี”, *ดัชนีนิพนธ์บัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดคำนวน อนนฺตโน (เรื่องรัตนอนามโย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี”^๔ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ การจัดการด้านการบริการ การจัดการด้านการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ การจัดการรักษาสภาพธรรมชาติอนุรักษ์ธรรมชาติ การจัดการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ การจัดการด้านบริการ การจัดการสถานที่เพื่อการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ การจัดการส่งเสริมอาชีพ การจัดการด้านเส้นทางท่องเที่ยว การจัดการการประชาสัมพันธ์ การจัดการโดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรการจัดการด้านกลุ่มแรงงานและช่างฝีมือ ผลการจัดการนำไปสู่ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๔. ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60, S.D.=0.422$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูโสภณธำรงกิตติ์ (กิตติศักดิ์ สุทธิจิตโต) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”^๕ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63) โดยด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรของวัดในการให้บริการ (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64)

๕. ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60, S.D.=0.432$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า

^๔ พระปลัดคำนวน อนนฺตโน (เรื่องรัตนอนามโย), “การพัฒนาแบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี”, *ดุษฎีนิพนธ์บัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

^๕ พระครูโสภณธำรงกิตติ์ (กิตติศักดิ์ สุทธิจิตโต), “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่าง ๆ ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดคำนวน อนงคโณ (เรื่องรัตนอนามโย)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี”^{๑๐} ผลการวิจัยพบว่า การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ การจัดการด้านการบริการ การจัดการด้านการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ การจัดการรักษาสภาพธรรมชาติอนุรักษ์ธรรมชาติ การจัดการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ การจัดการด้านบริการ การจัดการสถานที่เพื่อการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ การจัดการส่งเสริมอาชีพ การจัดการด้านเส้นทางท่องเที่ยว การจัดการการประชาสัมพันธ์ การจัดการโดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรการจัดการด้านกลุ่มแรงงานและช่างฝีมือ ผลการจัดการนำไปสู่ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๖. ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, $S.D.=0.390$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดคำนวน อนงคโณ (เรื่องรัตนอนามโย)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี”^{๑๑} ผลการวิจัยพบว่า การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ การจัดการด้านการบริการ การจัดการด้านการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ การจัดการรักษาสภาพธรรมชาติอนุรักษ์ธรรมชาติ การจัดการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ การจัดการด้านบริการ การจัดการสถานที่เพื่อการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ การจัดการส่งเสริมอาชีพ การจัดการด้านเส้นทางท่องเที่ยว การจัดการการประชาสัมพันธ์ การจัดการโดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรการจัดการด้านกลุ่มแรงงานและช่างฝีมือ ผลการจัดการนำไปสู่ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

^{๑๐} พระปลัดคำนวน อนงคโณ (เรื่องรัตนอนามโย), “การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี”, **ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาการพัฒนาศักดิ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑. ด้านบุคลากร (Man) ควรเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอในการบริการนักท่องเที่ยว ควรจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวให้กับบุคลากร

๒. ด้านงบประมาณ (Money) ควรจัดสรรปัจจัยเพิ่มเติมให้เพียงพอในการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์

๓. ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) ควรตรวจสอบอุปกรณ์ห้องน้ำอย่างสม่ำเสมอเมื่อชำรุดต้องเปลี่ยนทันที ควรจัดหาป้ายแสดงต่าง ๆ ให้เพียงพอกับสถานที่เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว

๔. ด้านการบริหารจัดการ (Management) ควรมีการแบ่งการบริหารออกเป็นฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อสะดวกในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

๕. ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

๖. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ควรเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความสนใจ

๗. ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ควรให้ความรู้ความเข้าใจในการรักษาโบราณวัตถุและศิลปวัฒนธรรม ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว

๘. ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ควรเชิญผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยว ควรพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

๙. ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ควรจัดหาสินค้าและบริการที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสร้างความสำเร็จที่ยั่งยืนของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

๑. ควรส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยตั้งคณะกรรมการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

๒. ควรส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพชุมชนให้มีส่วนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” ผู้วิจัยขอเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๑. ควรศึกษาการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาว่าเป็นอย่างไร

๒. ควรศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ว่าเป็นอย่างไร

๓. ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหารในการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณวัตถุให้อยู่คู่วัดต่อไปอย่างไร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. วัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๙.

กุลวรา สุวรรณพิมล. หลักการมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๕๖.

ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖.

ชนัญ วงษ์วิภาค และอมรชัย คหกิจโกศล. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗.

ตุลา มหาพสุธานนท์. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : พีเอ็น เค แอนด์ สกายพริ้นติ้ง, ๒๕๕๔.

ธนภุต สังข์เฉย. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ. เพชรบุรี : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี, ๒๕๕๐.

ธิดา สาระยา. สมบัติวัดโพธิ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๓๓.

นรินทร์ สังข์รักษา. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

นิตา ชัชกุล. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

เนตรนภิศ นาควัชร. วัดในกรุงเทพฯ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

บุญเลิศ จิตตังวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิชาการท่องเที่ยว ประเทศไทย, ๒๕๔๘.

_____. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : เพรส แอนด์ ดีไซน์, ๒๕๔๘.

_____. อุตสาหกรรมการธุรกิจนำเที่ยว (TOURISM INDUSTRY). พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖.

ปรีชา แดงโรจน์. การบริหารจัดการและปฏิบัติงานโรงแรม ศตวรรษที่ ๒๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬา, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พยอม ธรรมบุตร. เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.

กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). เจาะหาความจริง เรื่องศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น, ๒๕๕๐.

พันธุ์ลักษณ์. เรื่องเล่าขานตำนานวัดไทย. กรุงเทพมหานคร : บ้านหนังสือ, ๒๕๔๗.

พิน ดอกบัว. วัดและพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร :

ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๕๐.

วิเชียร วิทยอุดม. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์, ๒๕๕๐.

วิมล จิโรจพันธ์. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๔๘.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารจัดการตามแนวคิดตะวันออก. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, ๒๕๕๗.

ศานติ ภัคดีคำ. เสริมสิริมงคลยลศิลปะจีน ๙ วัดไทยในกรุงเทพฯ. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์,

๒๕๕๓.

ศุภลักษณ์ อัครางกูร. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. ขอนแก่น : คลังนาวิทยา, ๒๕๕๒.

สันติ เอื้อจงประสิทธิ์. การบริหารท่องเที่ยวเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : นวตสาร, ๒๕๔๙.

สาวิตรี พิสนุพงศ์. โบราณสถานกับการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓.

อรรวรรณ ทรัพย์พลอย. จารึกวัดโพธิ์ : มรดกความทรงจำแห่งโลก. กรุงเทพมหานคร :

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร, ๒๕๕๔.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กฤษณพงศ์ ภูกลาง. “การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมย่านคลองอ้อม จังหวัดนนทบุรี”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการวัฒนธรรม.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.

ชานนท์ นัยนา. “การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาบางกะเจ้า”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร

มหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ฐิติรัตน์ พุฒิเอกเจริญ. “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี”.

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยของแก่น, ๒๕๕๔.

ณัด เดชทรัพย์. “การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ตามหลักธรรมาภิบาล”. **ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐.

ประเมษฐ์ พิษณุพันธ์เดชา. “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของเกาะฮองกงที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์.** วิทยาลัยนวัตกรรม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๑.

พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรธมโม). “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูโสภณธารงกิตติ์ (กิตติศักดิ์ สุทนต์จิตโต). “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระปลัดคำนวน อนงค์โณ (เรืองรัตน์อนามโย). “การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดจันทบุรี”. **ดุษฎีนิพนธ์บัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระมหาจรรณ อภิธมมจิตโต (กิมชุ่นฮวด). “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระมหามานพ มานโว (อาน้อย). “การจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่่น). การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทาง
พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย,
๒๕๖๒.

พระมนูญ มุณีพร (กองจันทร์ดี). “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบาง
พลี จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

วินี เชียงเถียร. “การจัดการวัดในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาการบริหารงานวัฒนธรรม**. วิทยาลัยนวัตกรรม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๕๑.

ศิริพร บัวพันธุ์ชั้น. “ความหมายและการใช้พื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมการศึกษา :
วัดพระแก้ว”. **สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร สาขาวิชามานุษยวิทยา**. บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔.

สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง
จังหวัดอุทัยธานี”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๑.

อาภาพรรณ แสงเทียน. “การจัดการหุ่นละครเล็กศิลปกรรม คำนาย เพื่อการท่องเที่ยววัฒนธรรม”
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานวัฒนธรรม. วิทยาลัยนวัตกรรม :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

(๓) รายงานวิจัย:

พระครูวินัยธรเอก ชินวโส. “กลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านมิติ
ศาสนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **รายงานการวิจัย**. คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระมหาอิสรกานต์ ฐิตปัญโญ. “การบริหารจัดการแหล่งโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี” **รายงานวิจัย**. ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนแม่บทพัฒนาการ
ท่องเที่ยววิถีกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สุเทพ. สุดเอี่ยม และคณะ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนสุราษฎร์ธานี, ๒๕๖๑.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

จรินทร์ อาสาทรงธรรม. การจัดการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำอย่างยั่งยืน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.bu.ac.th/executive/retrieved> [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

จิตรานุช รักสัจจา. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://202.143.168.214/uttvc/newweb/2701_1001/g1c.html [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

ดวงศักดิ์ ชื่นสินธุ์. พระสุธีธรรมานุวัตร มัคคุเทศก์มือ ๑ รับโอบามา เยือนวัดโพธิ์. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1353813035. [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

นักเที่ยวเชี่ยวชาญ. ๙ สิ่งมหัศจรรย์วัดโพธิ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://travel.mthai.com/blog/4504.html> [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

ประภาศรี วิลาสุวรรณ. พระพุทธศาสนา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thaigoodview.com/library/teachershow/lopburi/prapasri-wila/phudhasadsana.php> [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://neung.kaengkhoei.ac.th/kks52/webm.3521/page2.html> [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

โอเค เนชั่น. ทรัพยากรการท่องเที่ยว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog/alohaz/2008/09/06/entry-1> [๔ เมษายน ๒๕๖๓].

(๕) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์. พระมหาสำเร็จ อาภัสสโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ทัฬหฬายางนกลาง, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

_____. พระมหาประเชียร ปญญาวุโธ, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

_____. พระครูวิริยธำรง, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สัมภาษณ์. พระมหาประจวบ ยุตฺตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน
เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของวัด, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.
- _____. พระครูโพธิ์โรจน์สังฆาราม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย.
๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.
- _____. พระมหานิกธ ฐานุตฺโตโร, ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____. พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ. ดร., นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____. พัชรลี ลินธิฐฎา, ข้าราชการบำนาญ, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.
- _____. ทรงวิทย์ อาจจินดา, นักท่องเที่ยว, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ฮว ๘๐๐๕๒/ก ๑๔๑

วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.สุรินทร์ นียมางกูร

ด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนฺตสีโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรงต่อใจ: 11 ก.ย. ๖๓

รศ. ดร. สุรินทร์ นียมางกูร

๑๑ ก.ย. ๖๓.

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๑๔๓๗๒๔๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๔๑

วันที่ ๙๑ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

ด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนฺตสิโล นามสกุล ป่าละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมโนทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อนุเคราะห์

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

รักษาการเลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ

โทรศัพท์ : ๐๘๔๔-๘๔๓๒๐๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ฮว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๔๑

วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ

ด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนตสิโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมโทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓๐๖ เครือวัลย์นครวิจัย ๕๕๐

(รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ)

๑๐ ก.ค. ๖๓

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๔๓๐๖๖๘

ที่ ยว ๘๐๐๕๒/ก ๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอมัญจาคีรี
จังหวัดขอนแก่น 43170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๗๐ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนฺตสิโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมโทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

พระครูพิมลธรรมภาณ
(พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.)
๑๑ มิ.ย. ๖๓

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๑๙๔๑๑๑๑๑

พระอัครมุนี
(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๓ ๑๒๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบึงนาราง
จังหวัดพิจิตร 31170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนฺตสิโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ได้ตรวจเครื่องมือแล้ว
พรทิพย์ จารุณธร พระคณบดีฝ่ายบริหาร

เจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๓๔๓๐๖๐๘๗

ภาคผนวก ข

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
และผลการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI)

การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม		ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๕	วัดเชตุพนฯ มีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔) การบริหารจัดการวัดเชตุพนฯ (Management)									
๓	วัดเชตุพนฯ มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	วัดเชตุพนฯ มีการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	วัดเชตุพนฯ มีการบริหารจัดการฝึกอบรมบุคลากรด้านการบริการนักท่องเที่ยว	+๑	-๑	+๑	+๑	+๑	๕	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	วัดเชตุพนฯ มีการบริหารจัดการบำรุงรักษาสถานที่ให้อุสวธงาม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	วัดเชตุพนฯ มีการบริหารจัดการบุคลากรตามจุดต่าง ๆ ให้ความบริการนักท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑) การจัดการด้านการบริการนักท่องเที่ยว									
๓	วัดเชตุพนฯ มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว	-๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	วัดเชตุพนฯ มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	+๑	-๑	+๑	+๑	+๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๓	วัดเชตุพนฯ มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	วัดเชตุพนฯ มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	วัดเชตุพนฯ มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว									
๓	วัดเชตุพนฯ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	วัดเชตุพนฯ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
(Index of item objective congruence = IOC)
สารนิพนธ์เรื่อง : การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
ผู้วิจัย : พระครูพิมพ์ธรรมภาณ (มานพ กนตสีโล)
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม		ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑) การจัดการด้านบุคลากรของวัดเชตุพนา (Man)									
๑	วัดเชตุพนา มีจำนวนบุคลากรเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	วัดเชตุพนา มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	วัดเชตุพนา จัดบุคลากรอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมวัดฯ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	วัดเชตุพนา มีบุคลากรบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	๐	๐	+๑	+๑	+๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๕	วัดเชตุพนา มีการฝึกอบรมให้ความรู้บุคลากรในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒) การจัดการด้านงบประมาณ (Money)									
๑	วัดเชตุพนา มีการจัดสรรงบประมาณให้กับบุคลากร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	วัดเชตุพนา จัดสรรงบประมาณบำรุงรักษาสถานที่เป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	วัดเชตุพนา จัดสรรงบประมาณในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	วัดเชตุพนา จัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากรในด้านการบริการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	วัดเชตุพนา จัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการวัดเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓) การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)									
๑	วัดเชตุพนา มีป้ายแสดงตามจุดต่าง ๆ อย่างชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	วัดเชตุพนา มีการจัดสถานที่ไว้อย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	วัดเชตุพนา มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	วัดเชตุพนา จัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการซ่อมบำรุงสถานที่ตลอดเวลา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม		ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๓	วัดเชตุพนฯ มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนแนวทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	วัดเชตุพนฯ มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	วัดเชตุพนฯ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและเสียงที่รบกวนทัศนียภาพ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก									
๑	วัดเชตุพนฯ มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	วัดเชตุพนฯ มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	วัดเชตุพนฯ มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	วัดเชตุพนฯ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	วัดเชตุพนฯ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว									
๑	วัดเชตุพนฯ ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่าง ๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	วัดเชตุพนฯ ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	วัดเชตุพนฯ ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	วัดเชตุพนฯ ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม		ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๕	วัดเชตุพนฯ มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว									
๑	ชุมชนมีรายได้หรือเงินคืนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ลงชื่อประธานที่ปรึกษา

(ผศ.ดร.ประเสริฐ อธิลาว)

.....

ผลการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา
(Content Validity Index = CVI)
สารนิพนธ์เรื่อง : การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
ผู้วิจัย : พระครูพิมพ์ธรรมภาณ (มานพ กนตสีโล)
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อที่	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ที่เห็นสอดคล้อง	CVI (รายข้อ)
		๑	๒	๓	๔	๕		
๑.๑) เพื่อศึกษา สภาพทั่วไปของ การพัฒนาการ บริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพน วิมล มังคลาราม ราช วรมหาวิหาร	๑.๑ ท่านมีความคิดเห็น อย่างไรต่อการบริหาร จัดการการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดพระเชตุพนวิมลมัง คลาราม ด้านการจัดการด้านบุคล ลากรของวัดเชตุพนา (Man)	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
	๑.๒ ท่านมีความคิดเห็น อย่างไรต่อการบริหาร จัดการการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดพระเชตุพนวิมลมัง คลาราม ด้านการจัดการด้าน งบประมาณ (Money)	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
	๑.๓ ท่านมีความคิดเห็น อย่างไรต่อการบริหาร จัดการการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดพระเชตุพนวิมลมัง คลาราม ด้านการจัดการด้านวัสดุ อุปกรณ์ (Material)	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
	๑.๔ ท่านมีความคิดเห็น อย่างไรต่อการบริหาร จัดการการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐

๒๕๖๓ ๐๖/๐๖

ข้อที่	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ที่เห็นสอดคล้อง	CVI (รายชื่อ)
	ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ด้านการบริหารจัดการ วัดเชตุพนา (Management)							
๒. เพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัย ทางด้านการ บริหารจัดการกับ การพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร	๒.๑ ท่านมีความคิดเห็น อย่างไรต่อการบริหาร จัดการการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดพระเชตุพนวิมลมัง คลาราม ด้านการบริการแก่ นักท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
	๒.๒ ท่านมีความคิดเห็น อย่างไรต่อการบริหาร จัดการการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดพระเชตุพนวิมลมัง คลาราม ด้านกิจกรรมการ ท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
	๒.๓ ท่านมีความคิดเห็น อย่างไรต่อการบริหาร จัดการการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดพระเชตุพนวิมลมัง คลาราม ด้านการให้ความรู้และ การสร้างจิตสำนึก	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
	๒.๔ ท่านมีความคิดเห็น อย่างไรต่อการบริหาร จัดการการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดพระเชตุพนวิมลมัง คลาราม	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐

๒๖๗ ๖๗

ข้อที่	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ที่เห็นสอดคล้อง	CVI (รายชื่อ)
	ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว							
	๒.๕ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการการจัดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๓.๐๐
	ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว							
๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร	๓.๓ ท่านคิดว่า การบริหารจัดการการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๓.๐๐
	๓.๒ ท่านมีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร อย่างไร	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๓.๐๐
ความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ								๑.๐๐

หมายเหตุ : ✓ แทนค่าความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญให้คะแนน ๓ หรือ ๔

ลงชื่อประธานที่ปรึกษา

(ผศ.ดร.ประเสริฐ จิตาว)

.....

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง
ของแบบสอบถาม (Try Out)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โถงบี ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
กราบเรียน พระเดชพระคุณพระธรรมรัตนดิลก เจ้าคณะภาค ๙ เจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม
กรุงเทพมหานคร
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนฺตสิโล นามสกุล ปาละพันธ์ หัสประจักษ์ตัวนิสิต
๒๒๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวในวัดของพระเดชพระคุณ
จึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อ
ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระธรรมรัตนดิลก)
กรรมการมหาเถรสมาคม
เจ้าคณะภาค ๙
เจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม

ขอแสดงความเคารพอย่างสูงยิ่ง

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ
โทรศัพท์ : ๐๘๕๔-๑๔๓๓๒๘๗

ภาคผนวก ง

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)

ผลการหาค่า Reliability (Alpha)

เรื่อง : การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ผู้วิจัย : พระครูพิบูลธรรมภาณ (มานพ กนตสีโล)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.938	.940	45

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
1.1	204.27	202.547	.378	-	.937
1.2	204.17	203.868	.324	-	.938
1.3	204.30	200.286	.460	-	.937
1.4	204.40	203.283	.251	-	.939
1.5	204.30	196.562	.614	-	.936
2.1	204.37	197.826	.306	-	.936
2.2	204.27	198.961	.591	-	.936
2.3	204.37	198.033	.531	-	.936
2.4	204.37	199.620	.488	-	.937
2.5	204.40	193.490	.759	-	.934
3.1	204.23	202.047	.468	-	.937
3.2	204.43	195.702	.695	-	.935
3.3	204.37	197.826	.706	-	.935
3.4	204.27	200.685	.546	-	.936
3.5	204.13	206.533	.235	-	.938

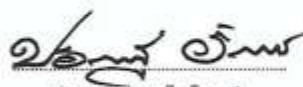

4.1	204.30	198.769	.594	.	.936
4.2	204.47	194.947	.641	.	.935
4.3	204.40	194.593	.703	.	.935
4.4	204.37	199.757	.525	.	.936
4.5	204.27	204.823	.245	.	.938
5.1	204.17	201.454	.639	.	.936
5.2	204.27	203.582	.412	.	.937
5.3	204.27	199.168	.579	.	.936
5.4	204.20	201.959	.487	.	.937
5.5	204.20	198.510	.644	.	.935
6.1	204.33	201.678	.381	.	.937
6.2	204.43	201.013	.355	.	.938
6.3	204.37	198.378	.555	.	.936
6.4	204.30	196.838	.608	.	.935
6.5	204.23	199.633	.510	.	.936
7.1	204.10	203.679	.520	.	.937
7.2	204.20	198.234	.746	.	.935
7.3	204.17	201.868	.605	.	.936
7.4	204.23	199.771	.718	.	.935
7.5	204.17	204.489	.326	.	.938
8.1	204.47	197.982	.468	.	.937
8.2	204.37	201.344	.396	.	.937
8.3	204.37	203.344	.291	.	.938
8.4	204.17	204.626	.247	.	.938
8.5	204.30	203.941	.292	.	.938
9.1	204.27	204.133	.321	.	.938
9.2	204.30	202.493	.376	.	.937
9.3	204.40	200.110	.502	.	.936
9.4	204.13	202.671	.570	.	.936
9.5	204.23	202.392	.395	.	.937

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
208.93	209.444	14.472	45

ลงชื่อประธานที่ปรึกษา

(ผศ.ดร.ประเสริฐ ชิตาว)

.....

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ก ๑๔๔

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.

เนื่องด้วย พระครูพัฒนธรรมภาณ ฉายา กนตสิโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่อง มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ต่อ ผศ.ดร.วิมล

(พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.)

อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๙, ๑๖๓

ผู้ประสานงาน : พระครูพัฒนธรรมภาณ

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๑๔๗๒๒๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๔-๐๐๐ ต่อ ๘๑๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑ ๒๕๐๐

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติเสนอให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร.

เนื่องด้วย พระมหาพงษ์เทพ ฉายา ปภากรโ นามสกุล ล้อประเสริฐ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๑๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการแสวงหาทุนจากของพระครูพัฒนธรรมภาน (มานพ กนฺตสีโล)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร
พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร.

๑๐,๗.๑, ๒๕๖๓

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระมหาพงษ์เทพ ปภากรโ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙๙-๐๓๘๑๖๗๓

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๑๕๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โถงบี ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๕๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายกองอำนวยการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ด้วย พระครูพิมพ์ธรรมภาณ ฉายา กนฺตสีโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๐๑๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๑๕๗ ๑๓๗
พระครูพิมพ์ธรรมภาณ
มจร.วธ.พ.ร.๑๗
12.6.๖๓

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมพ์ธรรมภาณ

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๑๔๐๑๐๔๐๔

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๑๑๔๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๕๖๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ทัฬหีนาถฝ่ายนางกลาง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนตสีโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๑๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

อนุกา
พระเดชพระคุณ
๒๕ ก.ค. ๖๓

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๑๔๓๗๒๐๘๗

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ก ๑๔๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๕๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อาจารย์สอนบาลี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิมพ์ธรรมภาณ ฉายา กนฺตสีโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต
๒๒๐๑๒๐๕๒๐๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๑๖ มิ.ย. ๖๓

พระพนมประสิทธิ์ พลเดชโชติ ม.ธ.๕
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน
๒๕ ก.ค. ๖๓

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมพ์ธรรมภาณ

โทรศัพท์ : ๐๘๘๔-๐๔๓๓๒๘๘

ที่ ยว ๘๐๐๕๒/ก ๑๕๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙๘๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายการเงินของวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

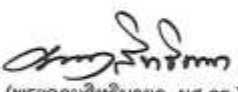
ด้วย พระครูพิมพ์ธรรมภาณ ฉายา กนตสีโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

พระครูพิมพ์ธรรมภาณ
พระครูพิมพ์ธรรมภาณ
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน
๒๕ ก.ค. ๖๓

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมพ์ธรรมภาณ
โทรศัพท์ : ๐๘๙๔-๓๕๓๖๒๘๘

ที่ ขว ๘๐๐๕๒/ก ๖๔๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนับือ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิมพ์ธรรมภาณ ฉายา กนฺตสีโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต
๒๒๐๑๒๐๔๒๐๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

พระครูพิมพ์ธรรมภาณ
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๒๓ ก.ค. ๖๓

(พระอุดมสิทธิญาณ, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมพ์ธรรมภาณ
โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๔๓๒๒๘๘

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๑๔๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนุตสิโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธาดา, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

พระครูพิมลธรรมภาณ
พระครูไพโรจน์ วิจิตรธรรม
๒๐๐/๑๐๑/๑๐๑/๑๐๑
ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ
โทรศัพท์ : ๐๘๔-๑๔๓๑๒๘๘

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ก ๑๔๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โถงบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบัวน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายทรงวิทย์ อาจจินดา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนตสีโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๑๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

อ.สุทธ
นายทรงวิทย์ อาจจินดา
นิสิตบัณฑิตศึกษา

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ

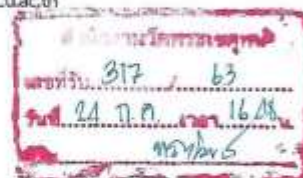
โทรศัพท์ : ๐๘๙-๑๘๖๓๒๐๔๑

ที่ ขว ๘๐๐๕.๒/๑๘๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังษี
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนิมัสการ พระเดชพระคุณพระธรรมรัตนาร

เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๑๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนฺตสิโล นามสกุล ป่าละพันธิ์ รหัสประจำตัวนิสิต
๒๒๐๑๒๐๔๒๐๑๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวในวัดของพระเดชพระคุณ
จึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
ในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดช
พระคุณด้วยดี และกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนิมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๑๙ ก.ค.

(พระธรรมรัตนาร)

เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน

๑๔.๗.๒๕๖๓

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ

โทรศัพท์ : ๐๘๙๔-๖๙๕๒๑๒๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๔๔ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระมหานิกธ ฐานุตโร, ดร.

เนื่องด้วย พระครูพิมลธรรมภาณ ฉายา กนฺตสิโล นามสกุล ปาละพันธ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๐๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหานิกธ ฐานุตโร, ดร.)
10/ก.ก.๕๖

ผู้ประสานงาน : พระครูพิมลธรรมภาณ

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๓๔๓๑๒๘๗

ภาคผนวก ฉ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

ชื่อเรื่อง การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ผู้วิจัย

พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนต์สีโล)

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามปลายปิด (Close Ended Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้มีแนวคำตอบไว้ให้เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยว ๔M

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามปลายปิด (Close Ended Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้มีแนวคำตอบไว้ให้เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ตอนที่ ๔ เป็นคำถามปลายปิด (Close Ended Questionnaire) ที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้เพิ่มเติมที่เพื่อเสนอปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณทุกท่านที่อนุเคราะห์ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับงานวิจัยดังกล่าว ซึ่งคำตอบในการตอบแบบสอบถามของท่าน ผู้วิจัยจักเก็บเป็นความลับ และใช้ในทางวิชาการเท่านั้น

พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนต์สีโล)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนที่ ๑ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่กำหนดให้หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

๑. อายุ

๑. ☐ ๒๑ - ๓๐ ปี

๒. ☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

๓. ☐ ๔๑ - ๕๐ ปี

๔. ☐ ๕๑ ปีขึ้นไป

๒. พรรษา

๑. ☐ ๑ - ๕ พรรษา

๒. ☐ ๖ - ๑๐ พรรษา

๓. ☐ ๑๑ - ๒๐ พรรษา

๔. ☐ ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๓. วุฒิทางการศึกษานักธรรม

๑. ☐ น.ธ.ตรี

๒. ☐ น.ธ.โท

๓. ☐ น.ธ.เอก

๔. ☐ ไม่มีวุฒินักธรรม

๔. วุฒิการศึกษาปริยัติธรรม

๑. ☐ ประโยค ๑-๒, ป.ธ.๓

๒. ☐ ป.ธ. ๔ - ป.ธ. ๖

๓. ☐ ป.ธ. ๗ - ป.ธ. ๙

๔. ☐ ไม่มีวุฒิปริยัติธรรม

๕. วุฒิการศึกษาสามัญ

๑. ☐ ประถมศึกษา

๒. ☐ มัธยมศึกษา

๓. ☐ ปริญญาตรี

๔. ☐ สูงกว่า ป.ตรี

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามปลายปิด (Close Ended Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้มีแนวคำตอบไว้ให้
เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ๔ M

คำชี้แจง : โปรดกรอกเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑) การจัดการด้านบุคลากรของวัดพระเชตุพน (Man)		๕	๔	๓	๒	๑
๑	วัดพระเชตุพน มีจำนวนบุคลากรเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว					
๒	วัดพระเชตุพน มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว					
๓	วัดพระเชตุพน จัดบุคลากรอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมวัด					
๔	วัดพระเชตุพน มีบุคลากรบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี					
๕	วัดพระเชตุพน มีการฝึกอบรมให้ความรู้บุคลากรในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว					
๒) การจัดการด้านงบประมาณ (Money)		๕	๔	๓	๒	๑
๑	วัดพระเชตุพน มีการจัดสรรงบประมาณให้กับบุคลากร					
๒	วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณบำรุงรักษาสถานที่เป็นอย่างดี					
๓	วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว					
๔	วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากรในด้านการบริการ					
๕	วัดพระเชตุพน จัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการวัดเป็นอย่างดี					

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๓) การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)		๕	๔	๓	๒	๑
๑	วัดพระเชตุพน มีป้ายแสดงตามจุดต่าง ๆ อย่างชัดเจน					
๒	วัดพระเชตุพน มีการจัดสถานที่ไว้อย่างเหมาะสม					
๓	วัดพระเชตุพน มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว					
๔	วัดพระเชตุพน จัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการซ่อมบำรุงสถานที่ตลอดเวลา					
๕	วัดพระเชตุพน มีการจัดทำแผ่นพับแจกนักท่องเที่ยว					
๔) การบริหารจัดการวัดพระเชตุพน (Management)		๕	๔	๓	๒	๑
๑	วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี					
๒	วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี					
๓	วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการฝึกอบรมบุคลากรด้านการบริการนักท่องเที่ยว					
๔	วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการบำรุงรักษาสถานที่ให้ดูสวยงาม					
๕	วัดพระเชตุพน มีการบริหารจัดการบุคลากรตามจุดต่าง ๆ ทั่วคอยบริการนักท่องเที่ยว					

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามปลายปิด (Close Ended Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้มีแนวคำตอบไว้ให้
เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมัง
คลาราม

คำชี้แจง : โปรดกรอกเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑) การจัดการด้านการบริการนักท่องเที่ยว		๕	๔	๓	๒	๑
๑	วัดพระเชตุพน มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว					
๒	วัดพระเชตุพน มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว					
๓	วัดพระเชตุพน มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่					
๔	วัดพระเชตุพน มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ					
๕	วัดพระเชตุพน มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน					
๒) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว		๕	๔	๓	๒	๑
๑	วัดพระเชตุพน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์					
๒	วัดพระเชตุพน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ใน					

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	พื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือ วัฒนธรรมของชาติ					
๓	วัดพระเชตุพน มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม					
๔	วัดพระเชตุพน มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น					
๕	วัดพระเชตุพน กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ					
๓) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก		๕	๔	๓	๒	๑
๑	วัดพระเชตุพน มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ					
๒	วัดพระเชตุพน มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ					
๓	วัดพระเชตุพน มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรม และป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว					
๔	วัดพระเชตุพน มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม					
๕	วัดพระเชตุพน มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ					

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๔) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว		๕	๔	๓	๒	๑
๑	วัดพระเชตุพน ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่าง ๆ					
๒	วัดพระเชตุพน ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน					
๓	วัดพระเชตุพน ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว					
๔	วัดพระเชตุพน ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว					
๕	วัดพระเชตุพน มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทหลักต่อการจัดการการท่องเที่ยว					
๕) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว					
๒	ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว					
๓	ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง					
๔	ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์					
๕	ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง					

ตอนที่ ๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

๔.๑) การจัดการด้านบุคลากรของวัดพระเชตุพน (Man)

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๔.๒) การจัดการด้านงบประมาณ (Money)

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๔.๓) การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๔.๔) การบริหารจัดการวัดพระเชตุพน (Management)

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๔.๕ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๔.๖ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ปัญหา อุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๔.๗ ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก

ปัญหา อุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๔.๘ ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ปัญหา อุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๓.๙ ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

ปัญหา อุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในการตอบแบบสอบถาม

พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนตสีโล)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

แบบเจาะลึก (Structured In-depth Interview)

เรื่อง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ให้การสัมภาษณ์

ชื่อ / ฉายา

ดำรงตำแหน่ง

วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

๑.๑ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ด้านการจัดการด้านบุคลากรของวัดพระเชตุพน (Man)

.....

.....

๑.๒ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ด้านการจัดการด้านงบประมาณ (Money)

.....

.....

๑.๓ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ด้านการจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

.....

.....

๑.๔ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ด้านการบริหารจัดการวัดพระเชตุพน (Management)

๒.๑ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว

๒.๒ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

๒.๓ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก

๒.๔ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

๒.๕ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

๓.๑ ท่านคิดว่าการบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระเชตุพน
วิมลมังคลาราม มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

๓.๒ ท่านมีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด
พระเชตุพนวิมลมังคลาราม อย่างไร

.....

.....

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน

พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนตสีโล)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ พระมหาสำเริง อากสุสโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน.

สัมภาษณ์ พระมหาประเชิญ ปณฺญาวุโร, ป.ธ. ๙, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน.

สัมภาษณ์ พระครูวิริยธำรงค์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน.

สัมภาษณ์ พระมหาประจวบ ยุตฺตโยโค, ป.ธ. ๘, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา นามสกุล : พระครูพิมลธรรมภาณ, ดร. (มานพ กนตสีโล)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

วัน/เดือน/ปีเกิด : วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๗ อายุ ๖๖ ปี

ที่อยู่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

เลขที่ ๒ ถนน น.๑ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๘-๔๑๔๓-๑๒๘๗, ๐๙-๘๕๕๔-๘๖๕๙

E-mail : mpalaphan@gmail.com

การศึกษา

: พ.ศ. ๒๕๒๑ สอบได้ น.ธ.เอก วัดท่าพระยาจักร (ช่องลม)

สำนักเรียนคณะจังหวัดสุพรรณบุรี

: พ.ศ. ๒๕๒๒ สอบไล่ได้ตามหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย

สนามสอบกรุงเทพมหานคร

: พ.ศ. ๒๕๒๔ สอบไล่ได้ตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

ระดับที่ ๔ (มัธยมศึกษาตอนต้น) นักศึกษาโรงเรียนผู้ใหญ่วัดนาคกลาง กรุงเทพมหานคร

: พ.ศ. ๒๕๒๖ สอบได้ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนพุทธศาสนาวชิราวุธ กรุงเทพมหานคร

: พ.ศ. ๒๕๔๗ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.)

วิชาเอกมัธยมศึกษาไทย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

: พ.ศ. ๒๕๔๙ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.)

วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

: พ.ศ. ๒๕๔๙ สำเร็จการศึกษาปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.)

สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

: พ.ศ. ๒๕๕๒ สำเร็จการศึกษาปริญญาเอก ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

: พ.ศ. ๒๕๕๗ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.)

(บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

: พ.ศ. ๒๕๕๘ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.)

- (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 : พ.ศ.๒๕๕๙ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.)
 (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 : พ.ศ.๒๕๖๓ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เข้าศึกษา** : เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
 เลขที่ ๒ ถนน น.๑ แขวงพระบรมมหาราชวัง
 เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
 โทร. ๐๘-๔๑๔๓-๑๒๘๗, ๐๙-๘๕๕๔-๘๖๕๙
- ตำแหน่งทำงาน** : อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 : กรรมการบริหารหลักสูตร ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร
 อำเภอลำลูกกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 : ครูพระสอนศีลธรรม ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ๖๒๓๐๙๐๐๐๓๓๘๒๗๙
- ความชำนาญพิเศษ** : เทศน์มหาชาติทำนองหลวง
- งานวิจัยเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติ**
 : งานวิจัยเรื่อง รูปแบบ เนื้อหา และวิธีการเทศน์มหาชาติในยุคปัจจุบัน
 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.), สาขาวิชาไทยศึกษา, มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๙.
 : งานวิจัยเรื่อง การสืบสานและการพัฒนาทำนองแหล่เทศน์มหาชาติ
 ภาคกลาง. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.), สาขาวิชาวัฒนธรรม
 ศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

: งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ พุทธศาสนดุขฎี
บัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
พ.ศ. ๒๕๖๓

รางวัลหรือเกียรติคุณที่เคยได้รับ

- : ได้รับรางวัล โล่สามศร จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ทางด้านการเป็นผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อสังคม พ.ศ. ๒๕๕๓
- : ได้รับรางวัล เสมาธรรมจักรทองคำ และเกียรติบัตรบำเพ็ญประโยชน์
ต่อพระพุทธศาสนา สาขาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ
จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔
- : ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
เป็นผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่น เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๕
- : ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็น ศิษย์เก่าดีเด่น โรงเรียนฝึกหัดครู
วิทยาลัยครู สถาบัน ราชภัฏ และมหาวิทยาลัยราชภัฏ
ในโอกาส ๑๒๐ ปี การฝึกหัดครูไทย ถวายองค์ราชันย์ ๙
ผู้ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
- : ได้รับรางวัล ศิษย์เก่าดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖ จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ด้านทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม
- : ได้รับรางวัล เสอโคกผู้นำศีลธรรม จากพระเจ้าวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ
เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐